

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL DÖNEMİNDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI
BECERİLERİNİN ÖNEMİ: ÖZEL FİNAL OKULLARI 6.
SINIF ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA**

Serpil FIRAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Çankırı – 2019

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL DÖNEMİNDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI
BECERİLERİNİN ÖNEMİ: ÖZEL FİNAL OKULLARI 6.
SINIF ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA**

Serpil FIRAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Çankırı – 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi	iv
Tez Kabul ve Onay	v
Önsöz	vi
Özet.....	vii
Summary	viii
Kısaltmalar.....	ix
Tablo Listesi.....	x
Şekil Listesi	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Önem	1
1.2. Amaç, Problem ve Hipotez.....	2
1.3. Alan, Kapsam, Evren ve Örneklem	5
1.4. Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri	5
1.5. Düzen	6
1.6. Kaynaklar	6
2. BİLGİ OKURYAZARLIĞI.....	8
2.1. Tanım ve Tarihçe	8
2.2. Bilgi Okuryazarlığı ile İlişkili Kavramlar	13
2.2.1. Okuryazarlık ve Bilgi Okuryazarlığı.....	13
2.2.1.1. Medya Okuryazarlığı.....	14
2.2.1.2. Bilgisayar ve Teknoloji Okuryazarlığı	16
2.2.1.3. İnternet ve Ağ Okuryazarlığı	17
2.2.1.4. Görsel Okuryazarlık	18
2.2.1.5. Kütüphane Okuryazarlığı.....	19
2.3. Bilgi Okuryazarlığı Programının İlköğretimde Uygulanması ve Modeller	20
2.3.1. Big6 Modeli	21
2.3.1.1. Bilgi İhtiyacını Tanımlama	21
2.3.1.2. Bilgiyi Arama.....	21
2.3.1.3. Bilgiyi Bulma ve Elde Etme	22
2.3.1.4. Bilgiyi Kullanma	22
2.3.1.5. Sentez Yapma	22

2.3.1.6. Değerlendirme:.....	23
2.3.2. PLUS Modeli	23
2.4.1. İlköğretim Bilgi Okuryazarlığı Standartları.....	25
2.4.2. İlköğretimde Bilgi Okuryazarlığının Unsurları	26
2.4.2.1. Bilgi İhtiyacının Belirlenmesi.....	27
2.4.2.2. Bilginin Araştırılması	27
2.4.2.3. Bilginin ve Bilgi Kaynağının Elde Edilmesi	28
2.4.2.4. Bilginin ve Bilgi Kaynağının Değerlendirilmesi	29
2.4.2.5. Bilginin Düzenlenmesi	29
2.4.2.6. Bilginin Etik Kullanılması ve İletilmesi.....	29
3. ORTAOKULDA BİLGİ OKURYAZARLIĞI ÖĞRETİMİ	31
3.1. Bilgi Toplumu ve Çağdaş Eğitim Sistemi	31
3.2. Eleştirel Düşünme, Bağımsız Öğrenme ve Bilgi Okuryazarlığı.....	33
3.3. Yaşam Boyu Öğrenme ve Bilgi Okuryazarlığı.....	34
3.4. Bilgi, Bilgi Teknolojileri ve Bilgi Okuryazarlığı.....	35
3.5. Bilgi Etiği ve Bilgi Okuryazarlığı.....	37
3.6. Ortaokulda Bilgi Okuryazarlığının Önemi	37
3.7. Bilgi Okuryazarlığı Öğretimi ve Okul Kütüphaneleri	40
3.8. Türkiye’deki Özel Okullarda Verilen Bilgi Okuryazarlığı Programları	42
3.8.1. TED Ankara Koleji Bilgi Okuryazarlığı Programı	42
3.8.2. Dr. Natuk Birkan İlk ve Ortaokulu Bilgi Okuryazarlığı Programı	43
3.8.3. Özel Arı Okulları Bilgi Okuryazarlığı Programı	43
3.8.4. Irmak Okulları Bilgi Okuryazarlığı Programı	44
3.8.5. Işık Okulları Bilgi Okuryazarlığı Programı	44
3.8.6. ALKEV Özel Okulları Bilgi Okuryazarlığı Programı	45
3.8.7. Gaziantep Vakıf Okulları Cemil Alevli Koleji Bilgi Okuryazarlığı Programı	45
4. ÖZEL FİNAL ORTAOKULUNDA UYGULANAN BİLGİ OKURYAZARLIĞI PROGRAMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	47
4.1. Araştırma Alanının Özellikleri	47
4.2. Bilgi Okuryazarlığı Programı Oluşturma, Geliştirme ve Uygulama Aşamaları.....	47
4.3. Bilgi Okuryazarlığı Programının Uygulamasına İlişkin Bulgular	49
4.3.1. Deney ve Kontrol Gruplarına Uygulanan Ön Test ve Son Test Sorularına İlişkin Analiz ve Değerlendirme.....	50
4.3.2. Deney ve Kontrol Gruplarına Uygulanan Ön Test ve Son Test Sorularına İlişkin Analiz ve Değerlendirme.....	52
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	79

KAYNAKÇA.....	85
EKLER.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	118

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Ortaokul Döneminde Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Önemi: Özel Final Okulları 6. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlâk ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

25 / 06 / 2019

Serpil FIRAT

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Serpil FIRAT] tarafından hazırlanan *[Ortaokul Döneminde Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Önemi: Özel Final Okulları 6. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama]* başlıklı bu çalışma, *[25/06/2019]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[Bilgi ve Belge Yönetimi]* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Prof. Dr. Coşkun POLAT İmza:

Üye : Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ İmza:

Üye : Prof. Dr. Fatih RUKANCI İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çalışmamın konusunun belirlenmesinden itibaren bu zamana kadar geçen sürede değerli fikir ve yönlendirmeleriyle bu çalışmamın gerçekleşmesine çok büyük katkı sağlayan, desteğini her daim hissettiren başta danışman hocam Prof. Dr. Coşkun POLAT'a ve bu güne kadar eğitim hayatıma güzel dokunuşlar bırakan tüm hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Savunma sınavımda tezimin değerlendirmesini yapan ve değerli görüşlerini bildiren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Fatih RUKANCI ve Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ'a şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her anında destekçim olan, varlıklarıyla güç bulduğum, ilk öğretmenlerim canım annem ve babam başta olmak üzere tüm aileme çok teşekkür ederim.

.../.../ 2019

Serpil FIRAT

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: İlköğretim Öğrencilerinin Performans Ödevlerinde Bilgi Okuryazarlık Becerilerinin Önemi: İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerine Yürütülen Bir Uygulama Çalışması
Tezin Yazarı : Serpil FIRAT
Danışman : Prof. Dr. Coşkun POLAT
Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi
Bilim Dalı :
Kabul Tarihi : 25/06/2019
Sayfa Sayısı : xi (ön kısım) + 96 (tez) + 20 (ekler)
<p>21. yüzyılda gelişen teknolojiye bağımlı olarak bilginin artışında inanılmaz bir hız söz konusudur. Bilginin ve bilgi erişim araçlarının çeşitlenerek arttığı bu ortamda nitelikli bilgi tüketicisi olabilmek için bireylerin bilgi okuryazarlığı becerileriyle donanmış olması gerekmektedir. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında da eğitim kurumlarına büyük sorumluluk düşmektedir. “Ağaç yaşken eğilir” atasözünden hareketle, bireylerin bilgi çağında var olabilmeleri için gerekli olan becerileri küçük yaşta edinmeleri şüphesiz becerilerini pekiştirmelerinde kolaylık sağlayacaktır. Bu düşünceyle araştırma, ortaokul 6. sınıf öğrencileri üzerinde sürdürülmüştür. Araştırmanın amacı, belirlenen sayıda ortaokul 6. sınıf öğrencilerine bilgi okuryazarlığı eğitimi verilerek, eğitim alan ve almayan öğrenciler arasındaki farktan hareketle, ortaokul seviyesinde bilgi okuryazarlığı eğitiminin önemini ortaya koymak, sonrasında da nitelikli bir bilgi okuryazarlığı programı hazırlanmasına katkı sağlamaktır. Ortaokul öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı düzeylerine ilişkin durum tespiti ve önerilerin geliştirilmesi amacıyla yapılan uygulamada örneklem grup üzerinde bir dizi program yürütülmüştür. Uygulama sonuçlarına ilişkin verilerin elde edilmesinde bilgi okuryazarlığı programındaki ön ve son testlerden yararlanılmıştır. Hazırlanan ön test hem deney hem de gözlem grubuna yapılmıştır. Bilgi okuryazarlığı programını oluşturan 7 bölümün sonunda deney grubunu oluşturan öğrencilere bölüm sonu testi yapılmıştır. Bilgi okuryazarlığı programının sonunda ise hem deney hem de kontrol gruplarına son test uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizi ve değerlendirilmesinde betimleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın teorik kısımlarının oluşturulmasında kaynak tarama yönteminden yararlanılmıştır. Yapılan testlerin sonuçları da araştırmanın ana hipotezi olan “bilgi okuryazarlığı eğitimi alan ve almayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark olacaktır” varsayımını doğrulamıştır.</p>
Anahtar Kelimeler: Bilgi okuryazarlığı, ortaokulda bilgi okuryazarlığı, hayat boyu öğrenme.

Cankırı Karatekin University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: The Importance of Information Literacy Skills in Primary School Students' Performance Assignments: An Application Study for Primary School Students
Author : Serpil FIRAT
Supervisor : Prof. Dr. Coşkun POLAT
Department : Information and Records Management
Sub-field :
Date : 25/06/2019
<p>In the 21st century, there is an incredible speed in the increase of knowledge, depending on the developing technology. In order to become qualified consumers of information in this environment where information and information access tools increase and diversify, individuals need to be equipped with information literacy skills. Educational institutions also have great responsibility for gaining information literacy skills. From the proverb of “you can't teach an old dog new tricks”, it will be easier for individuals to acquire the skills they need to exist in the information age at a young age. With this in mind, the research was conducted on 6th grade students. The aim of the study is to provide information literacy education to 6th grade students in a specified number of secondary schools and to show the importance of information literacy education at the secondary school level and to contribute to the preparation of a qualified information literacy program. A series of programs were carried out on the sample group in order to determine the status of the secondary school students and to improve the recommendations regarding the information literacy levels. Preliminary and final tests in the information literacy program were used to obtain data on implementation results. The pre-test was done to both experimental and observation groups. At the end of 7 chapters which make up the information literacy program, the students who make up the experimental group were given the end-of-term test. At the end of the information literacy program, the final test was applied to both the experimental and the control groups. Descriptive method was used in the analysis and evaluation of the obtained data. Source scanning method was used in the theoretical parts of the research. The results of the tests confirmed the assumption that the main hypothesis of the study is there will be a significant difference between the students who receive and do not have information literacy education.</p>
Keywords: Information literacy, information literacy in secondary school, lifelong learning.

KISALTMALAR

AASL	American Association of School Librarians
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACRL	Association of College Research Libraries
AECT	Association for Educational Communication and Technology
ALA	American Library Association
ANZIIL	Australian and New Zealand Institute for Information Literacy
APA	American Psychology Association
AR-GE	Araştırma Geliştirme
ERIC	Education Resources Information Center
IFLA	International Federation of Library Associations
ISBN	International Standart Book Number
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MLA	Modern Language Assosiation
OCLC	Online Computer Library Center
PLUS	Purpose, Location, Use and Self-Evaluation
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SCONUL	Society of College, National & University Libraries
SPSS	Statistical for Social Sciens
TED	Türk Eğitim Derneği
TV	Televizyon
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Vb.	Ve benzeri
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 4. 1: Deney ve kontrol grubuna yönelik t – testi sonuçları	50
Tablo 4. 2: Bilgi okuryazarlığı bilme aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları	52
Tablo 4. 3: Bilgi okuryazarlığı bilme aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları	56
Tablo 4. 4: Bilgi okuryazarlığı erişme aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları	58
Tablo 4. 5: Bilgi okuryazarlığı erişme aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları	63
Tablo 4. 6: Bilgi okuryazarlığı değerlendirme aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları	67
Tablo 4. 7: Bilgi okuryazarlığı değerlendirme aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları	69
Tablo 4. 8: Bilgi okuryazarlığı kullanma aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları	70
Tablo 4. 9: Bilgi okuryazarlığı kullanma aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları	73
Tablo 4. 10: Bilgi okuryazarlığı etik - yasal aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları	75
Tablo 4. 11: Bilgi okuryazarlığı etik - yasal aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları	77

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 2. 1: PLUS Modeli.....	24
Şekil 4. 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı.....	49

1. GİRİŞ

1.1. Önem

Bilgi okuryazarlığı tanımına ve becerilerine bakıldığında, aslında bu becerilerin 21. yüzyıl bilgi toplumunun gerektirdiği yaşam boyu öğrenen bireylerde bulunması gereken beceriler olduğu görülmektedir. Teknolojinin hızlı gelişimi, bilgi depolama, işleme ve paylaşımında maliyet düşüşü ve ortam çeşitliliğini beraberinde getirirken, bilginin üretimini artırarak patlamasına neden olmuştur. Bilgi patlamasıyla da, üretim ve gelişimin temel unsuruna işaretle içinde bulunduğumuz döneme bilgi çağı denilmiştir. Bilgi çağı, bilgiye aşına, sorunların çözümünde ve karar vermede bilgiyi yetkin kullanabilen bireylerden oluşan bilgi toplumuna işaret etmektedir. Bu toplumla birlikte bireylerde ve öğrencilerde bulunması gereken beceriler de farklılaşmış ve çeşitlenmiştir. Doyle (1994: s. 2-3), bilgi çağında öğrencilerde bulunması gereken beceriler daha da çeşitlenmiş ve aşağıdaki başlıklarla ele almıştır:

- Bilgiye ulaşma
- Bilgiyi seçme ve değerlendirme
- Bilgiyi kullanma
- Kişiler arası iletişim
- Teknolojiyi etkin kullanma
- Grup çalışması yapma.

Bilginin artması ve insanların daha fazla bilgiyle muhatap olması ilk bakışta pek çok olumlu duruma işaret etse de, herkesin bilgi üreticisi konumuna gelmesinden kaynaklı niteliksiz bilginin miktarındaki artış, bireyleri ve toplumların gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Niteliksiz bilgi artışını tetikleyen temel enstrüman ise internettir. Bilgiye erişimi kolaylaştıran internetle, alanında uzman olmayanlarda dahil herkes bir bilgi üreticisi konumundadır. Bilginin yoğun olarak üretildiği bir çağda, her bilginin doğru ve güvenilir olmadığı gerçeğiyle, bilginin değerlendirilmesi ve seçilmesi de bir mecburiyet olmuştur.

Ülkemizde ilk ve ortaöğretim eğitim kurumları okuma yazma ve disiplin temelli temel becerileri kazandıran kurumlar olmakla birlikte, bireyin gelişen koşullara uyum sağlama ve kendini geliştirme adına yaşam boyu öğrenme becerilerini de kazandırmakla yükümlüdür. Bu becerilerin bireylere kazandırılması şüphesiz ki toplumun ve ülkenin gelişimi için son derece önemlidir. Çünkü bilgi okuryazarlığı becerileri aracılığıyla yaşam boyu öğrenme becerisine sahip olan bireyler, değişen teknolojiye kolay ve hızlı uyum sağlayabilen, bilgi ihtiyacını tanımlayabilen, sorgulayabilen, sentezleme kabiliyetine sahip ve kendini sürekli yenileyebilen bireyler olabileceklerdir.

Bilgi okuryazarlığı becerileri, bilgi toplumu bireylerinde olması gereken ortak beceriler olarak genellenmektedir. Bu becerilerin erken yaşta kazanılması bireyin bilgi toplumuna uyumu anlamında hem eğitim hem de sosyal ve mesleki hayatını olumlu yönde etkileyecektir. 21. yüzyıl toplumlarında gerekli olan becerilerin kazandırılmasında sorumluluk, bireylerin çocukluk çağlarından itibaren içinde buldukları eğitim kurumlarına düşmektedir. Eğitim hayatının temelini oluşturan ilk ve ortaokul dönemi, bu becerilerin kazandırılması için en uygun zamandır. Çünkü öğrencilere yaşam boyu öğrenmenin temeli olan bu becerileri kazandırmak, ilerde bağımsız öğrenebilen çağdaş bireylerin yetişmesinde ilk adımları atmaktır.

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin bireye erken yaşta kazandırılmasının önemli olduğu düşüncesiyle çalışmada hedef kitle olarak ortaokul 6. sınıf öğrencileri seçilmiştir. Ülkemizde hazırlanan bilgi okuryazarlığı eğitim programlarının çok az bir kısmı ortaokul seviyesine yöneliktir. Araştırma ortaokul seviyesine göre hazırlanması bakımından önemlidir. Ayrıca ilerleyen yıllarda bilgi okuryazarlığı eğitiminin eğitim kurumları müfredatına girebileceği ön görüşüyle, çalışmada ortaokul seviyesinde bir bilgi okuryazarlığı programının içeriğinin oluşturulması da konunun önemine ilişkin bir diğer unsurdur.

1.2. Amaç, Problem ve Hipotez

Araştırmada, eğitimin bilgi çağının gereklerine uygun yapılanmasında kütüphane ve kütüphanecilerin sorumlulukları çerçevesinde bilgi okuryazarlığı becerilerine dikkat çekmek ve ortaokul öğrencilerine bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasına

yönelik program uygulamasını gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Bu üst amaç çerçevesinde araştırmanın alt amaçları şunlardır:

- Bilgi çağı olarak adlandırılan 21. Yüzyılda bilgi okuryazarlığı becerilerinin öneminin ortaya konması,
- Bilgi okuryazarlığı becerilerinin erken yaşta bireye kazandırılmasının öneminin ortaya konması,
- Ortaokul öğrencilerine yönelik bir bilgi okuryazarlığı programının oluşturulması ve deney grubuna uygulanması,
- Program sonrası elde edilen veriler değerlendirilerek, ortaokul seviyesine uygun bir bilgi okuryazarlığı programı taslağının oluşturulmasıdır.

Geleceğe yatırım yapmada en makul, başarılı ve sonuç elde etme odaklı yol, bugünün çocuklarına eğitim yatırımı yapmaktır. Çocuklara ulaşmadaki ilk ve en önemli araç şüphesiz eğitim kurumlarıdır. Günümüzde sürekli gelişen teknolojiye paralel olarak bilgi ve kaynaklarının gelecekte çok daha büyük bir hızla artacağı öngörülebilir bir gerçektir. Öğretilenlerin kısa sürede geçerliliğini yitirdiği bu değişim ve gelişim ortamında, eğitimin hedefi mevcut bilgilerin aktarılmasının ötesinde, bağımsız ve sürekli öğrenme becerilerinin kazandırılması olmalıdır. Öğrenmeyi öğrenerek yaşam boyunca sürecek olan yenilenme ve gelişmenin anahtarı, gereksinim duyduğu bilgiye etkin ve yetkin erişebilme, eriştiği bu bilgiyi gelişime ve değişime dönüştürebilme becerileridir. Başka bir deyişle, bilgi toplumunun bireyleri kişisel mesleki ve akademik yaşamlarında başarılı olma adına, sunulduğu ve paylaşıldığı ortama bakılmaksızın bilgiyi etkin kullanma anlamında bilgi okuryazarı bireylerdir.

Gün geçtikçe daha da önemli bir olgu haline gelen yaşam boyu öğrenme sürecinde büyük rol oynayan bilgi okuryazarlığı becerileri, bireylere ne kadar erken yaşta kazandırılırsa, bireyin hem eğitim hem de mesleki ve sosyal hayatındaki başarısı da buna paralel olarak artacaktır. Bu nedenle ortaokul çağındaki öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması, bilgiye dayalı işlemleri beceriyle gerçekleştirerek gelişimlere ayak uydurma yetkinliği kapsamında öğrencilerin ileriki

eğitim hayatlarında büyük fayda sağlayacaktır. Bu bağlamda, araştırmanın nihai amacı, yaşam boyu öğrenme becerilerinin öğrencilere kazandırılmasının temel aracı olan bilgi okuryazarlığı kavramının eğitim kurumları tarafından farkındalığına katkıda bulunmak ve geliştirilecek bilgi okuryazarlığı programları içeriğini oluşturmada alt yapı sağlamaktır.

Araştırmanın problemi; “ağdaş eğitim anlayışıyla eğitim sisteminin sürekli yenilendiği Türkiye’de, bilgi toplumunun inşasının temel yapı taşı niteliğindeki yaşam boyu öğrenmenin temelini oluşturan bilgi okuryazarlığı becerilerinin eğitim kurumlarında bir plan ve program dâhilinde yer almaması, öğrencilerin bilgi toplumunun gerektirdiği bilginin etkin ve yetkin kullanımına dayalı bağımsız ve sürekli öğrenme becerilerini kazanmasını engellemektedir” biçiminde ifade edilmiştir.

Bilgi okuryazarlığı kavram olarak çok eski olmamasına karşın, içeriğine ve eğitim sistemi içerisinde verildiği önemine bakıldığında, bilgi çağında kastedilen eğitimi ve bilgili bireylerin kazanmış olması gereken becerileri ele aldığı görülmektedir. Bağımsız ve yaşam boyu öğrenmenin, mevcut bilgi kayıt ve paylaşım ortamlarından bilgiye erişme ve bu bilgiyi elde etme becerileri olduğu düşünüldüğünde, bilgi okuryazarlığı programlarının eğitim müfredatlarına kolayca entegre edilebilir olduğu görülecektir. Bu doğrultuda araştırma; “bilgi okuryazarlığı eğitimi alan öğrenciler, bilgi ihtiyacını belirleme, ihtiyacı olan bilgiye erişme, bu bilgiyi kullanma ve değerlendirme olarak nitelendirilebilecek olan bilgilenme süreci işlemlerini gerçekleştirmede eğitim almayan öğrencilere göre daha başarılıdırlar” temel varsayımı üzerine kurgulanmıştır. Temel varsayım dayalı ve hedef kitleye yönelik alt hipotezler de şöyle belirlenmiştir:

- ✓ öğrenciler bilgi okuryazarlığı becerilerinin öneminin farkında değildirler.
- ✓ öğrenciler bilgi ihtiyaçlarını belirlemede ve ifade etmede zorlanmaktadırlar.
- ✓ öğrenciler bilgi erişim araçlarını ve etkin kullanımını bilmemektedirler.
- ✓ öğrenciler bilgi kaynaklarını tam olarak tanımamakta ve özelliklerini bilmemektedirler.
- ✓ öğrenciler elde ettikleri bilgiyi ve bilgi kaynağını doğruluk, geçerlilik ve yansızlık ltleri açısından değerlendirmede yetersizdirler.

- ✓ Öğrenciler elde ettikleri bilgiyi sentezlemede yetersizdirler.
- ✓ Öğrenciler, bilgi hırsızlığı ile ödevlerinde bundan kaçınma anlamında atıf yapmayı ve kaynakça göstermeyi bilmemektedirler.
- ✓ Öğrenciler bilgi etiği konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler.

1.3. Alan, Kapsam, Evren ve Örneklem

Araştırmanın alanı Türkiye'deki ortaokullardır; fakat bu kadar kapsamlı bir çalışmanın uygulamada getireceği zorluklar göz önünde bulundurularak araştırmanın hedefine ulaşma uygunluğu çerçevesinde bir sınırlama getirilmesi doğru bulunmuştur.

Bu bağlamda araştırma için özel bir ortaokul seçilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulguların değerlendirilmesi sonucunda geliştirilen öneriler ise Türkiye'deki Özel Final Ortaokulları için yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki Özel Final Ortaokulları öğrencileri oluşturmaktadır. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasına yönelik uygulanacak olan programda örneklem olması amacıyla 2014-2015 yıllarında Erzurum Final Okulu 6. sınıfta okuyan 110 kişilik bir öğrenci grubu örneklem olarak belirlenmiştir. Bu örneklem içerisinde bilgi okuryazarlığı eğitim programının uygulandığı 55 kişi araştırmanın gözlem grubunu, 55 kişi ise gözlem grubundaki program sonrası değişimin anlaşılması için karşılaştırmanın yapıldığı kontrol grubunu oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi ile yapılan öneriler, Final Okulları ve diğer özel okullara yönelik düşünülmüştür.

1.4. Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada konuya ilişkin kavram ve olayların açıklanmasında yararlanılan betimleme yöntemi kullanılmıştır. Olayların, durumların ve grupların ne olduğunu açıklamaya çalışan inceleme betimleme yöntemi olarak ifade edilmektedir (Kaptan, 1989, s.34).

Mevcut durumu saptama, ihtiyaçları bulma, gelişmelerini gösterme ve çözüm önerileri sunabilme adına ilk olarak; dolaylı gözlem yöntemlerinden biri olan kaynak taramasını yapılmış ve konu ile alakalı ne tür kaynakların bulunduğu saptanmıştır.

Daha sonra tarama yapılan kaynaklardan konuya ilişkin bilgiler veri toplama tekniğine ile toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi ise sormaca tekniğidir. Hazırlanan ön testle öğrencilerin bilgi okuryazarlığı beceri seviyeleri ölçülmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlarla içeriği oluşturulan ve sonrasında uygulanan bilgi okuryazarlığı eğitimi sırasında da her bölümün sonunda bölüm sonu testleri uygulanarak her bir bölümdeki ilerleme durumu ölçülmüştür. Bilgi okuryazarlığı eğitimi sonunda ise son test yapılarak hazırlanan bilgi okuryazarlığı programının bütünsel olarak başarısı ölçülmüştür.

1.5. Düzen

Araştırma 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm araştırma konusunun önemi, araştırmanın amaç, problem ve hipotezi, araştırmanın alanı, kapsamı, evreni ve örnekleme, araştırmanın yöntemi ve veri toplama teknikleri ve araştırmanın düzeninden oluşmaktadır.

İkinci bölümde bilgi okuryazarlığı tanımı, tarihçesi, bilgi okuryazarlığı ile ilgili ilişkili kavramlar, bilgi okuryazarlığı modelleri ve bilgi okuryazarlığı becerilerinden bahsedilmektedir. Üçüncü bölümde bilgi okuryazarlığı ve eğitim ilişkisi, ortaokul seviyesinde yapılan bilgi okuryazarlığı çalışmaları anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde yapılan araştırmanın bulguları ve değerlendirmesi yapılmaktadır. Beşinci bölümde ise araştırmanın sonucuna değinilerek öneriler sunulmaktadır.

1.6. Kaynaklar

Araştırma kapsamında “bilgi okuryazarlığı, yaşam boyu öğrenme, bilgi okuryazarlığı ve eğitim, ortaokulda bilgi okuryazarlığı ve ilköğretimde bilgi okuryazarlığı dersleri” gibi anahtar kelimelerle yerli yabancı olmak üzere ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır.

Belirlenen anahtar kelimelerle aşağıdaki kaynaklarda tarama yapılmıştır:

Library and Information Science Abstracts

EBSCOHOST Research

ERIC

OCLC First Search

HiperLink

IFLA (internet sitesi)

ACRL (internet sitesi)

Türk Kütüphaneciliği

Bilgi Dünyası

Türkiye Bibliyografyası

Türk Makaleler Bibliyografyası

YÖK Tez Kataloğu

Anahtar 1 – 2

Açık Anahtar

Türk Kütüphaneciliği Dizini

TO-KAT Ulusal Toplu Katalog

Araştırma raporunun yazımında Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu (2011) esas alınmıştır.

2. BİLGİ OKURYAZARLIĞI

2.1. Tanım ve Tarihçe

Teknolojinin hızlı gelişimi ile birlikte meydana gelen bilgi patlaması, yaşanan toplumun bilgi toplumu çağın ise bilgi çağı olarak adlandırılmasına sebep olmuştur. Gelişen teknolojiye bağlı olarak bilginin hızlı artışı, aynı zamanda hızla paylaşımına da zemin hazırlamıştır. Gelecekte gelişmişlik düzeyinin bu döngü ile ölçüleceği öngörüsü her geçen gün netlik kazanmaktadır (Polat ve Odabaş, 2008:1).

Teknolojiyle beraber süregelen bu değişimde, toplumda bireylerin var olması için gerekli olan beceriler de artmış ve çeşitlenmiştir. Bununla birlikte her alanda aranan insan profili de değişmiştir. Çünkü bilgi toplumunda bireylerin bilgiyi aktif bir şekilde kullanmaları zorunlu hale gelmiştir. Bu zorunlulukların sonucu olarak bilgi toplumu bireylerinde aranan özelliklerde bilgi okuryazarlığı becerileri ortak payda olarak değerlendirilmiştir.

Bilgi okuryazarlığı, bilgi ihtiyacını saptama, uygun arama terimleri belirleme, ihtiyaç olan bilgiyi uygun ortamlarda arama, elde etme, değerlendirme ile tüm bu işlemlerin etik ve yasal kurallar doğrultusunda gerçekleştirme becerileri olarak özetlenebilir.

Bu bağlamda bilgi okuryazarı kişi;

- Yeterli ve güvenli bilginin karar verebilme için temel oluşturduğunun bilincindedir.
- Bilgi ihtiyacının farkındadır.
- Bilgi ihtiyacına göre soruları oluşturur.
- Bilginin basılı, elektronik vb. kaynaklarını saptar.
- Başarılı bir arama yöntemi oluşturur.
- Teknolojiyi kullanarak bilgi kaynaklarına erişir.
- Bilgiyi ve bilgi kaynağını değerlendirir.
- Yeniden kullanılmak üzere bilgiyi düzenler.

- Elde edilen bilgileri sentezler.
- Bilgiyi eleştirel düşünme ve sorun çözmede kullanır (Doyle, 1994: 3).

Sonuç olarak bilgi okuryazarlığı, bilgi ihtiyacının belirlenmesi ile başlayıp, bilgi ihtiyacını tanımlama, ihtiyaca yönelik kaynakları tarama, bulma, kullanma, kullanılan bilgiyi ve kaynakları değerlendirme ve tüm bu süreçleri bilimsel bir ahlaka çerçevesinde yapabilme becerilerinin bütünü ifade etmektedir (Demiralay ve Karadeniz, 2008: 98).

1974 yılında ilk kez kullanılan bilgi okuryazarlığı kavramı IIA (United States Information Industry Association-Amerika Bilgi Endüstrisi Derneği) başkanı olan Paul Zurkowski tarafından NCLIS (National Commission on Libraries and Information Science- Kütüphaneler ve Bilgi Bilim Ulusal Komisyonu) toplantısında kullanılmıştır. IIA'nın misyonu bilgi sağlayan geleneksel kütüphanelerin politikalarının özel sektörün bilgi gereksinimini gelecek on yıl içinde daha etkili bir şekilde karşılamasını sağlamaktır. Bu bağlamda toplantıda, bilgi ve bilgi becerilerinin önemi vurgulanmış, sonrasında da bilgi toplumunun inşasında bu becerilerin kazandırılması anlamında bilgi okuryazarlığı kavramı telaffuz edilmiştir. Ayrıca, 1984 yılı için ulusal ve uluslararası bilgi okuryazarlığı hedefleri ile ilgili öneriler sunulmuştur (Aldemir, 2004: 27, Spitzer 1998, Doyle 1994, Bawden, 2001).

Bilgi okuryazarlığı kavramı ilk olarak 1974 yılında kullanılsa da, kavramla kastedilen hedefler ve bilgi becerilerinin içeriğine bakıldığında kütüphanecilerin yabancı olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü kütüphaneciler bilgi ve bilgi kaynaklarının etkin kullanımının öğretilmesi bağlamında geçmişten gelen bir eğitimcilik rolüne sahiptirler. Kütüphaneciler tarafından verilen “kullanıcı eğitimi” ya da “oryantasyon eğitimi”, “bibliyografik eğitim”, “kaynak kullanımı eğitimi”, kullanıcılara bilgi kaynaklarını kullanma becerisi kazandırmaya, karar verme ve sorun çözmede bilgiye duyulan ihtiyacın bağımsız olarak giderilmesi amacıyla yönelik verilen eğitimidir. Bilgi okuryazarlığı ise bu kavramları kapsayan, son dönemdeki değişim ve dönüşümü yansıtmaya amacıyla tercih edilen daha geniş bir kavramdır. Teknolojinin gelişimine paralel olarak bilginin formatındaki değişiklik ve kütüphanelerin fiziksel olarak kullanımının azalması, kullanıcılara zaman ve mekândan bağımsız hizmetlerin

sunulması gereksinimi bu kavramın doğuşunun altında yatan diğer önemli sebeplerdir.

ALA tarafında yayımlanan Bilgi Okuryazarlığı Komitesi Sonuç Raporu Bilgi okuryazarlığı kavramının gelişiminde önemli çalışmalardan birisidir. 1989 yılında yayınlanan ve bilgi okuryazarlığının önemi üzerinde durulan bu rapor, dört ana bölümden oluşmaktadır: Bireyler, iş dünyası ve bireyler için bilgi okuryazarlığının önemi; bilgi okuryazarlığını geliştirmek için yapılması gerekenler; bilgi okuryazarlığının okullar için önemi; öneriler (ALA 1989:1).

Raporda, halkın bilgiye erişme becerilerine sahip olmanın önemi üzerinde durulmaktadır. Bilgi okuryazarlığının rekabet ortamının oluşturulması ve iş dünyasında zaman ve para kayıplarının önlenmesi sürecindeki önemi vurgulanmakta, ayrıca ülke içinde tüm okullarda planlı, uzun vadeli ve sistematik, bir bilgi okuryazarlığı eğitiminin verilmesinin gereği belirtilmektedir (ALA 1989:1).

Bilgi okuryazarlığının gelişiminde oluşturulan standartların önemi büyüktür. AASL ve AECT'nin 1998 yılında ilk-ortaöğretim ve ALA'nın alt bölümlerinden olan Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği (ACRL)'nin 2000 yılında yükseköğretim için geliştirdiği standartlar diğer standartların oluşturulmasında öncü olmuştur (ACRL 2000, AASL/AECT 1998).

Yine bilgi okuryazarlığı ile ilgili geliştirilen ve model olarak kabul edilen çalışmalardan olan Avusturya-Yeni Zelanda Bilgi Okuryazarlığı Enstitüsü (ANZIIL) tarafından oluşturulan bilgi okuryazarlığı modeli ve İngiltere'de bir kütüphane derneği olan SCONUL tarafından geliştirilen Yedi Sütun Modeli konu ile yapılan öncü çalışmalardır (Kurbanoglu, 2010: 732).

İskoçya'nın başkenti Edinburg'da 1927 yılında kurulan Uluslar arası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu (IFLA- International Federation of Library Associations and Institutions) kurulduğu yıldan bu yana birçok çalışma yapmıştır. IFLA tarafından 2006'da yayımlanan Yaşam Boyu Öğrenme İçin Bilgi Okuryazarlığı Rehberi'nde uluslar arası standartlardan bahsedilmiştir. Bilgi becerilerinin erişme, değerlendirme ve kullanma olarak 3 başlıkta ele alındığı ve diğer modellerle benzerlik gösterdiği görülmektedir (Lau, 2006).

2002 ve 2003 yılında İskoçya’da Uluslararası Bilgi ve Bilgi Teknolojileri Okuryazarlığı konferansları toplanmıştır. Bilgi okuryazarlığı ile yapılan araştırma, uygulama, toplantı ve yayınlar gibi çalışmaların artarak devam ettiği vurgulanmıştır. Konunun farklı boyutlarının gündeme getirildiği bu toplantı bu yönüyle önemlidir (Aldemir, 2004: 32).

Çağdaş eğitim anlayışının bir gereği olarak dünyada bilgi okuryazarlığı ile ilgili yaşanan gelişmelerin bir yansıması olarak, Türkiye’de de bilgi okuryazarlığı ile ilgili kapsamlı olmamakla birlikte önemli gelişmeler yaşanmıştır. 2001 yılında TED Ankara Kolej Vakfı Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi ile Serap Kurbanoglu ve Buket Akkoyunlu’nun birlikte oluşturduğu bir bilgi okuryazarlığı programı bulunmaktadır. TED Ankara Kolej Kütüphanesi web sitesinde de çevrimiçi olarak sunulan bu program diğer okul kütüphaneleri için de örnek niteliğindedir (TED Ankara Koleji, 2019).

Yine ülkemizde bilgi okuryazarlığı becerilerinin önemi ve programların geliştirilmesine vurgu yapmayı amaçlayan çeşitli çalıştaylar düzenlenmiştir. 3-5 Eylül 2008 tarihinde Hacettepe Üniversitesi’nin Ankara’da düzenlediği UNESCO Bilgi Okuryazarlığı Eğiticilerin Eğitimi Çalıştayı, 18-19 Kasım 2011 tarihinde İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yaratıcı Kütüphane Girişimleri Tanıtım Grubu ve İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından İstanbul’da düzenlenen II. Bilgi Okuryazarlığı Konferansı: Dijital Yerlileri Eğitmek, 8 Ocak 2015 tarihinde İzmir’de gerçekleştirilen Bilgi Okuryazarlığı Çalıştayı ve 16-18 Kasım 2017 tarihinde Ankara’da Çocuk Kütüphaneleri Çalıştayı’nda ele alınan Çocuk Kütüphanelerinde Bilgi Okuryazarlığı sunumu yapılan önemli çalışmalarındandır.

Ankara’da 20-21 Şubat 2003 tarihinde RTÜK, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ve TRT’nin katkılarıyla Ankara İletişim Şurası düzenlenmiştir. Bu şuranın amacı toplumsal ve sosyal hayatta önemi artan iletişim konusunda tarafların görüşlerinin tartışılıp paylaşılabildiği bir ortam sunmaktır. Bu çalışma sonucunda oluşturulan Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Komisyonu Sonuç Raporunda önerilen konulardan biri, "Toplumsal ve bireysel eğitim ve kültüre katkı sağlayacak, ruh sağlığını zedelemeyecek bir yaklaşımla ve özellikle çocukların zararlı yayınlardan korunması için Avrupa Birliğine uyumlu çalışmaların başlatılması ve ilk ve orta

öğretim ders programlarına, çocuklar ve gençlerin bilinçlendirilmesini sağlayacak medya okuryazarlığı dersinin eklenmesi" olmuştur (RTÜK, 2018). Burada işaret edilen medya okuryazarlığı becerilerinin, bilginin (metin, ses, görüntü, çoklu ortam vb.) kayıtlı olduğu ortamlardan doğru ve güvenilir bilginin ayırt edilebilmesi olarak düşünüldüğünden, kastedilenin bilgi okuryazarlığı becerilerinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Atılan bu adımla birlikte medya okuryazarlığı ile ilgili birçok çalışmalar yapılmıştır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı arasında "Orta Öğretim Kurumlarına Medya Okuryazarlığı Dersi Konulmasına Dair İşbirliği Protokolü"nü imzalanmıştır. Bu protokol neticesinde de 2007-2008 Eğitim ve Öğretim yılında seçilen beş pilot ilde 6.,7. ve 8. sınıf öğrencilerine medya okuryazarlığı dersi seçmeli olarak okutulmaya başlanmıştır. Yine bu iki kurum tarafından görevlendirilen uzmanlar tarafından "Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı ve Öğretmen Kılavuzu" hazırlanmıştır. Bilgi okuryazarlığının kapsadığı konulardan birisi olan medya okuryazarlığı alanındaki bu gelişmeler ülkemizde yürütülen örnek bir çalışma olmuştur (RTÜK, 2018).

2002-2003 yılı itibariyle Dokümantasyon-Enformasyon Anabilim Dalı, Arşivcilik Anabilim Dalı ve Kütüphanecilik Anabilim Dallarını birleştirilip, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü adını almıştır. Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı lisans ve yüksek lisans programları incelendiğinde, bilgi okuryazarlığı dersinin müfredatta olduğu görülmektedir. Bunun Türkiye'de bilgi okuryazarlığı kavramının önemine dikkat çekme yanında bilgi ve belge yönetimi mezunlarının bu konuda liderlik etmeleri gerektiğine bir vurgu olarak değerlendirilmelidir. Bunun yanı sıra bilgi ve belge yöneticilerinin katılımıyla gerçekleşen mesleki toplantılarda da bilgi okuryazarlığının tema olarak seçilmesi, bu alanın önem kazanmasını hızlandırmaktadır.

Okul Kütüphaneciler Derneği'nin 2015 yılında hazırladığı projelerden birisi de Bilgi Okuryazarlığı Kitabı Çalıştayı'dır. Çalışma 1. sınıftan 12. sınıfa kadar tüm seviyelerde bilgi okuryazarlığı programı içeriği oluşturmayı ve bu alandaki kaynak ihtiyacını karşılamayı hedeflemektedir. Bu çalıştay, araştırma konu ile yakından ilgilidir ve bilgi okuryazarlığı hakkında yapılan önemli çalışmalarındandır.

2.2. Bilgi Okuryazarlığı ile İlişkili Kavramlar

Bilgi ihtiyacının belirlenmesi, ihtiyaca uygun bilgi kaynağının seçilmesi, kullanılması, değerlendirilmesi ve tüm bu aşamaların etik kurallar çerçevesinde yapılması becerileri olarak tanımlanan bilgi okuryazarlığı kavramı, bilgi üretim ve paylaşım ortamlarının çeşitlenmeye başladığı 1970’li yıllarda kullanılmaya başlanılmıştır. Özellikle ülkemizde de bilgi ve belge yöneticilerinin önderliğinde son yıllarda yaygınlaşmaya başlayan bu kavramın kullanımında, farklı disiplinlerin literatüründe bazı kavramlarla ilişkili ya da başka kavramların yerine kullanıldığı görülmektedir. Dünyada da özellikle disiplin bazında farklı kavramların yaygın olarak kullanıldığı görülmekle birlikte, kastedilenin ilgili disipline ait doğru ve güvenilir bilginin farklı bilgi paylaşım ortamlarından etkin ve yetkin elde edilebilmesi olduğundan, bu kavramların bilgi okuryazarlığı ile ilişkili ya da kapsamı dâhilinde olduğu biçiminde değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır.

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin içeriğinin ve sınırlarının anlaşılması adına literatürde yer alan bazı kavramların açıklanması anlamlı olacaktır. Aşağıda bu kavramlar alt başlıklar şeklinde açıklanmıştır.

2.2.1. Okuryazarlık ve Bilgi Okuryazarlığı

Genel olarak bakıldığında okuryazarlık kelimesi, okuyabilme ve yazabilme eylemlerinin adıdır. Başka bir ifadeyle okuryazarlık, kişinin okuma ve yazma becerileri ile, hayatını ve hayatındaki olaylara, nesnelere olan algısını ve sosyal hayatındaki olgulara yüklediği anlamı ifade eden bir kavramdır. Okuryazarlık, sesleri ve harfleri birleştirerek anlamlandırma anlamına gelirken kavram gittikçe geniş anlamlar kazanmaya başlamıştır. 21. yüzyılda okuryazarlık, pek çok zihinsel beceriyi, dili kullanarak gerçekleştirilen iletişim becerilerini ve tutumlarını ifade eden bir eğitim terimidir (Aşıcı, 2009: 11-12). Teknolojinin etkisiyle sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş birçok kavramı olduğu gibi okuryazarlık kavramını da etkilemiş ve kavramın kapsamı da genişlemiştir. UNESCO’nun 1970’lerde tanımladığı ve 1980’lerden bu yana yaygın olarak dile getirilen “işlevsel okuryazarlık” kavramı, alışılmış okuryazarlık kavramının ötesinde önceden var olan bilgilerle yeni edinilen bilgiler arasında ilişki kurabilme, çıkarım yapabilme ve yeni veriler oluşturabilme gibi nitelikleri de kapsayarak genişlemiştir. 2000’li yıllardan

itibaren eğitim-öğretim değişime uğramış ve bununla birlikte yeni okuryazarlık türleri birer ihtiyaç olarak belirmektedir. Bilginin oluşturulması, değişik ortamlarda sunumu ve bilgi teknolojileri üzerine yapılandırılan teknolojik gelişmeler eğitim sistemlerinde çok sayıda ve yeni okuryazarlık türlerini ortaya çıkarmıştır (Önal, 2010: 29-30). Gelişen teknoloji sosyal hayatta var olabilmek için sahip olunması gereken becerileri de çeşitlendirmiştir. Bununla birlikte medya okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, görsel okuryazarlık gibi yeni okuryazarlık kavramları ortaya çıkmıştır. Bu okuryazarlık türleri tek tek incelendiğinde, aslında bilgi okuryazarlığı kavramının kapsamı içinde değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Bilgi okuryazarlığı ile bire bir ilişkili olan bu kavramları tek tek ele almak konunun kavranması adına yararlı olacaktır.

2.2.1.1. Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığı; yaygın kabul gören tanımıyla, çeşitli türden (görsel, işitsel, basılı, vb.) medya mesajlarına erişebilme, erişilen medyaları eleştirel bakış açısıyla çözümleyip değerlendirebilme ve kendi medya iletilerini üretebilme becerisidir. Medyanın başta çocuklar olmak üzere kişinin fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğu ileri sürülmektedir. Yapılan araştırmalar özellikle çocukların hayatlarında medyanın yerinin bir hayli artmakta olduğunu göstermektedir. Diğer yandan medya iletilerinin kendine özgü dilinin ve yapısının olduğu ve bunların sürekli değişmekte, gelişmekte olduğu da aşikârdır. Bireylerin bu medya araçlarını daha yararlı bir şekilde kullanmaları ve bunu yaparken bazı risklere karşı farkındalık geliştirebilmeleri için, medya iletileri ve yöntemleri konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu durum, özellikle çocukların medya konusunda eğitim almalarının önemini ve verilecek eğitimin de sürekli güncellenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar, "medya okuryazarlığı" eğitimi olarak adlandırılmaktadır (RTÜK,2018). Günümüzde etkili bir iletişim kanalı olan medya, teknolojinin gelişim hızı ile birlikte bireyler için hem avantaj hem de dezavantaj haline gelmiştir. Medya kavramının bilginin kayıtlı olduğu her türlü ortama işaret ettiği göz önünde bulundurulduğunda, medya okuryazarlığının bilgi okuryazarlığı ile örtüştüğü, bunun da ötesinde yerine kullanıldığı görülecektir.

Medya okuryazarlığındaki amaç; medya mesajlarının doğru algılanması, eleştirel bir bakış açısıyla alınabilmesi, gerçeklik-kurgusalılık ayrımının yapılabilmesi, medyanın sunduğu dünyanın gerçeğin kendisi olmayabileceğinin anlaşılması, medyanın yönlendirme ve yönetme fonksiyonlarının olduğunun farkına varılabilmesi, mesajı gönderenlerin kendi düşüncelerini empoze etme gayreti içinde olabileceklerinin değerlendirilmesi gibi hedefleri içermektedir. Yani medya okuryazarlığı, kaynağı her ne olursa olsun, bilgiyi değerlendirip onu yerinde kullanabilen bireyler olmayı, böyle bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (RTÜK, 2018).

Medya okuryazarlığının tarihsel gelişimine bakıldığında, 20. yüzyıl ile birlikte medya araçlarının eğitimde kullanılmaya başlanması, hem Avrupa ülkelerinde hem de ülkemizde öğrencilerin medyanın zararlı içeriğinden korunması ve öğrenmeye katkı sağlayıcı araç olarak kullanılması amacıyla medya okuryazarlığı teriminin ortaya çıkması ve bunla ilgili çalışmaların artmasında etkili bir faktör olmuştur. Gerek sosyal yaşantının gerekse eğitim hayatının vazgeçilmez bir parçası haline gelen medya araçları dolayısıyla medya okuryazarlığı, günümüzde toplumun her kesimindeki başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm bireyler için bir gereksinim haline dönüşmüştür.

Kanada, Avustralya, İngiltere ve ABD vb. gelişmişlik düzeyleri yüksek olan ülkelerde konuyla ilgili çok sayıda toplantıların düzenlendiği ve raporların hazırlandığı görülmektedir. Bu çalışmaların ortak amaçları da medya okuryazarlığı programlarının eğitim sistemine entegre edilmesi olmuştur. Türkiye’de Medya Okuryazarlığı çalışmalarının başlangıcı konusunda kesin ifadeler yer vermek zor olsa da, Muvafik Uyanık’ın 1937 tarihli “Yeni Okulun Ders Vasıtalarından Gazete” adlı çalışması söz edilmeye değer bir çalışmadır. Medya okuryazarlığı eğitiminin tarihi gelişimde “korumacı yaklaşım” olarak nitelendirilebilecek dönemin yanlışlığının 1937 tarihli bu çalışmada vurgulanıyor olması önemli bir husustur (Koç, 2010: 10).

Ülkemizde medya okuryazarlığı ile ilgili çalışma yapan kurumların başında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu gelmektedir. RTÜK’ün yaptığı çalışmalardan bazıları şunlardır;

- Medya Okuryazarlığı Dersi Araştırması – 2015

- Türkiye’ de Çocukların Medya Kullanım Alışkanlığı Araştırması – 2013
- Medya Okuryazarlığı Dersi Araştırması – 2012
- İlköğretim Çağı Çocukları İçin TV İzleme Araştırması – 2006

Yapılan bu çalışmalar sonucunda RTÜK ve MEB arasında bir işbirliği protokolü imzalanarak ortaöğretim okullarında seçmeli medya okuryazarlığı dersi verilmesi kararlaştırılmıştır. “İlköğretim Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı” da 31.08.2006 tarihinde MEB Talim ve Terbiye Kurulu’nda görüşülerek kabul edilmiştir (RTÜK, 2018).

Bilgi okuryazarlığı ile ilişkili kavramların başında gelen medya okuryazarlığının amaçları ile bilgi okuryazarlığının amaçları örtüşmektedir. Medyanın hayatımızın her alanında aktif rol oynadığı günümüzde, medya iletilerini doğru anlayabilme becerilerine sahip olmak da tüm bireyler için zorunlu bir hale gelmiştir. Bilinçli ve medya okuryazarlığı becerilerini edinmiş birey, neyi izlemek, okumak, görmek istediğinin bilinçli olarak farkında olur ve bunları değerlendirebilecek yetilerini kullanabilir. Sağlıklı ve bilinçli toplumlar oluşturma da, medya okuryazarlığının, medya araçları üzerindeki önemini görmezden gelinemeyecek kadar büyüktür (Kızılaslan, 2007: 12).

2.2.1.2. Bilgisayar ve Teknoloji Okuryazarlığı

Bilgi çağında bilgisayar teknolojilerinin kullanımı, hem mesleki hem de sosyal hayatta kaçınılmaz hale gelmiştir. Bunun sonucunda olarak bilgisayar okuryazarlığı becerileri olarak adlandırılan ve gün geçtikçe önemi daha da artan yeni beceriler meydana gelmiştir. Bilgisayar teknolojileri bilgiyi bulma, iletme, kullanma, öğrenme ve öğretmede kullanılan araçlardır (Akkoyunlu ve Kurbanoğlu, 2003: 2). Bilgisayar okuryazarlığı, çeşitli amaçlar ile bilgisayarı ve programları kullanma, denetleme, bilgiyi arama, bulma ve iletişim kurmada kullanma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Akkoyunlu, 1996: 129). 21. Yüzyılda bireylerin günlük yaşamını sürdürebilmek ve teknoloji çağına ayak uydurmak ve için bilgisayar ve teknoloji okuryazarlığı becerileri ile donanmış olmaları mecburiyet haline gelmiştir. Bireylerin gerek günlük yaşamdaki işlerinde gerekse mesleki ihtiyaçlarını karşılayabilecek en temel bilgi

düzeyinde bilgisayar ve teknolojilerini kullanabilmesi durumu bilgisayar okuryazarlığı olarak tanımlanmıştır (Koç, 2010: 10).

Bireyin gelişen bilgi teknolojilerine vakıf olabilmek ve değişen dünyada var olabilmek için teknoloji ve bilgisayar kavramlarını iyi bilmesi gerekmektedir. Yaşam boyu öğrenme ilkesini de göz önüne alarak bireyin, bilgisayar okuryazarlığı becerilerini edinmesi çağın gereklerine ayak uydurabilmesi açısından son derece gereklidir (Güleken, 2014: 7). Bilgisayar ve teknoloji okuryazarlıklarının tanımlarına bakıldığında her ikisi de birbiriyle ilişkili olduğu gibi aynı zamanda bilgi okuryazarlığının çatısı altında toplanmaktadır. Yaşam boyu öğrenmenin su ve hava kadar gereklilik olduğu bilgi çağında, bilginin en yoğun üretiminin ve paylaşımının gerçekleştiği elektronik ortamın etkin kullanımı bağlamında bireyler bilişim-teknoloji becerilerini edinerek bilgi okuryazarı birey olma yolunda ilerleyebilirler.

2.2.1.3. İnternet ve Ağ Okuryazarlığı

Bilgisayarların ve bilişim teknolojilerinin yerinde ve aktif olarak kullanıldığı eğitim sistemlerinde öğrenme ve öğretme süreçleri daha zenginleşecektir. Bilgisayar donanım ve yazılımları öğrenme-öğretme sürecine yeni boyutlar getirecektir (Akkoyunlu, 1996: 129). Gelişen teknolojiyle birlikte bilgisayarlar günlük yaşantımızın da bir parçası olmuştur. Bu değişime bağlı olarak da bilgisayar okuryazarlığı kavramı yaygınlaşmaya başlamıştır. İnternetin hayatımızın her alanına dâhil olduğu 21.yüzyılda, internetsiz bilgisayar düşünülmemektedir. Bireylerin çoğu bilgisayarla vakit geçirirken internetten faydalanmakta dolayısıyla bilgisayar ve internet birbirinden bağımsız olarak görülmemektedir.

Diğer bir ifadeyle internet okuryazarlığı olarak adlandırılan ağ okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığının kapsadığı ama giderek anlam değiştiren bir terimdir. “World Wide Web” gibi ağ ortamlarındaki bilgiyi bulma ve bilgiye erişme olarak açıklamak da uygun olacaktır. Ağ okuryazarı birey ise ağ ortamındaki bilgiyi bulabilen ve bilgiye erişebilen kişilerdir (Kızılaslan, 2007: 14). Bilgisayar ve ağ okuryazarlığının birlikte düşünüldüğü günümüzde, mobil cihazlar da yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bilgi çağının bireyleri, gerek iş hayatında gerekse sosyal hayatlarının her anında çoğu faaliyetlerini mobil cihazlar üzerinden yürütmektedir. En az bir bilgisayar kadar fonksiyonlu olan cep telefonlarının

yaygınlaşması ve gelişen teknolojiye bağlı olarak her geçen gün yenilenmesi, bireyleri internet ve ağ okuryazarı olmaya zorunlu kılmaktadır. Bunun yanı sıra devlet politikasında da e-devlet sürecine gidilmesi, bireylerin mekândan ve zamandan bağımsız olarak devlet işlerinin birçoğunu e-devlet kanalıyla internet üzerinden gerçekleştirebilmesi, bilgi okuryazarlığının olmazsa olmazı kabul edilen dijital vatandaşlığın gereği olarak internet okuryazarlığı becerilerine sahip olmanın önemini de ortaya koymaktadır.

Bilgi çağının yerlileri olarak adlandırılan 21. yüzyıl gençlerine baktığımızda, neredeyse genç neslin tamamına yakını interneti hayatının olmazsa olmaz bir parçası olarak görmektedir. Teknoloji çağının en büyük bilgi kaynağı olarak kabul edilen internetin, doğru kullanılmadığı takdirde bir bilgi çöplüğü olduğu da kaçınılmaz bir gerçektir. Gerek genç neslin nitelikli bilgiye erişme ve kendini niteliksiz ve yanlış yönlendirici bilgi tehlikesine karşı koruma, gerekse ebeveynlerin çocuklarını sanal tehlikelere karşı korumaları için mutlaka internet ve ağ okuryazarı olmaları gerekmektedir.

2.2.1.4. Görsel Okuryazarlık

Teknolojinin ilerlemesiyle bilgi standart formlarının dışına çıkmış, aktarıldığı ortama göre farklı formlarda sunulmaya başlamıştır. Bilginin kitle iletişim araçlarıyla sunumu, görsel olarak oldukça farklı ve etkili biçimlerde gerçekleşmektedir. Görsel nesnelere algılama ve anlamlandırma insanlığın var oluşundan beri sahip olunan ve yaşamsal önem taşıyan bir yetenektir (Keskinılıç, 2014: 5).

Teknolojiye bağlı olarak kitle iletişim araçları yaydıkları görsel ve imgesel nesnelere hayatımızı kuşatmaktadır. Sayısız iletile maruz kalan bilgi toplumu bireyi, hem sosyal günlük hayatında hem de eğitim hayatında bu iletileri pratik bir şekilde anlamlandırmak zorundadır. Bu sebeple okuryazarlık kavramlarının çeşitlendiği günümüzde, dikkat çeken okuryazarlık kavramlarının bir tanesi de görsel okuryazarlıktır.

Görsel okuryazarlık kavramı, görsel öğeleri anlamlandırabilme, görsel öğelerle düşünebilme ve öğrenebilme becerisi olarak ifade edilebilir. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde; bu iletişim biçiminin kendine ait kodları ve

sistematikliğinin olduğu, sözlü anlatım biçiminden farklı ve bağımsız bir “dil” olduğu ortadadır. Görsel okuryazarlığın bugüne kadar yapılan tanımlarının ortak düşüncesi, görsel okuryazarlığın kendine özgü bir dilinin ve işleyişinin olması üzerinedir (Zeren ve Arslan, 2009: 46).

Dinamik bir yapı üzerine kurulmuş olan web, birçok görsel öge içermektedir. Dolayısıyla görsel okuryazarlık, görsel verilerin (tablolar, grafikler, resimler, haritalar, şekiller, simgeler) anlamlandırılması ve kullanılması için gerekli olan bir beceri olduğundan bilgi okuryazarlığı ile birlikte aynı zamanda web okuryazarlığının da ön şartı olma özelliğini taşımaktadır (Kurbanoglu, 2010b: 741).

Görsel okuryazarlığın eğitim ile olan ilişkisine bakıldığında, eğitimde de başarıyı etkin kılabilmek için görsel okuryazarlık, teknoloji çağında eğitimin vazgeçilmezidir. Geleneksel okuryazarlık becerilerinin yetersiz kaldığı bilgi çağında, değişen bilgi ortamlarıyla birlikte görsel imgeler de çeşitlenmiştir ve üretimi de hızlanmıştır. Eğitimde de aktif kullanılan medya araçlarında karşılaşılan çeşitli görselleri anlamak, anlamlandırmak ve yeni bilgilere dönüştürmek için görsel okuryazarlık becerilerinin mutlaka kazandırılması buna yönelik eğitimlerin verilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bağımsız ve yaşam boyu öğrenmede görsel okuryazarlığın yeri ve önemi değerlendirildiğinde, özellikle çocuklara ve gençlere yönelik bilgi okuryazarlığı becerileri öğretilmesi kapsamında özellikle değerlendirilmesi gereken bir konudur.

2.2.1.5. Kütüphane Okuryazarlığı

Kütüphane okuryazarlığı, dar anlamıyla kütüphaneyi etkin bir şekilde kullanabilme, kütüphanede ihtiyaç duyulan bilgiyi bulma, seçme ve kullanma becerilerini ifade etmektedir. Bunun yanında asli görevi bilgi kaynakları ile bireysel bilgi gereksinimi arasında köprü kurma olan kütüphanelerin ana malzemesinin bilgi kaynakları olduğu düşünüldüğünde, kütüphane okuryazarlığı ile kastedilenin bilgi kaynaklarının etkin kullanımını becerileri olduğu anlaşılacaktır.

Kütüphanelerde uzun zamandan beri sürdürülen ve kütüphane oryantasyonu şeklinde yaygınlaşan eğitimde, kütüphane okuryazarlığı becerilerine ilişkin ilk adımın atılması hedeflenmiştir. Basılı ve elektronik kaynakların nasıl kullanılacağına dair bilgi ve becerileri kullanıcılara öğretmeyi hedefleyen becerilerin tümü kütüphane

okuryazarlığı kavramı olarak ifade edilmektedir. Kütüphanelerde verilen ve kullanıcı eğitiminin bir dalı olan “bibliyografik eğitim” bu kavramlarla genellikle benzer anlam taşımaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle meydana gelen farklı bilgi hizmetleri ve kaynakları, bireylerin sahip olması gereken becerilerin değişmesine sebep olurken, kavramın da yeni bir boyut kazanmasına neden olmuştur (Özel, 2013: 59).

Günümüzde özellikle okul ve üniversite kütüphanelerinde verilen oryantasyon eğitiminin amacı aslında kütüphane okuryazarlığı becerilerini kapsamaktadır. Kütüphane okuryazarlığı, basılı ve elektronik bilgiye erişime, erişilen bilgi kaynaklarını etkin kullanma, kütüphanede aranan bilgi ve bilgi kaynağına kolay erişim gibi becerileri kazandırmayı hedeflemektedir. Bilgi okuryazarlığının vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edilen fakat kapsamının dar olduğu kütüphane okuryazarlığı, kütüphanenin ve kütüphane kaynaklarının kullanımıyla ilgili alâkalı becerilerle sınırlı tutulmaktadır (Kurbanoglu, 2010b: 742).

2.3. Bilgi Okuryazarlığı Programının İlköğretimde Uygulanması ve Modeller

Bilgi okuryazarlığı konusunda modellerin geliştirilmesinde bilgi okuryazarlığına ilişkin bakış açılarının farklılığı ve hedef kitlenin değişen gereksinimleri etkili olmuştur. Kavramın belirsizliği ve gelişimi, amaç ve hedefin ortak olmasına karşın bilgi okuryazarlığına ilişkin bakış açılarında ve içerik oluşturmada farklılıklara neden olduğu görülmüştür (Polat, 2011).

Bilgi okuryazarlığı kavramı gelişen teknoloji ile her geçen gün önem kazanmakta ve kapsamı genişlemektedir. Her yaş seviyesindeki kişilerin eğitim müfredatında bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasına yönelik konular bulunmalıdır. Bu eğitimler hayatlarının her alanlarında kullanabilecek pratik bilgiler ve fırsatlar sağlayacaktır. Eğitimcilere bu süreçlerde yol göstermek ve fayda sağlamak adına bilgi okuryazarlığı modelleri geliştirilmiştir (Bruce, 2004: 1).

Bilgi okuryazarlığı modellerinin ortak noktası, öğrenmeyi öğrenmiş, hayat boyu öğrenme süreçlerini yaşamında uygulayabilen bireyler yetiştirmektir. Ele alınan adımlarda ise, ortam ve araçtan bağımsız bir yaklaşımla bilgiyi arama, bulma, kullanma ve iletme becerilerine odaklanıldığı görülmektedir. Bilgi okuryazarlığı

programlarının şekillenmesine öncülük eden modellerden, araştırmanın hedef kitlesine uygun olanlar seçilerek açıklanmıştır.

2.3.1. Big6 Modeli

1987 yılında Eisenberg ve Berkowitz tarafından geliştirilen “Big Six Skills (Big6, B6) Modeli” ile bireylere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında aşama aşama neler yapılması gerektiği aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır. Modelin adında da belirtildiği üzere, beceriler altı adımda ele alınmaktadır. Bu adımlardan ve adımlarda kazandırılması hedeflenen becerilere ilişkin açıklamalar şöyledir (Big Six Skills, 2019).

2.3.1.1. Bilgi İhtiyacını Tanımlama

Bilgi edinmeye gereksinim duyan bir bireyin yapması gereken ilk etkinlik, bu ihtiyacını tanımlamasıdır. Yani birey neyi, hangi yönleriyle ve hangi kapsamda araştırmaya gereksinim duyduğunu açık ve anlaşılır bir şekilde ifade etmelidir. Hangi bilgiyi ve bilgi kaynağını aradığını bilmeyen bir kişi, onu elde ettiğinin farkına bile alamayabilir. Sonrasında birey, amacı doğrultusunda elde ettiği bilginin ne gibi özelliklerde olması gerektiğini belirlemelidir. Sonunda ise araştırma sürecini ayrıntılı olarak planlamalıdır.

2.3.1.2. Bilgiyi Arama

Bilgi ihtiyacını tanımlayan birey, ihtiyacı giderecek kapsamda ve uygunlukta bilgiyi farklı format ve ortamlardan elde etme amacıyla arama aşamasına geçmelidir. Bilgi okuryazarlığının kapsamı içinde en geniş becerileri ifade eden bilgi arama, bilgiye dayalı doğru karar verebilmedeki en belirleyici adımdır. Ulaşılan bilginin kalitesini arttıran ya da azaltan etken bilginin doğru bir ifadeyle ve doğru kaynaklarda aranmasıdır. Birey bu aşamada, bilgiye nasıl ve nereden ulaşacağını düşünmelidir. Bu aşamada birey, ihtiyacına uygun bilgi kaynağını belirlemelidir. Örneğin; güncel bir konuda bilgi arayan birey güncel bilgi araçları olan gazeteler, dergiler, bloglar, web siteleri gibi kaynaklara yönelmelidir.

Bilgiyi arama aşamasında bilgi kaynaklarından bilginin aranmasında kullanılacak anahtar kelimelerin belirlenmesi ve konunun sınırlandırılması da önemlidir. Anahtar

kelimeler araştırma konusunu ile birebir alakalı olmalı ve konuyu iyi özetlemelidir. Yalnızca birkaç anahtar kelime ile araştırmayı sonuçlandırarak bilginin bulunması imkânsızdır. Belirlenen anahtar kelimelerin eş anlamlıları ve yakın anlamlı kelimeler de aramaya dâhil edilmelidir. Bununla birlikte çok geniş bir konuda araştırma yapmak da, bireyin sonuca ulaşmasını güçleştirecektir. Araştırmanın kapsamının ve amacının dışına çıkmadan konuyu sınırlandırmak, bireyin hedefine ulaşmasında kolaylık sağlayacaktır.

2.3.1.3. Bilgiyi Bulma ve Elde Etme

Taramalarda elde edilen bilgi kaynakları bilgi ihtiyacı doğrultusunda tekrar gözden geçirilmeli ve ihtiyaç duyulan bilginin olup olmadığı tespit edilmelidir. Ulaşılan bilgi kaynakları bazı ipuçları göz önüne alınarak hızlı bir biçimde gözden geçirilmelidir. Kaynaktaki şekiller, resimler, tablolar, kalın ve eğik yazılmış kelimeler ilk bakışta kaynağın bilgi ihtiyacını karşılayıp karşılamayacağı konusunda bilgi verir. Belirtilen ipuçlarından faydalanarak bilgi kaynaklarını hızlıca tarayabilir ve gerekli bilgileri içerip içermediğine, içeriyorsa gerekli bilginin kaynağın neresinde yer aldığı belirlenmesi gereklidir. Kitaplar, ansiklopediler, dergiler vb. kaynakların içerisinde bulunan içindekiler tablosu da bireylerin araştırmalarında zaman kaybetmemelerini sağlar. Birey, içindekiler tablosuna bakarak konusu ile ilgili bir başlığın olup olmadığını zaman kaybetmeden rahatça bulabilir.

2.3.1.4. Bilgiyi Kullanma

Bilginin aranması ve bulunmasından sonra, bilgiyi kullanma aşamasına geçilir. Elde edilen bilgi ve bilgi kaynakları dikkatli bir şekilde okunup, incelenir. Farklı bilgi kaynakları incelenip, konu ile ilgili olan yerler farklı yöntemlerle (not tutma, işaretleme, altını çizme gibi) toplanır.

2.3.1.5. Sentez Yapma

Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgi, sentez yapma aşamasına geçildiğinde birleştirilerek düzenlenmelidir. Araştırmanın sonuçlandırılmasında önemli arz eden bu aşamada, birey hem sayısal hem yazılı hem de görsel dengeyi iyi oluşturmalı ve elde ettiği bilgileri birleştirerek yeni bir boyut kazandırmalıdır.

2.3.1.6. Değerlendirme

Big6 modelinde son aşama değerlendirmedir. Bu aşamada birey, araştırma sũreci boyunca yaptıkların değerlendirebilmelidir. Değerlendirme sũreci hem bireyin hem de araştırmanın başarısı için son derece önemlidir. Bu aşamadaki değerlendirmeden kasıt hem sũrecin hem de ũrũnũn değerlendirilmesidir. Sũre değerlendirmesi, bu aşamaya gelinene kadar geçilen bu aşamaların irdelenmesi ve başarının değerlendirilmesidir. ũrũn değerlendirilmesi de rapor haline getirilen araştırmanın somut olarak değerlendirilmesidir. İmla kuralları, biçim, format vb. kurallar esas alınarak ũrũnũn değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.3.2. PLUS Modeli

Bilgi okuryazarlığı modellerinde ilk ve orta ğretim seviyesinde olan modellerden biri de PLUS bilgi becerileri modelidir. James Herring tarafından okullarda uygulanacak programlar için ğretmen ve kũtũphanecilere rehberlik etmek amacıyla oluşturulan PLUS modeli dört başlık içermektedir. PLUS modelinin adımları şu şekildedir;

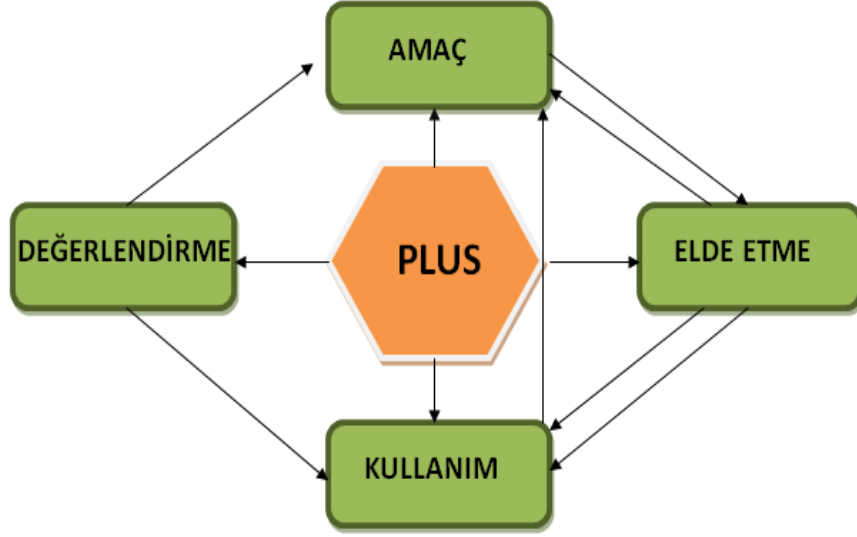
Purpose (Amaç)

Location (Elde etme)

Use (Kullanım)

Self – Evaluation (Kendi kendine değerlendirme)

Şekil 2. 1: PLUS modeli

Kaynak: (PLUS Modeli, 2019)

Yukarıdaki şekilde de görüleceği üzere, amaç, elde etme, kullanım ve değerlendirme aşamaları arasında bir sistematik izleyiş bulunmaktadır. Araştırmanın amacını belirleyen birey, bilgi ihtiyacı doğrultusunda bilgi kaynaklarını elde edecektir. Elde edilen kaynaklardan araştırma konusu ile ilgili olanları belirlenerek kullanım aşamasına geçilecektir. En son aşamada ise elde edilen ve kullanılan bilgiler ve bilgi kaynakları değerlendirilerek araştırma tamamlanacaktır. Bu bilgi okuryazarlığı modelinde amaç, elde etme ve kullanım aşamalarında çift yönlü bir ilişki kurulabilir. Şekilde de görüleceği üzere, kullanım aşamasında olan bir birey, elde ettiği bilgi kaynaklarını tekrar gözden geçirip kolayca amaç aşamasına geçebilmektedir. Yine aynı şekilde elde etme aşamasındaki bir birey, elde ettiği bilgi kaynaklarını göz önünde bulundurarak tekrar amaç bölümüne geri dönebilmektedir.

PLUS modelinin aşamalarına bakıldığında, amaç aşaması soruların formüle edilmesini, beyin fırtınası yapılarak programın yönünün belirlenmesini, bilgi kaynaklarının tespitinin yapılmasını gibi becerileri kapsamaktadır. Elde etme aşaması, elektronik ve basılı tüm bilgi kaynaklarında bilgi bulma, bilgi kaynakları arasında ilişki kurarak yeni bilgilere ulaşabilme ve elektronik kaynakların kullanımında bilişim becerilerine sahip olunması gereken aşamadır. Kullanım

aşaması, bilgi ihtiyacı doğrultusunda bulunan bilgilerin amaca göre okunması, anlaşılması, mevcut bilgilerin değerlendirilmesi, bilgilerin rapor haline getirilmesi ve sunulması becerilerini içermektedir. Öz değerlendirme aşaması ise, bütün aşamaların ve ortaya çıkarılan yeni çalışmanın değerlendirildiği son aşamadır (PLUS Modeli, 2019).

2.4. İlköğretim Bilgi Okuryazarlığı Standartları ve Bilgi Okuryazarlığının Temel Unsurları

2.4.1. İlköğretim Bilgi Okuryazarlığı Standartları

Bilgi okuryazarlığı standartlarının amacı, konu hakkında kuramsal bir çerçeve oluşturmaya yardımcı olmak ve bilgi okuryazarı bir bireyi ayrıntılı olarak tanımlamaktır. Standartlar bilgi okuryazarlığı kavramının tanımından ve modellerinden hareketle oluşturulmuştur. Bilgi okuryazarlığı standartları yükseköğretim, ilk ve ortaöğretim derecelerinde ayrı ayrı ele alınmıştır. Ayrıca bu standartlar kullanılan farklı bilgi okuryazarlığı programlarında ortama göre adapte edilebilir.

Amerikan Okul Kütüphanecileri Derneği'nin (AASL) ve Amerikan Eğitimsel İletişim ve Teknoloji Derneği'nin (AECT) işbirliği ile 1998 yılında oluşturulan standartların genel amacı, bireylerin aradığı bilgiyi bulabilen, doğru değerlendirebilen, etkin kullanabilen, bağımsız öğrenme becerileri ile donatılmış, kişi haklarının korunmasının ve toplumda bilginin ne denli önemli olduğunun farkına varan bireyler olma yolunda rehberlik etmektir. İlk ve ortaöğretim kurumları için hazırlanan bu bilgi okuryazarlığı standartları üç ayrı ana başlık ve dokuz kısımdan oluşmaktadır:

- Bilgi Okuryazarlığı
- Bağımsız Öğrenme
- Sosyal Sorumluluk

1. Bilgi Okuryazarlığı

- ✓ Bilgi okuryazarı birey ihtiyacı olan bilgiye etkin bir şekilde ulaşır.
- ✓ Bilgiyi yeterli ve eleştirel bir şekilde değerlendirir.

- ✓ Tanımlanan bilgiyi doğru bir biçimde kullanır ve yeni bilgiler oluşturur.

2. Bağımsız (Kendi Kendine) Öğrenme

- ✓ Kendi kendine bağımsız bir şekilde öğrenen birey bilgi okuryazarıdır. Konusu ile ilgili alanlardaki bilgileri takip eder.
- ✓ Bilgi okuryazarı birey her türlü ortamdaki bilgiye ihtiyaç duyar ve bilgiyi kullanır.
- ✓ Bilgi okuryazarı birey, bilgiyi arama ve yeni bilgi üretme aşamalarında mükemmelliğe gayret eder.

3. Sosyal Sorumluluk

- ✓ Bilgi okuryazarı birey, demokratik toplum için bilginin ne derece önemli olduğunun farkındadır ve bulunduğu topluma olumlu yönde katkıda bulunur.
- ✓ Bilgi okuryazarı birey bilgi ve bilgi teknolojileri konularında etik davranır.
- ✓ Bilgi okuryazarı birey, toplumda bilgi üretimine yardımcı olmak ve katkı sağlamak için başkalarıyla iş birliği yapar (AASL/AECT, 1998).

AASL ve AECT tarafından oluşturulan bu standartlar, aşamalarına da bakıldığında araştırmanın amacı ve hedef kitleleri için önem taşımaktadır. Standartların adımları araştırma kapsamında oluşturulan bilgi okuryazarlığının aşamaları ile örtüşmektedir. Bilgi okuryazarlığı programı ile, ihtiyacı olan bilgiyi doğru kanallarda arayabilme, elde ettiği bilgiyi etkin bir şekilde kullanabilme ve eleştirel değerlendirme yapabilme, bilgiyi ve kaynağını kullanırken etik ilkelere göre hareket edebilme becerilerini kazandırmanın hedeflendiği bilme, kullanma, erişme, değerlendirme ve etik- yasal aşamasında verilen eğitim standartları ile yakından ilişkilidir.

2.4.2. İlköğretimde Bilgi Okuryazarlığının Unsurları

Bilgi okuryazarlığı tanımlarına ve oluşturulan standartta işaret edilen konulara bakarak, bilgi okuryazarlığının içeriğine ilişkin unsurları da saptamak mümkündür.

Tanımlardan ve standartta belirtilenlerden yola çıkarak belirlenen bilgi okuryazarlığı unsurları şunlardır:

- Bilgi ihtiyacının belirlenmesi
- Bilginin araştırılması
- Bilginin ve bilgi kaynağının elde edilmesi
- Bilginin ve bilgi kaynağının değerlendirilmesi
- Bilginin düzenlenmesi
- Bilginin etik kullanımı ve iletilmesi

2.4.2.1. Bilgi İhtiyacının Belirlemesi

Birey, karşılaştığı sorunu çözmek için ilk önce ihtiyaç duyduğu bilgiyi belirlemeli ve bu bilginin boyutlarını ortaya koymalıdır. Bilgi okuryazarlığının ilk adımı olan bu aşamanın başarısı diğer aşamaları doğrudan etkilemektedir.

Bu aşama birey için öğrenme olayının gerçekleşebilmesindeki ilk aşamadır. Birey en doğru kararı vermede yeterli bilgiye gereksinim duyduğunu fark etmek zorundadır (Polat, 2005b: 75).

Bilgiyi aramadan önce, bireyin hangi bilgilere ihtiyacı olduğunu saptaması gerekir. Bireyin araştırmaya başlamadan önce, araştırma sırasında izleyeceği planın taslağını da bu aşamada oluşturması gerekmektedir. Eğer bilgi ihtiyacının ne olduğu bu safhada netleştirilmezse, araştırmanın sonraki adımları zorlaşacak ve başarısı düşecektir. Bilgi ihtiyacını belirlerken şu sorulara cevap aranmalıdır; “neyi biliyorum?”, “neyi bilmiyorum?” ve “neyi bilmeliyim?”. Bu sorulara verilecek cevaplarla bilgi ihtiyacını belirlemek ve tanımlamak kolaylaşacaktır.

2.4.2.2. Bilginin Araştırılması

Bilgi problemi formüle edildikten sonra, bir araştırma planının gerçekleştirilmesi zorunludur. Bu aşamada tarama stratejileri oluşturulur. Bilgi ihtiyacını en iyi ifade eden anahtar kelimeler seçilir. Öğrenciler anahtar kelimeleriyle birlikte konu başlıklarını da belirler (Kurbanoglu, 2001: 7). Bununla birlikte bu aşamada araştırma esnasında kullanılacak bilgi kaynakları da belirlenir. Bilgi kaynaklarına ulaşılabilecek yollar, bilgi merkezleri, elektronik bilgi araçları saptanır. Bunlar oluşturulan plana

dâhil edilir. Araştırmanın amacına uygun potansiyel bilgi kaynakları belirlenir ve bu kaynaklara nasıl erişileceğinin planlaması yapılır.

Eğer araştırmaya kütüphane gibi bilgi merkezlerinden başlanacaksa, avantajlar ve dezavantajlar belirlenmeli ve buna göre bir yol izlenmelidir. Özellikle bilgi merkezlerindeki basılı kaynaklar üzerinde yapılacak araştırmalarda, mekâna ve zamana bağımlılık göz önünde bulundurulmalıdır.

Web ortamında elektronik kaynaklar üzerinde yapılacak araştırmalar için konuya yönelik doğru kaynaklar seçilmelidir. Kaynağın güvenli olup olmadığını bu aşamadan itibaren ele almak ise araştırmanın gidişatı için son derece önemlidir. Kullanılacak veri tabanları, internet sayfaları, elektronik kitaplar, dergiler vb. elektronik bilgi kaynakları bu aşamada belirlenmelidir.

2.4.2.3. Bilginin ve Bilgi Kaynağının Elde Edilmesi

Bu aşamada gereksinim duyulan bilgi ve kaynakları bulunur. Kütüphane katalogları vasıtasıyla kütüphanede olan basılı, görsel-işitsel ve elektronik kaynaklar bulunur. Kütüphanede bulunmayan kaynaklar kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti ile elde edilir. İhtiyaç duyulan diğer bilgi kaynakları için yararlanılabilecek yerler saptanır ve kullanılır. Bilgi kaynağı olarak insanlara da başvurulabilir. Bilgi kaynaklarının saptanmasında öğretmenler ve okul kütüphanecileri ile bilgi alışverişi yapılır; konu ile ilişkili görülen kaynakların içindekiler tablosu, indeksleri ve kaynakça listesi kullanılarak konu ile alakalı diğer kaynaklara da ulaşılabilir (Kurbanoglu, 2001: 7).

Bu aşama, kütüphanelerde uzun yıllarca verilen kullanıcı eğitim programları ile büyük oranda örtüşmektedir. Bu anlamda kütüphane kullanıcı eğitiminin tüm konuları (katalog kullanımı, kütüphane kuralları, kütüphanelerde verilen hizmetler vb.) ile birlikte teknolojik gelişmelerle birlikte oluşan elektronik kaynakların aranması ve elde edilmesi de bu aşamada kazandırılması gereken beceriler arasındadır. Bilgi aramasında kullanılan ve bilgi ihtiyacını tam olarak ifade etmek için önemli olan çeşitli teknikler (Boole işlemleri, kısaltmalar, kesmeler, sınırlamalar, gelişmiş arama seçeneği, vb.) de bu başlık altında ele alınmaktadır. Yine, bilgi çağında en sık kullanılan ve en geniş kapsamlı bilgiye erişim aracı olan web

ortamında bilgiyi arama, bilgiye erişme ve bilgiyi elde etme teknikleri de bu aşama kapsamındadır (Polat, 2005b: 79–80).

2.4.2.4. Bilginin ve Bilgi Kaynağının Değerlendirilmesi

Bu aşama, araştırma için elde edilen bilgilerin uygunluğunun ve niteliğinin değerlendirilmesini kapsar. Kişi, elde ettiği bilgiyi ve kaynaklarını bilgi gereksinimi açısından değerlendirir. Araştırmaya ilişkin birincil ve ikincil kaynakları belirler. Bu aşamada doğru ve tam bilginin araştırmanın başarısını etkileyeceğinin bilincindedir. Bilginin güvenilirliğini, geçerliliğini ve güncelliğini değerlendirir. Bilgiyi sınıflandırır, bilimsel ve popüler bilgiyi ayırt eder. Kavramlar arasındaki ilişkileri saptar. Sebep-sonuç ilişkisi kurar. Kaynaklar arasındaki görüşleri ve ortak noktaları belirler. Bilgileri araştırma hedefi doğrultusunda tekrar ele alır ve gerektiği takdirde bilgi problemini yeniden gözden geçirir ve yeniden ifade eder. Kendi ifadeleriyle bilgiyi yeniden oluşturur. Elde ettiği bilgileri var olan bilgisiyile sentezler. Bilgiyi farklı bir şekilde yeniden düzenler. Sentezlediği bu bilgilerle araştırma amacı doğrultusunda kendi yorumuna dayalı olarak sonuca ulaşır (Kurbanoglu, 2001: 7).

2.4.2.5. Bilginin Düzenlenmesi

Bir önceki aşamada elde edilen bilgiler bu aşamada düzenlenmelidir. Gerek elektronik gerek basılı kaynaklardan elde edilen bilgiler, araştırmanın içeriğine uygun olarak düzenlenir. Bu aşama ortaya konan ürünün başarısını büyük oranda etkileyecektir.

2.4.2.6. Bilginin Etik Kullanılması ve İletilmesi

Araştırma sürecinin en son aşaması, elde edilen ve sentezlenerek yeni oluşturulan bilgilerin başkalarının yararına sunulmasıdır. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin amacı yalnızca bilginin bulunması ve değerlendirilmesi değil, aynı zamanda bu bilginin uygulama ile birleştirilmesidir. Bunun için araştırma sonuçlarının paylaşılır olması, başkalarına iletilmesi gerekmektedir (Doyle, 1994: 34).

Araştırmanın tüm süreçlerinde etik ve yasal ilkelerin gözetilmesi hem vicdani hem de yasal bir zorunluluktur. Araştırma esnasında kullanılan bilgilerin ve bilgi kaynaklarının etik bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Metin içinde alınan bilgiler mutlaka ilgili kaynağa atıf verilerek gösterilir. Aksi taktide intihal yani bilgi

hırsızlığı meydana gelecektir. Metin içinde kaynak gösterme biçimleri için standart kurallar belirlenmiştir. Türkiye’de bu standartlardan en sık kullanılanlar APA ve MLA’dır. Bu yöntemlerde biçimsel farklılıklar olsa da amaç aynıdır.

Bilgi kaynaklarını adil kullanımının bir diğer göstergesi de kaynakça listesidir. Araştırma süresince kullanılan, yararlanılan tüm kaynaklar, araştırma sonuna kaynakça olarak listelenir. Kullanılan kaynakların bibliyografik künyelerinin hazırlanması için de standart kurallar belirlenmiştir. Araştırmanın kapsamının çok geniş olması durumunda kaynakçanın hazırlanması bir hayli zaman alacağından bu sorunun çözümü olarak kaynakça yönetim programları oluşturulmuştur. Kullanılan bilgi kaynaklarına ait bilgiler bu programlara girilerek otomatik olarak kaynakça oluşturulur. Kaynakça yönetim programlarına örnek olarak Zotero, EndNote ve Mendeley gösterilebilir.

Akademik çalışmalarda kaynak gösteriminde zamandan tasarruf sağlayan ve farkında olmayan yapılan intihallerin önüne geçen Zotero kullanıcı dostu bir ara yüze sahiptir. Açık kodlu ve ücretsiz bir yazılım olmasıyla en çok tercih edilen kaynakça yönetim programlarından olan Zotero, birçok kaynak türünü desteklemektedir. Araştırmada kullanılan kaynağın bilgileri manuel olarak girilebilirken, aynı zamanda tarayıcı üzerinden bilgilerin direkt olarak Zotero’ya gönderilmesi de mümkündür. Bu program, PDF formatında kaynakları yükleyerek aynı zamanda bir arşiv elde etme olanağı da sunmaktadır.

EndNote, online bir yazılımdır. APA, MLA gibi birçok stilde bibliyografik künye taramanızı ve bu künyelerle yeni kaynakçalar oluşturma imkânı sunmaktadır. Aynı zamanda Microsoft Word ile entegreli çalışabileceğiniz bu program ile, Word üzerinde tablo ve şekil listeleri otomatik olarak düzenlenebilmekte ve kaynakça listesi de zamandan tasarruf ederek hızlı bir şekilde oluşturulabilmektedir.

Mendeley bir kaynak yönetim programı olmasının yanı sıra aynı zamanda akademik çalışmalar için bir sosyal ağdır. Bilgisayar yüklenen makaleler, sunular vb. kaynaklara internet üzerinden de erişim imkânı sunan bu program, online ortamda diğer araştırmacılar ile iletişim kurulmasını da sağlamaktadır. Kurulumunu ve kullanımı kolay olan bu yazılım araştırmacılar tarafından tercih edilmektedir.

3. ORTAOKULDA BİLGİ OKURYAZARLIĞI ÖĞRETİMİ

3.1. Bilgi Toplumu ve Çağdaş Eğitim Sistemi

Sanayi toplumunda yaşanan teknolojik ve bilimsel gelişmeler toplumsal alanda bir değişimi zorunlu kılmıştır. İnsan gücünün ve emeğinin yerini zamanla teknoloji almaya başlamıştır. İnsanın var oluşundan bu yana her daim önemini koruyan bilgi, bu değişimle daha da önem kazanmaya başlamıştır. Tüm bu gelişmelerle birlikte 21. Yüzyıldan itibaren bilgi çağı olarak adlandırılan bir döneme girilmiştir. Bilgi çağı ile birlikte etkileşim gösteren alanlardan birisi de eğitimidir. Bilgi toplumunda yetişen bireylerin sahip olması gereken beceriler ve eğitim sisteminin temel taşları da değişmiştir. Sanayi toplumunda beden gücü daha ön plandayken, bilgi toplumunda beyin gücü önem kazanmıştır. Değişen ve gelişen teknoloji bireyleri de sürekli değişime ve gelişime itmektedir. Bu nedenlerle sanayi toplumundan sıyrılıp bilgi odaklı bir çağ başlamıştır.

Bilgi patlaması ile beraberinde gelen bilgi miktarındaki hızlı artış, nitelikli bilginin önemini arttırırken, bilgiye erişim de önem kazanmıştır. Toplumların gelişmişlik düzeylerinde bilgiye yaptıkları yatırım ve bilgiye gösterdikleri önem belirleyici bir faktör olmuştur. Toplumların bilgi toplumu olmalarında, bilgi üretimi ve tüketimi, problem çözmeye bilginin kullanımını düzeyleri son derece önem kazanmıştır (Erdem ve Demirel, 2002: 82).

Yaşam boyu öğrenmenin hayatın ve çalışma ilişkilerinin merkezinde olduğu ve bilgi ekonomisinin temel bir güç enstürmanı haline geldiği bu dönemde bilgi toplumu kavramı önem kazanmış, yaratıcılık, inovasyon, yenilik, AR-GE gibi temel kavramlar ekonomik, siyasal ve sosyal parametrelerin temel yönlendiricisi haline gelmiştir. Bunun yanı sıra eğitim kurumları bireylerde bilgi yoğun yeteneklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan birimlere dönüşmüşlerdir (Yüksel, 2014: 7).

Bilgi patlaması ve teknolojik gelişmelerden en çok etkilenen sektörlerin başında eğitim sektörü gelmektedir ve buna bağlı olarak çağın gereksinimlerine cevap verebilecek bireylerin yetiştirilmesindeki en büyük sorumluluk eğitim-öğretim kurumlarıdır. Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi ise ancak yaşanan gelişim

ve değişimlerin öğretim programlarına uyarlanması ile mümkündür (Polat, 2006: 254).

21. yüzyılla birlikte büyük gelişmelerin yaşandığı sektörlerden biri de eğitim sektörüdür. Çünkü bilgi toplumu yeniliklere ve değişime açık bireylere göre bir zemine sahiptir. Dolayısıyla bu toplumda eğitim statik değildir. Her geçen gün yenilikler karşısında güncellenir. Toplum hızla değiştığı için eğitim kurumu da buna ayak uydurmak zorundadır. Eğitim kurumu bu değişikliklere ayak uydurabilmek için hem uyguladığı programda istikrarlı hem de esnek olmak zorundadır. O nedenle bilgi toplumunda eğitimin amaçlarında başlıca özellik eğitimin yapısının esnek olmasıdır. Çünkü bilgi toplumunda eğitim sistemi toplumsal talep değişimlerine bağlı olarak şekillenmektedir (Akıncı, 2006: 64).

Bilgi toplumu ile birlikte gelen çağdaş eğitim sisteminin belirgin özellikleri şu şekildedir;

- Bilgi toplumunda her birey eğitimin bir parçası haline almıştır. Eğitim sadece okullarda verilen eğitim olarak kalmamış, gerek eğitim kurumlarının çeşitlenmesi gerekse internetin sağladığı avantajlarla sanal dünya eğitimde yaş kriterlerini değiştirmiştir. Bununla birlikte eğitim, mekândan bağımsız bir hal almıştır. Yani, geleneksel eğitim sisteminde temel taşlar olan eğitim kurumları, artık tek alternatif olma özelliklerini kaybetmektedir.
- Bilgi toplumunda eğitim, sadece bir meslek sahibi olmak için değil, çağa ayak uydurmak ve toplumda var olabilmek için daha da önem kazanmıştır. Bunun temelinde yatan sebep de bilgi toplumunun temeli olan, sürekli değişen ve gelişen teknolojidir. Çağdaş eğitimin en belirgin özelliklerinden biri de zamanın sınırlandırılmamasıdır. Mekândan bağımsız hale gelen eğitim süreci, tabiri caizse bireyin 7/24 olarak ulaşabileceği bir süreçtir.
- Bilgi toplumunda eğitim yerel olmaktan çıkmıştır. Artık uluslar arası düzeyde küresel bir eğitim söz konusu olmaktadır (Akıncı, 2006: 70).

- Bu toplumda eğitimde teoriden çok pratiğe önem verilmektedir. Öğrenilenler sosyal yaşamda doğrudan uygulanabilecek türdendir (Akıncı, 2006: 70).
- Bilgi toplumunda eğitimde bireyin öncelikli olması itibariyle bireyin öğrenme hızı, onun kapasitesi ve kendine ait öğretim yöntemi önceliklidir. Bilgi toplumunun öğrencisi kendini tanır, bireysel farklılıklarına göre öğrenme yöntemini seçer. Öğrenci araştırır, sorgular, bilgiyi nerde, ne şekilde kullanacağını bilir (Akıncı, 2006: 77). Çağdaş eğitim sistemi, öğrenen bireyin aktif olduğu ve kişiye özel metotların kullanıldığı bir sistemdir.

3.2. Eleştirel Düşünme, Bağımsız Öğrenme ve Bilgi Okuryazarlığı

Bilgi, çağımızın temel enstrümanı olarak, her alanda anahtar güç konumunda olduğunu hissettirmektedir. Geçmişte insanların veya devletlerin diğerlerine olan üstünlüğü askeri ve ekonomik güç çerçevesinde ele alınırken, günümüzde bilgiyi toplumsal dönüşümde bir güç olarak kullanabilen aktörler, dünya siyasetinde daha etkin rol oynamaktadırlar. Bilgi, günümüz insanına birçok alanda farklı alternatifler ve çoklu düşünme şansı tanımaktadır. Bireyin yeni becerilerle donanmasını gerekli kılan teknoloji, aynı zamanda bilgi kaynakları için sınırsız imkân sunmaktadır. Bunun sebebi; eğitim müfredatları ve programları hazırlanırken bu becerilerin kazandırılması hedeflenmelidir. Aynı zamanda eğitim programları gelişen bilgi teknolojilerine ve çağına ayak uyduracak nitelikte olması gerekmektedir. Aranılan bilgi kaynağına ulaşma, elde edilen kaynakları değerlendirme ve sorgulama becerilerine sahip kısacası eleştirel düşünebilen bireyler eğitim konusunda daha verimli olacaktır (Oflas, 2009: 4).

Bilgi çağında kazanılması gereken becerilere bakıldığında, bireyin kendi kendine yani bağımsız öğrenme becerileri olduğu görülmektedir. Yeni donanımlar kazanması gereken bireyler, aynı zamanda eleştirel düşünebilme becerilerini de geliştirmeleri gerekmektedir. Çünkü gelişen teknolojinin sunduğu olanaklarla üssel artışların gerçekleştiği bilgi üretimi, kapsamlı bir bilgi havuzunun yanı sıra niteliksiz ve gereksiz özelliğe sahip olan bir bilgi çöplüğünü de beraberinde getirmektedir. Bu

bilgi çöplüğünde nitelikli bilginin sentezlenmesinde eleştirel düşünme becerisi hayati öneme haiz bir beceri olarak görülmektedir.

3.3. Yaşam Boyu Öğrenme ve Bilgi Okuryazarlığı

Yaşam boyu öğrenme, bireylerin yaşam sürelerince içinde bulunacakları her türlü rol, ortam ve çevre için gereksinim duyacakları tüm bilgi, değer ve becerileri sağlamalarına olanak tanıyan süreçtir. Yaşam boyunca devam eden ve bir süreklilik gösteren, formel veya enformel her türlü öğrenme eylemidir (İleri, 2011: 25).

Bir başka anlatıma göre, “Yaşam boyu öğrenme; kişisel, toplumsal, sosyal, veya istihdam ile ilişkili bir bakış açısı içinde bilgi, beceri ve yeterlilikleri geliştirmek amacıyla tüm yaşam boyunca üstlenilen her türlü öğrenme etkinlikleri olarak tanımlanmaktadır (Güleç vd., 2012: 43).

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilirken, bu durumdan en çok etkilenen olguların başında eğitim gelmektedir. 2001 yılında hazırlanan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda 1970’lerde yaşam boyu öğrenme kavramının üç temel amaç üzerine oturtulduğu görülmektedir:

1) Eğitim sistemi yaşam boyu öğrenen kişiler yetiştirmek amacını desteleyecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

2) Bireylerin çevresel faktörlerle iç içe, bilgi ve becerilerinin farkında olarak yaşam sürdürdüğü yaygın eğitim sektöründen yararlanılacaktır.

3) Bağımsız öğrenme ve öğrenmeyi öğrenmenin üzerinde durulacaktır.

1980’li yıllara gelindiğinde yaşanan toplumsal değişimlerin de etkisiyle, eğitim sisteminin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği düşüncesiyle, toplumun her kesimindeki bireyler için yaşam boyu öğrenme becerilerinin kazanılması gerektiği kanısına varılmıştır. Hümanizm felsefesinden doğduğu düşünülen bu eğitim anlayışı, bireyin ihtiyaçlarını ve becerilerini dikkate almaktadır.

Yaşam boyu öğrenmenin üç temel amacı vardır. Bunlar: öğrenmede fırsatlar sağlayarak bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunmak, toplumsal bütünleşmeyi gerçekleştirmek ve ekonomik büyümeyi sağlamaktır. Bireyler doğumlarından

hayatlarının sonuna kadar farklı gelişim dönemlerinden geçerler. Yaşam boyu öğrenme ile amaçlanan bireyin hayatını kaliteli bir şekilde sürdürmesi ve yaşamının değişik dönemlerine uyum sağlaması için bilgi ve beceri kazanmasını sağlamaktır (Güleç vd., 2012: 37).

2000 yılında yayımlanan Avrupa Konseyi'nin tebliğine göre yaşam boyu öğrenim, bilgi çağında insana ve bilgiye daha çok yatırım yapma, tüm okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunma, esnek ve yenilikçi öğrenme fırsatlarını genişletme anlamına gelmektedir (Polat ve Odabaş, 2008).

Yaşam boyu öğrenmenin kapsamına bakıldığında, bilgi okuryazarlığı, değişen toplum kültürüne ayak uydurmak, yeni neslin ihtiyaçlarını karşılamak, sosyal hayatta dışlanmayı engellemek, rekabet ortamında var olabilmek gibi oluşumların çözümü olmaktadır. Günümüzde yaşam boyu öğrenebilen bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli hedefidir. Bu hedefe erişmek için vazgeçilmez olan araç ise bilgi okuryazarlığıdır. Yaşam boyu öğrenme ve bilgi okuryazarlığının ilişkisinde bilgi okuryazarlığının yararlarını şu şekilde listelemek mümkündür:

- ✓ Yaşam boyu öğrenmeye temel teşkil eder.
- ✓ Yeni bilgi üretimine yardımcı olur.
- ✓ Mevcut bilgi ve becerileri geliştirme olanağı sağlar.
- ✓ Gelişmeleri anlamaya ve kavramaya yardımcı olur.
- ✓ Öngörü kazandırır.
- ✓ Kişisel, mesleki ve entelektüel gelişime yardımcı olur.
- ✓ Nitelikli iş gücü ve güçlü toplumların oluşmasını sağlar.
- ✓ Değişimle başa çıkabilmeyi sağlar.
- ✓ Bireylerin, kurumların ve ulusların rekabet gücünü artırır.
- ✓ Fırsat eşitliğini sağlar.
- ✓ Sosyal dışlanmayı engeller.
- ✓ Bilgi toplumuna uyum sağlamada yardımcı olur (Kurbanoğlu, 2010c: 14).

3.4. Bilgi, Bilgi Teknolojileri ve Bilgi Okuryazarlığı

Bilginin hızla üretildiği ve tüketildiği 21. yüzyılda, modern eğitim anlayışında bireyler var olabilme için bilgiye egemen olmak zorundadır. Çünkü bilgi

toplumunda, değişim çok hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu değişime ayak uyduramayan toplumlar ve bireyler modern dünyanın dışında kalmaktadır. Ayrıca bu toplumlar, modern dünyada bilgiyi üreten ve kullanan toplumların gerisinde kalmaktadırlar. Bilgi toplumunun koşullarına göre bilgi okuryazarlığı becerileriyle donanan bireyler, üretilen bilgiyi gelecekteki olası şartlara göre seçip kullanabilmektedir. Bunu sağlamanın en etkili yolu, bireylere bilgi toplumu koşullarına uygun bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasını hedefleyen bir eğitim modeli sunabilmekten geçmektedir (Saygılı, 2013: 265).

Günümüzde bilgi teknolojilerinin toplumlar üzerinde büyük etkisi vardır. Teknolojiler toplumun her kesimi ve hayatın her alanında yaygınlaşmaya ve kullanılmaya başladıktan sonra, değişim kaçınılmaz hale gelmiştir. Eğitimin temel amaçlarından biri de bilgi toplumu profiline uygun bireyler yetiştirmektir. 21. yüzyılda yetiştirilen bireylerin bilgiye ulaşma, bilgiyi düzenleme, bilgiyi değerlendirme, bilgiyi sunma ve iletişim kurma becerilerini edinmiş olması gerekir. Şüphesiz ki, sadece öğrencilerin değil onları yetiştirecek olan öğretmenler için de bu beceriler bir hayli önemlidir (Akkoyunlu, 1995: 105). Akkoyunlu (1995:105)'nin ifadesinde de görüldüğü üzere bilgi teknolojilerinin sürekli geliştiği bilgi çağında bireylerin bilgi okuryazarı olması şarttır. Bireylerin hangi bilgilere ihtiyacı olduğunu saptaması, bu ihtiyaçlar doğrultusunda uygun bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması, bulduğu bu bilgileri sentezleyerek yeni bilgiler üretmesi, sürecin sonunda hem araştırma aşamalarını hem de ortaya çıkan ürünü değerlendirmesi ve tüm bunları etik kuralları gözeterek yapması gerekmektedir.

Bilgi çağı ile birlikte değişen bilgi ortamları da bireyleri bu becerileri edinmeye mecbur kılmaktadır. Özellikle bilişim alanındaki gelişmeler, hem iş hem de sosyal ve kültürel hayatı etkilemektedir. Önceden bilgi kaynakları basılı kitap, dergi, ansiklopedi, sözlük vb. den ibaretken, bilgi çağında veri tabanları, e- kaynaklar, arama motorları vb. her geçen gün yenilenmekte ve çoğalmaktadır. Çoğalan ve değişen bu kaynaklar, bireyleri hem bilgi arama aşamalarında hem de bilgiyi değerlendirme aşamalarında bilgi okuryazarlığı becerilerini kazanmalarına gerekli kılmaktadır.

3.5. Bilgi Etiği ve Bilgi Okuryazarlığı

Bilimsel araştırmaların doğasında s¼reklilik ve ¼nceden yapılan araştırmalardan faydalanma vardır. Her bilimsel araştırma daha evvel hazırlanan araştırmalar ¼zerine geliştirilir. Araştırmada kullanılan kaynaklar ve yayım içinde yapılan aktarımlarda belirli kurallar ile kaynağın belirtilmesi esası vardır. Bilimsel araştırma s¼resince kasıtlı veya bilmeden yapılan hatalar araştırmanın g¼venilirliđini zedelediği gibi ilgili bilim dalına da zarar vermektedir. Bilimsel iletişim s¼recinde genelde “etik dışı” olarak tanımlanan bu davranışlar içine “sahtecilik”, “intihal/aşırmacılık”, “uydurmacılık” ve “yinelenen yayın yapma” gibi istenmeyen uygulamalar girmektedir. Bu kavramlar içinde sıkça karşılaştığımız intihal (plagiarism) sadece akademik çevrelerin değil, sanat ve edebiyat d¼nyasının da karşı karşıya kaldığı bir sorundur (Uçak ve Birinci, 2008: 188).

Merkezinde bilgi ¼reticisinin haklarının korunması amacı olan, bilginin elde edilmesine ve kullanılmasına y¼nelik her t¼rl¼ etik/yasal konunun bilinmesi ve bu doğrultuda hareket edilmesinin kastedildiği bilgi etiğidir. ¼zellikle teknoloji ile çeşitlenen bilgi erişim ve paylaşım ortamları, bilginin d¼r¼st kullanımı ve yayımı ¼nemi daha da artan bir konu olmuştur. Bu nedenle, bilgi okuryazarlığı becerileri kazandırılırken bilgiye erişim, kullanma ve iletme s¼relerine ait her t¼rl¼ yasal/etik konuların farkında olunması ve bu doğrultuda hareket edilmesi, diğer becerileri tamamlayıcı bir unsur olarak g¼r¼lmektedir (Polat, 2005b: 112).

21. y¼zyıl bireylerinde mek¼ndan ve zamandan bağımsız bir şekilde bilgiye ulaşma isteğinin yaygın bir davranış olması ve bilgi arama davranışlarının değişmesi bilgi etiği konusunda bir takım sorunlara zemin hazırlamaktadır. Yeni neslin davranışlarını g¼z ¼n¼nde bulundurarak ele alınması gereken bu konuda, tek öz¼m bireylere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması olarak g¼r¼lmektedir. ¼nk¼ bilgi okuryazarı birey, bilgiyi arama, bulma, kullanma ve değerlendirme aşamalarının hepsini etik ilkeleri g¼zeterek yapabilmektedir.

3.6. Ortaokulda Bilgi Okuryazarlığının ¼nemi

içinde yaşadığımız bilgi çağında, başarılı birey olmanın yolu bilgi okuryazarlığı becerileriyle donanmaktan geçmektedir. Yaşam boyu ¼đrenmenin temelini oluşturan bilgi okuryazarlığı, bireylere ne kadar erken bir yaşta kazandırılırsa, birey hem sosyal

hem akademik hem de iş yaşamında o kadar başarılı olacaktır. Özellikle teknoloji ve internetin hayatın her alanına müdahil olduğu bu çağda, hem nitelikli bilgiye erişmek hem de nitelikli bilgi üretmek, üretilen bu bilgiyi doğru kanallarla ve etik ilkelere riayet ederek paylaşmak için bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmak son derece önemlidir. Teknoloji, getirdiği kolaylıkların yanında çağın bireyleri üzerinde görülen olumsuz etkileri de bir hayli fazladır. Özellikle gençlerde hazırcılık ve kolay erişim isteği artık bir alışkanlık haline gelmiştir. Basılı bilgi kaynaklarını hiçe sayma, aradığı her bilgiyi internette bulabileceğine inanma ve bulunduğu her bilgiyi doğruluğunu sorgulamadan kullanma kültürü, bilgi erişimi ve kullanımında çağımızın bireylerin, özellikle de yeni nesil bilgi kullanıcılarının yaygın davranış biçimi haline dönüşmüştür.

İlköğretim, bireyin beyin teknolojisinin geliştirildiği eğitimin ilk ve en önemli aşamasıdır. Beyin teknolojisi geliştirmek; düşünme, anlama, sınıflama, sıralama, eleştirme, analiz sentez yapma ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel stratejilerin kullanımını ve geliştirilmesini öğretmektir (Çınar, 2008: 5).

Bilgiye ulaşabilen, bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanabilen, problem çözebilen ve kendi kendine öğrenebilen bireyler geleceğin başarılı bireyleri olacaktır. Bilgi toplumları artık yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bilgi çağında yetişen her öğrencinin öğrenmeyi öğrenme temel becerisine sahip olarak değişen teknolojiyi ve çeşitli bilgi kaynaklarını kullanabilme becerilerine sahip olması gerekir. Başka bir deyişle bilgi çağında bilgi okuryazarı bireylere gereksinim duyulmaktadır (Kurbanoğlu ve Akkoyunlu, 2001: 81-82).

Teknolojide yaşanan gelişmeler gerek bilginin üretilmesi, gerekse üretilen bu bilginin elde edilmesi, kullanılması ve paylaşılmasında alışılmışın dışında becerilerin kazanılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bilgi toplumunun bireyleri her konuda bilgiye başvurarak kendi kendine ve yaşam boyu öğrenebilen bireyler olmalıdırlar. Yaşam boyu öğrenme aktif ve sürekli kullanımı gerektirir. Bu nedenle bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma becerisi olarak tanımlanan bilgi okuryazarlığı yaşam boyu öğrenmenin de temel taşıdır.

Bireyin bilgi okuryazarlığı becerilerini kazanmasında hiç şüphesiz en önemli rol eğitim kurumlarına düşmektedir (Polat ve Odabaş, 2008: 1). Bireyin kurumlarda

aldığı eğitimin ilk basamağını oluşturan ilköğretim çağında, bilgi ihtiyacını saptayabilen, aradığı bilgiyi kolayca bulup değerlendirebilen bilgiye dayalı ürün ortaya koyabilen, bu ürünü etkin olarak paylaşabilen ve tüm bu işlemleri etik kurallar çerçevesinde gerçekleştirebilen bireyler olmanın ilk adımını atmak, şüphesiz ki bireyin ileriki eğitim ve sosyal hayatına olumlu katkıda bulunacaktır. Öğrencilerin bu vasıfları kazanmasının yolu da eğitim hayatının ilk basamağında kazanılacak bilgi becerileri, başka bir deyişle de ilköğretimde bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması amaçlanan eğitimi alması ile mümkün olacaktır.

Ülkemizde eğitim kurumları okuma yazma becerilerini kazandıran kurumlar olmakla birlikte, bireye yaşam boyu öğrenme becerilerini de kazandırmakla yükümlüdür. Bu becerilerin bireylere kazandırılması şüphesiz ki ülkenin gelişimi için de son derece önemlidir; çünkü bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olan bireyler, değişen teknolojiye kolay ve hızlı uyum sağlayabilen, bilgi ihtiyacını tanımlayabilen, sorgulayabilen, sentezleme kabiliyetine sahip ve kendini sürekli yenileyebilen bireylerdir. Böylece öğrenmeyi edilgen olarak gerçekleştiren bir öğrenci anlayışı yerini, etkin bilgi erişimi ve bu bilgiyi gereksinimleri doğrultusunda sentezleyerek bağımsız ve kendi kendine öğrenebilen, öğrendiklerini değişime ayak uydurabilmede kullanan aktif öğrenci anlayışına bırakmıştır. Bu değişimler sonucunda öğrenci, artık öğretilmeyi bekleyen ve paketlenmiş bilgiyi alan birey değil, öğrenmede etkin, kendi öğrenme sorumluluğunu alan, bilgiyi yapılandıran, araştırmacı, sorgulayıcı ve bilgiyi keşfedendir (Adıgüzel, 2011: 16).

Bilgi patlaması sonrası, bilgi miktarındaki artış hızlanmış, bilginin önemi artmış, bilgiye erişim önem kazanmış ve ilgiler bilgiye yönelmiştir. Toplumlar bilgiye verdikleri önem ve bilgiye yapılan yatırımlarla bilgi toplumu olma yolunda ilerlemektedir. Toplumların bilgi toplumu olmalarında, bilgi üretim, bilgi tüketim ve problem çözmede bilginin kullanım düzeylerine bakılmaktadır (Erdem ve Demirel, 2002: 82).

Çağın gereğine uygun bireylerin yetiştirilmesinde en büyük sorumluluk eğitim-öğretim kurumlarıdır. Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi yaşanan gelişim ve değişimlerin öğretim programlarına uyarlanması ile mümkündür. Bu nedenle eğitim sektörü teknolojik gelişmeler ve bilgi patlamasından en çok etkilenen alanların

başında gelmektedir (Polat, 2006: 254). “Ağaç yaşken eğilir” atasözünden yola çıkarak, bilgi patlaması yaşanan bilgi çağında, bireylerin iyi birer bilgi okuryazarı olmalarını sağlamak için, eğitimin ilk kademesinden itibaren, ilk-ortaokul ve yükseköğretim dönemlerinde bu becerilerin kazandırılması gerekmektedir.

3.7. Bilgi Okuryazarlığı Öğretimi ve Okul Kütüphaneleri

Bireylerin bilgi okuryazarı olmalarında en önemli etken aldıkları eğitimidir. Bilgi okuryazarlığı kavramı ile eğitime de yeni yaklaşımlar kazandırılmıştır. Bilgi çağının ihtiyaçlarına cevap verebilen bilgi okuryazarı bireylerden oluşan bilgi toplumunun inşası bu becerilerin kazandırılmasına yönelik eğitimle sağlanabilir (Yıldırım, 2016: 136).

İnsan yaşamında öğrenme faaliyetlerinin önemli bir bölümünün kazandırıldığı kurumlar arasında yer alan okullar ve okul kütüphaneleri, bireylerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesinde de önemli etkilere sahiptir. Okul döneminde derslerde ve okul kütüphanelerinde gerçekleştirilen etkinlikler bireylerin bilgi okuryazarlığı ile ilgili becerilerinin ve alışkanlıklarının gelişmesinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu dönemlerde ailenin olduğu kadar kütüphanecilerin, çevrenin ve öğretmenlerin yönlendirici rolleri bulunmaktadır (Çakmak ve Önal, 2013: 643).

Okul kütüphaneleri; ilk ve orta öğretim düzeylerindeki dersleri destekleyen ve öğrencilerin özel ilgi alanlarına giren bilgi kaynaklarını sağlayan, düzenleyen bunları öğrenci, öğretmen ve okuldaki diğer görevlilerin yararlanmasına sunan kütüphanelerdir. Okul kütüphaneleri, öğretmenlere, öğrencilere ve eğitime yardımcı kaynakları sağlayan kuruluşlar olup, hizmetlerini okulun eğitim programı çerçevesinde yürütürken ayrıca öğrencilerin zihinsel ve düşünsel yeteneklerini bağımsız olarak geliştirmeye de çalışmaktadır (Erduran, 2010: 117).

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin ilk ve orta öğretimden itibaren öğrencilere kazandırılması, eğitim hayatına devam etmeyecek bireyler açısından büyük önem taşırken; eğitimine devam edecek bireylerin başarılarını da olumlu yönde etkilemektedir. Yükseköğretim öncesinde edinilen nitelikli bir bilgi edinme, araştırma ve öğrenme kültürünün öğrenciye sağlayacağı katkıların değeri açıktır. Tüm bu nedenlerle başta ABD’de olmak üzere pek çok ülkede bilgi okuryazarlığı

becerilerinin öğrencilere ilk ve orta öğretim döneminde kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapıldığı ve okul kütüphanelerinin, bahsi geçen niteliklere sahip olduğu sürece, bu alanda aktif rol oynadığı bilinmektedir (Alkan, 2013: 156).

IFLA / UNESCO Okul Kütüphaneleri Bildirgesi'nde, "okul kütüphanesi günümüzün bilgiyi temel alan toplumunda başarılı hizmetlerin verilmesi için esas olan bilgi ve düşünceleri kapsar. Okul kütüphanesi, öğrencilerin sorumlu vatandaşlar olarak yaşamalarını sağlarken, onları yaşam boyu öğrenme becerisiyle donatır ve hayal güçlerini geliştirir" şeklinde ifade edilmiştir(IFLA/ UNESCO, 1999). Bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında, okul kütüphanelerinin bilgi okuryazarlığı eğitiminde de büyük rol üstlendiği görülmektedir. Söz konusu bildiri de bilgi okuryazarlığı becerileri ve okul kütüphaneleri arasındaki ilişkiye çokça yer verilmiştir.

21. yüzyıl ile kapsamını genişleterek daha sistemli olması gereken okul kütüphaneleri, çağdaş eğitim sisteminde müfredatın bir parçasıdır. Öğrencilere hem özgür bir araştırma alanı sunarken hem de sistematik ve düzenli bilgiye erişimin yolları öğretilmelidir. Türkiye' de yaşam boyu öğrenme ile doğrudan ilgili bir yasa veya yönetmelik henüz hazırlanmamıştır. 2009 yılında MEB tarafından "Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi" yayımlanmıştır. Bu raporda bilgi okuryazarlığını yakından ilgilendiren tanımlar ve açıklamalar bulunmaktadır:

Günümüzde okuma, yazma bilen, aritmetik bilgileri olan kişileri tanımlamakta kullanılan eğitimli insan tanımı da değişmiştir. Bugün bilgi toplumunda eğitimli insan, kendisi ile ilgili gelişmeleri ve değişimleri takip edebilen, hayata uygulayan, sorgulayan, gelişime açık, bilgi ve iletişim teknolojilerini aktif olarak kullanabilen bir kişi anlamına gelmektedir (MEB, 2009: 1).

Yine raporda "son yıllarda, bilgi toplumu olma gayreti içerisinde olan diğer ülkeler gibi, Türkiye'de de bilginin önemi anlaşılmiş olup kimlerin hangi bilgiyi nerede ve nasıl kazanabilecekleri; kazanılan bilginin nerede ve ne amaçla kullanılabileceği konuları tartışılır hale gelmiştir. Bu durumda daha sistemli ve organize bir yapıya ihtiyaç duyulacağı açıktır" tespiti yapılmıştır (MEB, 2009: 4).

Raporda doğrudan okul kütüphanelerine değinilmese de yapılan bu tespitlerin çözüm odağında okul kütüphaneleri olmalıdır. Çağdaş eğitim sisteminde aktif rol oynayan okul kütüphanelerinin müfredatın bir parçası olması zorunludur. Bilgi toplumu olma yolunda ilerleyen Türkiye’de bilgi kaynaklarına ve sistemlerine duyulan ihtiyaç her geçen gün artmakta ve bunu sağlayacak olan merkezlerin okul kütüphaneleri olması gerektiği unutulmamalıdır.

Araştırmanın hedef kitlesi olan ortaokul öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı eğitimini alabileceği en verimli ve etkin ortam da yine okul kütüphanesidir. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasının hedeflendiği bilgi çağında okul kütüphanelerinin bu alanda da sorumluluğu artmaktadır. Bu eğitimin içeriğinde var olan birçok konu için kütüphaneler aynı zamanda bir uygulama ortamıdır. Bu sebeple öğrenciler hem öğrenecek hem de fiziksel imkânlarla bu bilgilerini kalıcı hale getirebilecektir.

3.8. Türkiye’deki Özel Okullarda Verilen Bilgi Okuryazarlığı Programları

Araştırmanın yapıldığı dönemde Türkiye’de, bilgi okuryazarlığı programlarının verildiği okulların genelini özel okullar oluşturmaktadır. Özellikle okul kütüphanecilerinin girişimleriyle uygulanan bu programlardan bazıları seçilerek çalışmada ele alınmıştır. Bu seçimde, programlar hakkında okulların web sayfalarından elde edilen veriler göz önünde bulundurulmuştur.

3.8.1. TED Ankara Koleji Bilgi Okuryazarlığı Programı

Türkiye’de verilen bilgi okuryazarlığı programlarının ilk örneklerinden birisi TED Ankara Koleji’nde uygulanan programdır. Serap Kurbanoglu ve Buket Akkoyunlu tarafından içeriği hazırlanan bu program, okulun web sitesinde de erişime açıktır.

Eğitim beş ana başlıktan oluşmaktadır: Düşünme, plan, bilgiyi bulma, bilgiyi organize etme, uygulama. Genel olarak bilgilerin verildiği bu bölümlerden sonra, “bir araştırmaya başlarken” başlıklı bölüme geçilmektedir. Bu bölümde bilgi kaynakları detaylı bir şekilde verilmektedir. Bilgi kaynaklarının içerisinde hem basılı kaynaklar hem de internet kaynaklarına yönelik bilgiler verilmektedir. “Gönderme, Alıntı ve Bibliyografya” başlığının altında gönderme ve alıntı yapma kuralları anlatılmaktadır. Kaynakça hazırlama kurallarının da anlatıldığı bu bölümde, bibliyografya künye örnekleri de ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Eğitim

programının son bölümünde de “Rapor ve Ödev Yazma Teknikleri” başlığının altında ödev raporlarında bulunması gereken konular ve ayrıntıları anlatılmakta ve ödev kapaklarına ilişkin örnekler bulunmaktadır (TED Ankara Koleji, 2019).

3.8.2. Dr. Natuk Birkan İlk ve Ortaokulu Bilgi Okuryazarlığı Programı

İTÜ Geliştirme Vakfı Okulları’ndan biri olan Dr. Natuk Birkan İlk ve Orta Okulu’nda dönem başında bir plan hazırlanarak her sınıf için haftalık kütüphane saati belirlenmektedir. Okul kütüphanecisi tarafından bu derslerde bilgi okuryazarlığı konuları anlatılmakta ve kütüphane oryantasyonu verilmektedir.

2009-2010 eğitim- öğretim yıllarında İTÜ Mustafa İnan Kütüphanesinde okul öğretmenlerine bilgi okuryazarlığı ile ilgili sunum yapılarak, öğretmenlerin konu hakkında bilgi sahibi olması sağlanmıştır.

Birinci kademe öğrencilerinin kütüphane saatlerinde öğrencilere bilgi okuryazarlığı eğitimi verilmiştir. Bu eğitim programında, araştırma konusunun seçilmesi, anahtar kelimelerin belirlenmesi, bilgi kaynakları, kaynaklardan edinilen bilgileri tarama, taranan bilgileri seçme, kullanma ve kaynakça hazırlama gibi konulara yer verilmiştir. 6. sınıflara 2009-2010 öğretim yılı başında bilgi okuryazarlığı konusunda eğitim verilmiş ve yapacakları projelerde bilgi okuryazarlığı kriterlerine uygun ödev hazırlamaları istenmiştir (Dr. Natuk Birkan İlk ve Ortaokulu, 2019).

3.8.3. Özel Arı Okulları Bilgi Okuryazarlığı Programı

Özel Arı Okulları Kütüphanesi’nin web sayfasında araştırma menüsünün altında bilgi okuryazarlığına ilişkin başlıklar yer almaktadır. Bu başlıklar;

- Araştırma nasıl yapılır?
- Veri tabanı kullanımı
- Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme
- Kaynakça gösterimi
- Eğitimle ilgili sayfalar
- İntihal
- Telif hakları

Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme sayfasında, bilgi okuryazarlığı kavramı, BIG6 basamakları, yaşam boyu öğrenme kavramı ve bilgi okuryazarlığı ile yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişkiden bahsedilmektedir.

Okulun web sayfasında bilgi okuryazarlığı programının hangi sınıf öğrencilerine yönelik hazırlandığı ve eğitimin bir defaya mahsus mu yoksa her eğitim döneminde sürekli verilip verilmediğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Konu ile ilgili gönderilen maile dönüş yapılmadığından, bilgiler web sayfasındakilerle kısıtlı kalmıştır (Özel Arı Okulları, 2019).

3.8.4. Irmak Okulları Bilgi Okuryazarlığı Programı

Irmak okulları kütüphanesinin web sayfasında bilgi okuryazarlığı ile ilgili bir bölüm bulunmaktadır. Gelişen teknoloji ve küreselleşmenin bireylerin ihtiyaçlarını da etkilediği, artan basılı ve elektronik kaynaklarla doğru bilgiye ulaşmanın ve bilgiyi doğru kullanmanın bir takım beceriler gerektirdiğini ve bu oluşumlarla bilgi okuryazarlığı kavramının ortaya çıktığından bahsedilmektedir. Web sitesinde her sınıfın belirli günlerde olan kütüphane derslerinde, öğrencilere sınıf düzeyleri baz alınarak farklı yöntemlerle bilgi okuryazarlığı eğitiminin verildiği ve bu eğitimlerin okul programına entegre edilerek sürdürüldüğü bilgisine ulaşılmaktadır (Irmak Okulları, 2019).

3.8.5. Işık Okulları Bilgi Okuryazarlığı Programı

Okulun web sitesinde, FMV Özel Erenköy Işık Lisesi'nde uygulanan bilgi okuryazarlığı programından bahsedilmektedir. Eğitim 9. Sınıf ve Fen Lisesi 1. Sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Uzman kütüphaneci tarafından verilen bu eğitimde, ilk önce öğrencilerin bilgi seviyesini saptamak amacıyla ön test uygulaması yapılmıştır. Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgilerle videolar ve kısa film gösterileriyle, araştırma adımları, medya okuryazarlığı, eleştirel düşünme konularında interaktif sunumlar yapılmaktadır. Dört bölümden oluştuğu bahsedilen bilgi okuryazarlığı programı ile öğrencilerin hayat boyu öğrenme becerilerini kazanmasını hedeflenmektedir (Işık Okulları, 2019).

Okulun web sayfasındaki bilgilerde bu programın sürekli uygulanıp uygulanmadığı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Konu ile ilgili bilgi almak için

gönderilen maile dönüş olmadığı için program hakkındaki bilgiler web sayfasından elde edilenlerle sınırlı kalmıştır.

3.8.6. ALKEV Özel Okulları Bilgi Okuryazarlığı Programı

ALKEV (Amerikan Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı) Özel Okulları'nın web sitesinde, kütüphane menüsünün alt sekmesinde bilgi okuryazarlığına ait bir bölüm bulunmaktadır. Bu sayfadan elde edilen bilgilerde, programın BIG6 aşamalarını esas alarak hazırlandığı belirtilmektedir. Okul öncesi sınıflarından lise son sınıflara kadar araştırma yöntemleri bilgi okuryazarlığı dersi olarak verilmektedir. Programın sınıflara göre işlenen konuları şu şekildedir;

Okul öncesi ve 1. sınıflar için; kütüphane ve kitapları tanıma,

2. sınıflar için; ansiklopedi, referans kitaplarını tanıma, kütüphane kavramını öğrenme,

3-4-5. sınıflar için; kütüphane sınıflama sistemini tanıma, dijital kaynakları tanıma, kurgusal olan ve kurgusal olmayan kitapları tanıma, sözlük kullanımı, ansiklopedi kullanımı, referans kitapların kullanımı, süreli yayımları inceleme, basit düzeyde kaynakça gösterme yöntemi,

6-7-8. sınıflar ve lise için; YORDAM kütüphane otomasyon sistemini kullanma, araştırma yöntem ve teknikleri kapsamında alıntılama ve aktarma yapma, intihal (bilgi hırsızlığı), internet kullanımı, kaynakça gösterme yöntemi, kütüphane, medya ve bilgi merkezleri türleri dersleri yapılmaktadır (ALKEV Özel Okulları, 2019).

3.8.7: Gaziantep Vakıf Okulları Cemil Alevli Koleji Bilgi Okuryazarlığı Programı

Program hakkındaki bilgilere okul kütüphanecisinden mail yoluyla erişilmiştir. Cemil Alevli Koleji'nde uygulanan bilgi okuryazarlığı programı ACRL (Association of College & Research Libraries) yükseköğretim standartları baz alınarak hazırlanmıştır. Bu programın içeriğinde; bilgi ihtiyacının belirlenmesi, bilgi kaynağı türleri, bilgi arama yöntemleri, bilgi merkezleri, bilgiyi elde etme, kullanma,

kütüphane kaynaklarını kullanabilme, kaynakça hazırlama ve etik ilkeler verilmektedir.

2014-2015 Eğitim-öğretim yılında ilk defa okul kütüphanecisi tarafından uygulanan program 10. sınıf öğrencileri üzerinde sürdürülmüştür. O tarihten bu yana 11. sınıf öğrencilerine yine okul kütüphanecisi tarafından verilen bu eğitim programı, haftalık bir plan dâhilinde ve sistematik olarak yürütülmektedir. Konunun daha iyi kavranılmasını sağlamak için öğrencilere ödevlendirme yapılarak uygulama olanağı verilmektedir.

4. ÖZEL FİNAL ORTAOKULUNDA UYGULANAN BİLGİ OKURYAZARLIĞI PROGRAMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Araştırma Alanının Özellikleri

Bu bölümde araştırma kapsamında Özel Final İlk-Orta Okulunda yürütülen ortaokul öğrencilerine yönelik bilgi okuryazarlığı programının uygulama aşamasına ve programın değerlendirilmesine ilişkin bilgiler verilecektir.

Araştırma kapsamında Erzurum Özel Final Okulları'nda 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında 6. sınıfta okuyan 110 öğrenciye bilgi okuryazarlığı becerileri konusunda ön testi uygulanmıştır. Bu uygulama aşamasından elde edilen bilgiler doğrultusunda hedef kitleye uygun bir bilgi okuryazarlığı programı hazırlanmış, hazırlanan bu bilgi okuryazarlığı programı 55 öğrenciye verilmiştir. Haftada bir ders saati olarak belirlenen program toplam 9 aşamadan oluşmaktadır. Her bir bölümden sonra anlatılan konulara ilişkin bölüm sonu testleri deney grubundaki öğrencilere yapılmıştır. Bu testlerin sonucunda göre her bir bölüm de kendi içerisinde değerlendirilmiştir. Dersler okul kütüphanesi içerisinde bulunan bir derslikte verilmiştir. İşlenen derslerde sınıfta olmayan öğrenciler için ek ders düzenlenerek bölüm sonu testleri uygulanmıştır. Bilgi okuryazarlığı programını oluşturan sunumlar, öğrencilerin istedikleri zaman tekrar edebilmeleri için, okul kütüphanesi adına oluşturulan blogda ayrı bir menü altında okul öğrencilerinin erişimine açılmıştır. Deney grubundaki öğrencilere şifreler verilerek (<https://erzurumfinalkutuphane.wordpress.com/>) blogdaki sunumlara erişimleri sağlanmıştır. Eğitim sonunda hem deney grubuna hem de kontrol grubuna ön test soruları değiştirilmeden son test olarak uygulanmıştır. Her iki grubun başarısı karşılaştırılarak, hazırlanan bilgi okuryazarlığı programının başarısı ölçülmüştür.

4.2. Bilgi Okuryazarlığı Programı Oluşturma, Geliştirme ve Uygulama Aşamaları

Deney grubuna uygulanan “Bilgi Okuryazarlığı Programı”nın oluşturulmasında ilk aşama olarak ön test soruları hazırlanmıştır. Sorular 54 çoktan seçmeli 11 soru ise Doğru/Yanlış formundadır. Soruların hazırlanmasında bilgi okuryazarlığı programları için geliştirilen standartlarda genel kabul görmüş aşamalar göz önünde

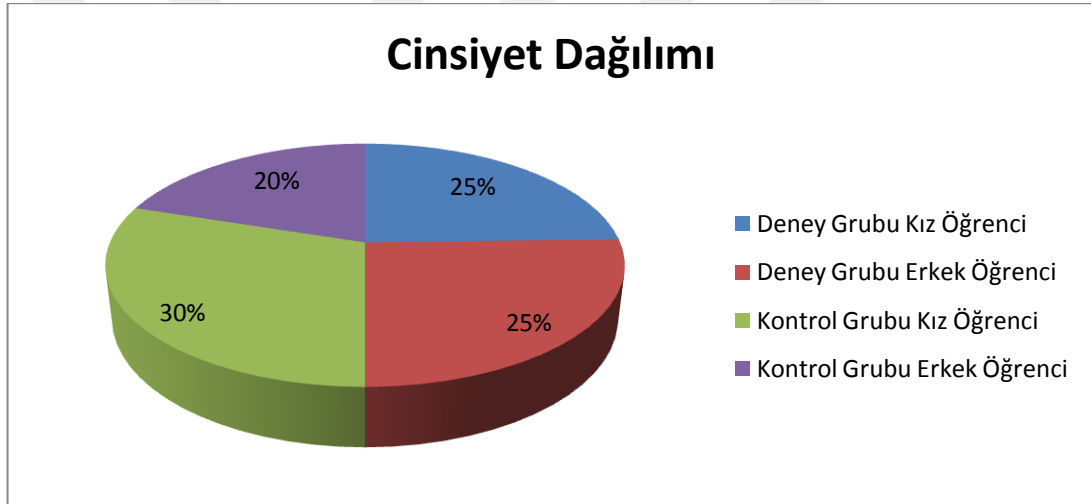
bulundurularak; bilme, erişme, değerlendirme, kullanma ve etik-yasal konularına uygun sorular oluşturulmuştur. Genellikle aynı aşamadaki soruların ardışık şekilde olmamasına dikkat edilmiştir. 16-20 Şubat 2015 haftasında deney ve kontrol gruplarındaki 110 öğrenciye ön test uygulanmıştır. Öğrencilere her soru için 1 dakika zaman verilerek soruları cevaplamaları istenmiştir.

İkinci haftadan itibaren 23-27 Şubat tarihleri arasında deney grubunu oluşturan sınıflara bilgi okuryazarlığının tanımı, amacı, kazanımları ve bilgi okuryazarlığı programının içeriğini anlatan bir sunum yapılmıştır. Bu sunumlar toplam 1 ders saatinde (40 dk.), öğrencilerin yaş seviyesi göz önünde bulundurularak görsellerle destekli slaytlar halinde anlatılmıştır. 2-6 Mart tarihleri arasında bilgi okuryazarlığı programının ilk aşaması olan “Araştırma Süreci” başlıklı sunum anlatılmıştır. Bu sunumun içeriğini araştırma konusu belirleme, hipotez oluşturma, veri toplama yöntemleri, zaman planlaması yapma vb. konular oluşturmaktadır. Ders sonunda öğrencilere 8 soruluk bölüm sonu testi uygulanmıştır. 9-13 Mart tarihleri arasında “Bilgi Kaynakları 1. Bölüm” başlıklı sunum anlatılmıştır. Kitaplar ve süreli yayınlar hakkında bilgi verilen bu sunumda, ön test sorularının benzerleri üzerinden sorular oluşturularak konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır. Bu bölümün sonunda 6 soruluk bölüm sonu testi uygulanmıştır. Ders saati göz önünde bulundurularak bölüm sonu testleri kısa tutulmuştur. 12 Mart resmi tatilinde dolayı ders yapılamayan sınıfların dersleri bir sonraki haftaya sarkmıştır. 23-27 Mart tarihleri arasında “Danışma Kaynakları” başlıklı sunum işlenmiştir. Danışma kaynaklarından ansiklopediler, sözlükler, almanaklar, kronolojiler, biyografiler, atlaslar ve özellikleri anlatılmıştır. Ders esnasında öğrencilerin özellikle almanaklar ve kronolojiler hakkında daha evvel hiç bilgilerinin olmadığı anlaşılmıştır. Danışma kaynakları dersi okul kütüphanesinde işlenerek ve her bir tür için kütüphaneden örnekler gösterilerek dersin daha verimli olması sağlanmıştır. Bölüm sonunda 6 soruluk bölüm sonu testi uygulanmıştır. 6-10 Nisan tarihleri arasında “Güncel Bilgi Araçları” başlıklı sunum işlenmiştir. Bu sunumda haberler, bloglar, süreli yayınların son sayıları hakkında bilgi verilmiştir. 27 Nisan-11 Mayıs tarihleri arasında “Bilgiyi Arama ve Elde Etme” başlıklı sunum işlenmiştir. Anahtar sözcükler, arama ifadeleri, arama motorları, bilgi merkezleri, kütüphane kataloglarına vb. dair bilgiler verilmiştir. Bölüm sonunda 11 soruluk test uygulanmıştır. 25-29 Mayıs tarihleri arasında “Bilgiyi Düzenleme” başlıklı sunum

işlenmiştir. Alıntı yapma yöntemleri, ödev hazırlama teknikleri, kaynakça hazırlama, sunum programları konularında bilgi verilen bu bölüm sonunda öğrencilere, 5 soruluk bölüm sonu testi uygulanmıştır. Bilgi okuryazarlığı programının son aşaması olan “Bilginin Etik Kullanımı” dersi 1-5 Haziran tarihleri arasında işlenmiştir. Bölüm sonunda 8 soruluk bölüm sonu testi uygulanarak bilgi okuryazarlığı programı dersleri sona ermiştir. 8-12 Haziran tarihlerinde de deney grubunu oluşturan öğrencilere ön test soruları değiştirilmeden son test olarak uygulanmıştır. Böylece bir eğitim-öğretim yılı boyunca devam eden bilgi okuryazarlığı programı sonlanmıştır.

4.3. Bilgi Okuryazarlığı Programının Uygulamasına İlişkin Bulgular

Şekil 4. 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı

Şekil 4. 1’de ön test uygulanan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demografik dağılımı gösterilmiştir. Bilgi okuryazarlığı programının uygulandığı öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında deney grubunda neredeyse birbirine eşit (27 kız, 28 erkek öğrenci) bir dağılım görülmektedir. Kontrol grubunda ise 33 kız öğrenci 22 erkek öğrenci vardır. Toplamda 55 deney 55 kontrol grubu olmak üzere 110 öğrenci bulunmaktadır.

Bu bölümde deney grubundaki öğrencilerin, bilgi ihtiyacını fark etme ve tanımlama, bilgi kaynaklarına erişme, erişilen bilgiyi ve kaynaklarını değerlendirme, kullanma ve bu süreçleri etik ilkeler doğrultusunda yapabilmelerine yönelik hazırlanan ön testle önceden var olan becerilerini saptama, hazırlanan bilgi okuryazarlığı programı ile bu becerilerinde gelişim olup olmadığını ortaya koyma adına hazırlanan ön ve son

test bulgularının değerlendirmesi yapılacaktır. Tüm bu bulgular hazırlanan örnek bilgi okuryazarlığı programının ortaöğretim seviyesinde bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasındaki başarısını ortaya koyması bakımından önemli görölmektedir.

4.3.1. Deney ve Kontrol Gruplarına Uygulanan Ön Test ve Son Test Sorularına İlişkin Analiz ve Değerlendirme

Tablo 4. 1: Deney ve kontrol grubuna yönelik t – testi sonuçları

GRUPLAR	ÖĞRENCİ SAYISI (N)	ARİTMETİK ORTALAMA (\bar{x})	STANDART SAPMA (s)	SERBESTLİK DERECEŚİ (sd)	T DEğERİ (t)	ANLAMLILIK DÜZEYİ (p)
Deney grubu ön test	55	20,4545	6,63553	54	-16,755	,000
Deney grubu son test	55	53,6364	13,10268	54		
Kontrol grubu ön test	55	18,0000	6,32456	54	-3,853	,000
Kontrol grubu son test	55	22,6727	6,39460	54		
Deney grubu ön test	55	20,4545	6,63553	54	1,986	,000
Kontrol grubu ön test	55	18,0000	6,32456	54		
Deney grubu son test	55	53,6364	13,10268	54	-15,750	,000
Kontrol grubu son test	55	22,6727	6,39460	54		

Araştırmada deney grubu ve kontrol grubuna uygulanan ön ve testin frekans ve yüzde değerleri analiz edilmiştir. İki grubun ortalamaları karşılaştırılarak, aradaki farkın rastlantısal mı yoksa istatistiksel olarak anlamlı mı olduğuna karar vermek için bağımsız örneklem t- testi uygulanır (Gürsul, 2019: 2). Bu doğrultuda elde edilen

verilerin gruplar arası anlamlı olup olmadığını saptamak için bağımsız örneklem t testi (independent sample t-test) analizi yapılmıştır.

Yapılan t- testine ilişkin sonuçlar Tablo 4.1’de verilmiştir. Tablolardan elde edilen veriler yorumlanırken, gruplar arasındaki farkın anlamlandırılmasını sağlayan anlamlılık sınırı 0,05 olarak belirlenmiştir.

Tablo verileri incelendiğinde, deney grubundaki öğrencilerin aldıkları bilgi okuryazarlığı eğitimi sonrasında, bilgi ve beceri düzeylerindeki artış istatistiksel açıdan anlamlıdır ($t_{(54)} = -16,755$; $p > 0,05$). T değerinin eksi çıkması ikinci grubun yani deney grubu son test aritmetik ortalamasının, birinci grup olan deney grubu ön testten daha yüksek olduğunun göstergesidir. Deney grubunun eğitim almadan önce yapılan ön testin aritmetik ortalaması $\bar{X} = 20,45$ iken, bilgi okuryazarlığı eğitimi aldıktan sonra uygulanan son testte aritmetik ortalamasının $\bar{X} = 53,63$ ’e yükseldiği görülmektedir. Bu veriler, deney grubuna uygulanan bilgi okuryazarlığı eğitiminin, hedef kitlenin bilgi ve beceri düzeyinin artmasında önemli rol oynadığını göstermektedir.

Tablodaki diğer verilere bakıldığında, bilgi okuryazarlığı eğitiminin verilmediği kontrol grubunun bilgi ve beceri düzeylerinde anlamlı bir gelişme görülmemektedir ($t_{(54)} = -3,853$; $p > 0,05$). Kontrol grubunun ön test aritmetik ortalaması $\bar{X} = 18,00$ iken son test aritmetik ortalaması $\bar{X} = 22,67$ ’dir. %4,67 oranında yükselmenin ise, kontrol grubunun test sonrasında öğretim programında vermeye başlanan medya okuryazarlığı dersinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Deney grubunun ön ve son test aritmetik ortalamalarının arasındaki fark (%33,18) ile kıyaslandığında, kontrol grubu arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir.

Diğer yandan, deney ve kontrol grubunun eğitimden önceki ön test verileri karşılaştırıldığında, aritmetik ortalamalar arasında çok fazla fark olmadığı görülmektedir ($t_{(54)} = -1,986$; $p > 0,05$). Deney grubunun ön test aritmetik ortalaması $\bar{X} = 20,45$, kontrol grubunun ön test aritmetik ortalaması ise $\bar{X} = 18,00$ ’dir. Ortalamaların yakın olduğu ön test sonuçlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemektedir.

Son olarak deney ve kontrol grubunun son test değerlerinin karşılaştırıldığı verilere bakıldığında, gruplar arasında büyük bir fark olduğu görülmektedir ($t_{(54)}=-15,750$; $p>0.05$) Deney grubunun son test aritmetik ortalaması $\bar{X}=53,63$ iken kontrol grubunun son test aritmetik ortalaması sadece $\bar{X}=22,67$ 'dir. Bu durum deney grubuna uygulanan eğitiminin hedef kitlenin bilgi okuryazarlığı bilgi ve becerisi üzerinde olumlu yönde etki ettiği görülmektedir. Deney grubu lehine olan bu anlamlı fark araştırmanın hipotezlerini önemli oranda destekler niteliktedir.

4.3.2. Deney ve Kontrol Gruplarına Uygulanan Ön Test ve Son Test Sorularına İlişkin Analiz ve Değerlendirme

Araştırmanın bu bölümünde, öğrencilere verilen bilgi okuryazarlığı programından önce uygulanan ve bilgi okuryazarlığı standartlarında geçen beş temel beceri (bilme, erişme, değerlendirme, kullanma, etik-yasal) üzerinde durularak oluşturulan ön test ve son test soruları, hem deney grubu hem de kontrol grupları için ayrı ayrı analiz edilip karşılaştırılmalı olarak verilecektir.

Hazırlanan testte, “bilgi okuryazarlığının tanım ve amaçlarını, araştırma süreci aşamalarını, araştırma konusu belirleme, zamanlama ve plan yapma, anahtar kelimeler oluşturma” gibi konuları kapsayan “bilme” aşamasına yönelik on iki soru yer almaktadır. Deney grubunun bu sorulardaki bilgi düzeylerini belirlemek adına yapılan ön test ve son test sonuçlarına ilişkin sonuçlar Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4. 2: Bilgi okuryazarlığı bilme aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		FARK
		TOPLAM	TOPLAM	TOPLAM	TOPLAM	
		N	%	N	%	%
SORU 1 Yukarıda verilen tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?	Yanlış	23	41,8	0	0	58,2
	Doğru	32	58,2	55	91,7	33,5
SORU 5 Aşağıda bibliyografik künyesi verilen kaynağın türü nedir?	Yanlış	45	81,8	11	18,3	63,5
	Doğru	10	18,2	44	73,3	55,1

Tablo 4. 2 (devam)

SORU 9 Aşağıdakilerden hangisi bir araştırma konusunun özelliklerinden değildir?	Yanlış	26	47,3	0	0	52,7
	Doğru	29	52,7	55	91,7	39,0
SORU 10 Araştırmanın zamanlaması hangi evrede olmalıdır?	Yanlış	39	70,9	1	1,7	69,2
	Doğru	16	29,1	54	90	60,9
SORU 15 Aşağıdakilerden hangisi araştırmaya başlarken web kaynaklarını kullanmanın dezavantajıdır?	Yanlış	41	74,5	24	40	34,5
	Doğru	14	25,5	31	51,7	26,2
SORU 16 Aşağıdakilerden hangisi araştırma yaparken kütüphanelerden yararlanmanın avantajlarından değildir?	Yanlış	35	63,6	22	36,7	26,9
	Doğru	20	36,4	33	55	18,6
SORU 20 Aşağıdakilerden hangisi ödev konusu belirlerken başvurulabilecek bir yöntem değildir?	Yanlış	38	69,1	11	18,3	50,8
	Doğru	17	30,9	44	73,3	42,4
SORU 25 Aşağıdakilerden hangisi bir bilgi merkezi değildir?	Yanlış	40	72,7	31	51,7	21,0
	Doğru	15	27,3	24	40	12,7
SORU 26 Çevre kirliliği konusunda size verilecek bir proje ödevinde aşağıdaki aşamaları hangi sırayla uygularsınız?	Yanlış	39	70,9	21	35	35,9
	Doğru	16	29,1	34	56,7	27,6
SORU 28 Yukarıdaki kitabın sırt etiketine bakarak aşağıdaki bilgilerin hangilerini edinebilirsiniz?	Yanlış	47	85,5	18	30	55,5
	Doğru	8	14,5	37	61,7	47,2
SORU 29 ISBN nedir?	Yanlış	43	78,2	11	18,3	59,9
	Doğru	12	21,8	44	73,3	51,5
SORU 55 (I) Araştırmaya başlarken amaç belirleme, araştırmanın süresini uzatır.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	39	70,9	20	33,3	37,6
	Doğru	16	29,1	35	58,3	29,2

Ön test ve son test sonuçlarının karşılaştırmalı olarak verildiği tabloya bakıldığında, bilgi okuryazarlığı tanımının sorulduğu soruda, ön testte öğrencilerin %41,8'i bu soruya doğru cevap verememiştir. Son test verilerine bakıldığında ise soruya yanlış cevap veren öğrencinin olmadığı görülürken, ön test ve son testte yanlış cevap vermedeki değişim farkı %58,2'dir. Verilen bilgi okuryazarlığı eğitiminde bilgi okuryazarlığının tanımı ve amacının hedef kitle tarafından iyi kavrandığı sonucunu çıkarmak yerinde bir tespit olacaktır. Bir makale künyesi verilerek, bu bibliyografik künyenin hangi kaynağa ait olduğunun istendiği 5. Soruya, ön testte öğrencilerin %18,5'i doğru cevap verirken, son testte bu oran %73,3'e yükselmiştir (Fark %55,1). Eğitim içerisinde verilen bibliyografik künye tanıma ve hazırlamaya yönelik bölümün öğrencilere başarılı bir şekilde aktarıldığı ve yararlı olduğu görülmektedir. Araştırma konusu belirlerken hedef kitlenin bu konuda zorlandığı gözlemlenmiştir. Nitekim araştırma konusunun özelliklerinin sorulduğu 9. Soruya ön testte öğrencilerin %47,3'ü yanlış cevap vermiştir. Son test verilerine bakıldığında ise bu soruya yanlış cevap veren öğrencinin bulunmadığı görülmektedir. Bu soruya verilen yanlış cevapların ön test ve son testteki fark oranı %52,7'dir.

Zamanlama planlaması bir araştırmanın başarısı ve beklenen hedeflerine ulaşması için son derece önemlidir. Hedef kitlenin okul çağında hazırladığı performans ödevleri için de bir zamanlama planı yapmaları mecburidir. Araştırmanın zamanlamasının hangi evrede yapılması gerektiğinin sorulduğu 10. Soruya, öğrencilerin %70,9'u ön testte yanlış cevap verirken, son testte yalnızca bir kişi (%1,7) tarafından yanlış cevaplanmıştır. Her iki test arasındaki fark %69,2 gibi yüksek bir oranda gerçekleşerek, ilgili konuda öğrencilerin programdan yararlandığı düşünülmüştür. Öğrencilere yöneltilen bir diğer soruda, araştırmaya başlarken web kaynaklarını kullanmanın dezavantajı sorularak, 21. Yüzyılda öğrencilerin tüm sorularının cevabını internet üzerinde arama davranışlarındaki bilinç düzeyleri saptanmaya çalışılmıştır. Ön test ve son test sonuçlarına bakıldığında, ön testte %25,5 oranında soruya doğru cevap verilmişken, son testte soruyu doğru cevaplama oranı %51,7'ye çıkmıştır. Her iki test arasındaki %26,2'lik bir fark, programın yararlı olduğuna, ancak bu konuda öğrencilere daha kapsamlı bilgiler verilmesine işaret etmektedir. Teknolojinin getirdiği kolaylıkların, toplumun bilgi arama davranışlarında da etkili olduğu kolaylıkla gözlemlenmektedir. Bireylerin daha hızlı

ve mekândan bağımsız bilgiye ulaşma istekleri, kütüphaneleri elektronik kaynakların bir adım gerisinde kaldığı düşüncesinin yaygınlaştığı hipotezinden hareketle sorulan, araştırma yaparken kütüphanelerden yararlanmanın avantajının sorulduğu 16. Soruya öğrenciler tarafından, ön testte %36,4 oranında doğru cevap verilirken, son testte %55,0 doğru cevap verilmiştir. Yüzde 18,6 oranında fark da daha kapsamlı bilgi verilmeye gereksinim olduğu koşuluyla programın başarısını göstermektedir.

Hedef kitle düzeyinde verilen ödevlerde, bazen ödev konusunu öğretmen belirlerken, bazen de belirli alanda öğrencilerin bir ödev konusu belirleyerek araştırma yapmalarını istenmektedir. Ödev konusu belirlerken başvuru yöntemlerinin sorulduğu soruya ön testte öğrencilerin %69,1'i yanlış cevap vermişken, bu oran son test bulgularında %18,3'e kadar düşmüştür. Program sonrası ortaya çıkan %50,8 oranlık fark konuyla ilgili programın başarısına işaret etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu, Kızılay Kan Merkezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılabları Enstitüsü Arşivi ve Gaziantep Hayvanat Bahçesi'nin şıklarda verildiği ve hangisini bilgi merkezi olmadığı sorulduğu 25. Soruya öğrencilerin %72,7'si ön testte yanlış cevap verirken, son testte yanlış cevaplanma oranı %51,7'ye düşmüştür. Ön test ve son test yanlış cevaplama oranlarında %21'lik bir fark olmasına rağmen yeterli olmadığı, verilen bilgi okuryazarlığı eğitiminde bilgi merkezi türlerinin daha ayrıntılı anlatılması gerektiğini düşündürmektedir. Hedef kitleyi oluşturan ortaokul öğrencilerinin sık sık hazırladıkları proje ödevlerinde de yer alan aşamalardan, araştırma planı uygulama ve araştırmanın adımlarını belirleme konusunda sorulan 26. Soruya öğrencilerin %70,9'u ön testte yanlış cevap verirken, son testte %27,6'lık bir artışla doğru cevap oranı %56,7'ye yükselmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde, soruda belirtilen ve araştırmaya başlarken belirtilen aşamaların sıralanması istenilen ifadelerde araştırma sorularının oluşturulması ve anahtar kelimelerin belirlenmesi konuları birbirleriyle karıştırıldığı anlaşılmıştır. 29. Soruda bir kitabın sırt etiketinde verilen numara ve harflerden kitaba ilişkin hangi bilgileri edinebilirsiniz sorusuna, öğrencilerin ön testte %14,5'i doğru cevap vermişken, son test verilerine bakıldığında bu oran % 61,7'ye yükselmiştir. Bu artış arasındaki değişim farkı oranı %47,2'dir. ISBN numarasının sorulduğu 29. Soruya öğrencilerin %78,2'si ön testte yanlış cevap verirken, son testte %59,9 değişim farkı oranıyla yalnızca %18,3'e düşmüştür. Verilen eğitimde kitapların kimlik numarası olarak anlatılan ISBN, bu oranlara bakılarak öğrencilerin

büyük çoğunluğu tarafından anlaşıldığı görülmektedir. Testin son bölümünde sorulan ve öğrencilerin doğru/yanlış şeklinde cevaplanmaları istenilen 55. Sorunun 11. Maddesinde verilen “araştırmaya başlarken amaç belirleme araştırmanın süresini uzatır” ifadesine ön testte öğrencilerin %29,1’i doğru cevaplandırırken, son test verilerinde doğru cevaplama oranı %58,3’e kadar yükselmiştir. Doğru cevaplandırma oranındaki %29,2’lik artış, öğrencilerin konuyla ilgili programdan oldukça yararlandıklarına işaret etmektedir.

Bilgi okuryazarlığı programı bilme aşamasına ilişkin verilen cevaplardan elde edilen ön ve son test verilerine bakılarak, genel anlamda bilme aşamasında öğrencilerin başarısında anlamlı bir artış olduğu ifade edilebilir. Deney grubuna uygulanan eğitimin aşama aşama başarısının ölçülmesinde ölçüt kabul edilen bu analizler, eğitimin öğrenciler üzerinde olumlu yönde etki ettiğini ortaya koymaktadır. Hipotezlerden yola çıkarak hedef kitlenin yaşı ve eğitim süreci göz önünde bulundurularak hazırlanan bilgi okuryazarlığı eğitim programında, bilme aşamasına ait konuların yeteri kadar aktarıldığı ve uygulanan bu programın yönteminin de hedef kitle üzerinde başarılı sonuçlar verdiği görülmektedir.

Tablo 4. 3: Bilgi okuryazarlığı bilme aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		FARK
		TOPLAM	TOPLAM	TOPLAM	TOPLAM	
		N	%	N	%	%
SORU 1 Yukarıda verilen tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?	Yanlış	28	50,9	22	36,7	14,2
	Doğru	27	49,1	33	55,0	5,9
SORU 5 Aşağıda bibliyografik künyesi verilen kaynağın türü nedir?	Yanlış	47	85,5	45	75,0	10,5
	Doğru	8	14,5	10	16,7	2,2
SORU 9 Aşağıdakilerden hangisi bir araştırma konusunun özelliklerinden değildir?	Yanlış	35	63,6	26	43,3	20,3
	Doğru	20	36,4	29	48,3	11,9
SORU 10 Araştırmanın zamanlaması hangi evrede olmalıdır?	Yanlış	38	69,1	35	58,3	10,8
	Doğru	17	30,9	19	31,7	0,8

Tablo 4. 3 (devam)

SORU 15 Aşağıdakilerden hangisi araştırmaya başlarken web kaynaklarını kullanmanın dezavantajıdır?	Yanlış	43	78,2	37	61,7	16,5
	Doğru	12	21,8	18	30,0	8,2
SORU 16 Aşağıdakilerden hangisi araştırma yaparken kütüphanelerden yararlanmanın avantajlarından değildir?	Yanlış	40	72,7	35	58,3	14,4
	Doğru	15	27,3	20	33,3	6,0
SORU 20 Aşağıdakilerden hangisi ödev konusu belirlerken başvurulabilecek bir yöntem değildir?	Yanlış	38	69,1	35	58,3	10,8
	Doğru	17	30,9	20	33,3	2,4
SORU 25 Aşağıdakilerden hangisi bir bilgi merkezi değildir?	Yanlış	45	81,8	37	61,7	20,1
	Doğru	10	18,2	18	30,0	11,8
SORU 26 Çevre kirliliği konusunda size verilecek bir proje ödevinde aşağıdaki aşamaları hangi sırayla uygularsınız?	Yanlış	42	76,4	38	63,3	13,1
	Doğru	13	23,6	17	28,3	4,7
SORU 28 Yukarıdaki kitabın sırt etiketine bakarak aşağıdaki bilgilerin hangilerini edinebilirsiniz?	Yanlış	47	85,5	45	75,0	10,5
	Doğru	8	14,5	10	16,7	2,2
SORU 29 ISBN nedir?	Yanlış	45	81,8	43	71,7	10,1
	Doğru	10	18,2	12	20,0	1,8
SORU 55 (I) Araştırmaya başlarken amaç belirleme, araştırmanın süresini uzatır.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	39	70,9	38	63,3	7,6
	Doğru	16	29,1	17	28,3	0,8

Kontrol grubunun bilme aşamasına ait ön ve son test verileri incelendiğinde, oranların birbirinden çok farklı olmadığını görülmektedir. Çoğu soruda ön ve son test sonuçları karşılaştırıldığında doğru cevap oranlarındaki fark %10'un altında kalmıştır. Bu sonuçlardan hareketle deney grubunda gözlemlenen anlamlı farkın kontrol grubunda gözlemlenmemesi, hayat boyu öğrenme becerilerini kapsayan bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında eğitim programlarının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 4: Bilgi okuryazarlığı erişme aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		
		TOPLAM N	%	TOPLAM N	%	FARK %
SORU 2 Hakemli bir makale bulmak için ilk önce hangisinde tarama yapılır?	Yanlış	47	85,5	2	3,3	82,2
	Doğru	8	14,5	53	88,3	73,8
SORU 3 Web’ de bilimsel yayınları taramak için en uygun ortam hangisidir?	Yanlış	46	83,6	1	1,7	81,9
	Doğru	9	16,4	54	90,0	73,6
SORU 4 İki ayaklı ve kanatlı hayvanlarla ilgili bilgi arıyorsunuz ancak tavukları hariç tutacaksınız. Hangi arama ifadesini en uygundur?	Yanlış	36	65,5	0	,0	34,5
	Doğru	19	34,5	55	91,7	57,2
SORU 6 (a) Genel ve ticari konulardaki web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	40	72,7	1	1,7	71,0
	Doğru	15	27,3	54	90,0	62,7
SORU 6 (b) Üniversite kolej gibi eğitim kurumlarının web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	48	87,3	0	,0	12,7
	Doğru	7	12,7	55	91,7	79,0
SORU 6 (c) Kâr amacı gütmeyen kuruluşların web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	53	96,4	11	18,3	78,1
	Doğru	2	3,6	44	73,3	69,7
SORU 6 (ç) Devlet kuruluşlarının web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	51	92,7	1	1,7	91,0
	Doğru	4	7,3	54	90,0	82,7
SORU 6 (d) Askeri kuruluşların web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	49	89,1	2	3,3	85,8
	Doğru	6	10,9	53	88,3	77,4
SORU 6 (e) Akademik kuruluşların web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	49	89,1	1	1,7	87,4
	Doğru	6	10,9	54	90,0	79,1
SORU 12 Aşağıdakilerden hangisi süreli yayındır?	Yanlış	35	63,6	14	23,3	40,3
	Doğru	20	36,4	41	68,3	31,9
SORU 13 Aşağıdakilerden hangisi danışma kaynağı değildir?	Yanlış	42	76,4	12	20,0	56,4
	Doğru	13	23,6	43	71,7	48,1

Tablo 4. 4 (devam)

SORU 14 Aşağıdaki bilgi araçlarının hangisinden güncel bilgiler edinilemez?	Yanlış	44	80,0	1	1,7	78,3
	Doğru	11	20,0	54	90,0	70,0
SORU 17 Daha fazla makale bulmak için ilk başta aşağıdakilerden hangisini incelemesi Elif için daha yararlı olacaktır?	Yanlış	45	81,8	17	28,3	53,5
	Doğru	10	18,2	38	63,3	45,1
SORU 18 Taramalarda aynı sözcükten türetilen tüm diğer sözcüklere erişmemizi sağlayan işleç aşağıdakilerden hangisidir?	Yanlış	38	69,1	0	,0	30,9
	Doğru	17	30,9	55	91,7	60,8
SORU 19 Proje ödevinizin konusu olarak belirlenen Türk edebiyatı nasıl bir araştırma konusudur?	Yanlış	26	47,3	0	,0	52,7
	Doğru	29	52,7	55	91,7	39,0
SORU 21 Aşağıdakilerden hangisi Google arama motorunun modüllerinden değildir?	Yanlış	42	76,4	13	21,7	54,7
	Doğru	13	23,6	42	70,0	46,4
SORU 22 Aşağıda danışma kaynakları ile ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?	Yanlış	40	72,7	33	55,0	17,7
	Doğru	15	27,3	22	36,7	9,4
SORU 23 Süreli yayınlarla ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?	Yanlış	41	74,5	23	38,3	36,2
	Doğru	14	25,5	32	53,3	27,8
SORU 24 TÜBİTAK tarafından çıkarılan bilim teknik dergisi ne tür bir süreli yayındır?	Yanlış	46	83,6	13	21,7	61,9
	Doğru	9	16,4	42	70,0	53,6
SORU 27 Bilgi ihtiyacını tanımlayan anahtar sözcükler hangi şıkta verilmiştir?	Yanlış	26	47,3	3	5,0	42,3
	Doğru	29	52,7	52	86,7	34,0
SORU 30 Aşağıdakilerden hangisi kütüphanelerde verilen hizmetlerden değildir?	Yanlış	26	47,3	11	18,3	29,0
	Doğru	29	52,7	44	73,3	20,6

Tablo 4. 4 (devam)

SORU 31 Aşağıdaki anahtar kelimelerden hangisi ile yapılan bir web taraması sonucunda daha az kaynağa erişilir?	Yanlış	43	78,2	27	45,0	33,2
	Doğru	12	21,8	28	46,7	24,9
SORU 32 Bir arama motorunda tarama yaparken anahtar kelimeleri turnak işareti içinde yazmamız ne işe yarar?	Yanlış	41	74,5	14	23,3	51,2
	Doğru	14	25,5	41	68,3	42,8
SORU 40 Ali proje ödevi için çiçek resmi aramaktadır. Google arama motorunda tarama yapan Ali Google'ın hangi modülünde tarama yapılmalıdır?	Yanlış	35	63,6	37	61,7	1,9
	Doğru	20	36,4	18	30,0	6,4
SORU 52 Hangisi arama işleçlerinden değildir?	Yanlış	32	58,2	15	25,0	33,2
	Doğru	23	41,8	40	66,7	24,9
SORU 55 (b) Aradığımız kaynağın kütüphanede olup olmadığını belirlemek için kütüphane kataloguna bakarız.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	18	32,7	8	13,3	19,4
	Doğru	37	67,3	47	78,3	11,0

Araştırmanın deney grubunun “bilgiye erişme” aşamasına ilişkin konuları içeren sorularda ön ve son test bulguları Tablo 4.4’de verilmiştir. Hakemli bir makale bulmak için ilk önce hangi kaynağın kullanılması gerektiğinin sorulduğu 2. soruya, deney grubundaki öğrencilerin %85,5’i yanlış cevap vermiştir. Son test sonuçlarında ise bu oran %3,3’e kadar düşmüştür. %82,2’lik farkla, verilen eğitim programında yer alan konunun iyi kavrandığını ifade etmek yerinde bir tespit olacaktır. Web’de bilimsel yayınları taramak için en uygun ortamın sorulduğu 3. soruda öğrencilerin ön testte doğru cevaplandırma oranı %16,4 iken bu oran %73,6’lık bir fark ile son testte %90,0 olmuştur. Boole işleçlerinin sorulduğu ve bir cümle verilerek buna en uygun arama ifadesinin hangisinin olduğu sorulan 4. soruya ön testte %34,5 doğru cevap verilirken, son testte %91,7’lik bir yüzdeyle doğru cevaplanarak %57,2’lik bir fark oluşmuştur. Boole işleçlerinin hedef kitleye verilen eğitimde yeterince kavrandığı

sonucuna tablo verilerine bakıldığında ulaşılabilir. Ön ve son testte yer alan 6. soru web sitelerindeki alan adı uzantıları ile ilgilidir. 6 şıktan oluşan bu soruda, a şıkında genel ve ticari konulardaki web sayfalarının uzantısı sorulmuştur. Ön testte bu soruya öğrencilerin %72,2'si yanlış cevap verirken, son testte bu yüzde %1,7'ye düşmüştür (Fark %71,0). Eğitim kurumlarının uzantısının sorulduğu b şıkında öğrenciler ön testte %12,7 oranında bu soruya doğru cevap vermiştir. Son testte bu sorunun doğru cevaplandırılma oranı %79,0'luk bir fark ile %91,7'ye çıkmıştır. Kâr amacı gütmeyen kuruluşların uzantısının sorulduğu c şıkkı, ön testte %96,4 yanlış cevaplandırılırken son testte bu oran %18,3'e düşmüştür. %78,1'lik bir fark göze çarpmaktadır. 6. sorunun ç şıkında devlet kuruluşlarına ait web sitelerinin alan adı uzantısı sorulmuştur. Ön testte öğrencilerin %92,7'si yanlış cevaplandırırken son testte bu oran %1,7'ye düşmüştür (Fark %91,0). D şıkında askeri kuruluşların web sitelerine ait alan adı uzantısı sorulmuştur. Ön testte öğrencilerin sadece %10,9'u doğru cevap verirken, son testte bu oran %88,3'e çıkmıştır. Oranlar arasındaki fark %77,4'dür. Akademik kuruluşların uzantısının sorulduğu e şıkında ön testte yanlış cevaplandırma oranı %89,1 gibi yüksek bir sayı iken son testte bu oran sadece %1,7'dir. Yüzde 87,4'lük bu fark oranına ve 6. sorunun diğer şıklarındaki farklara bakıldığında verilen bilgi okuryazarlığı eğitiminde alan adı uzantılarının çok iyi kavranıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Elde edilen fark oranları eğitimin başarısını destekler niteliktedir. Hangisinin süreli yayın olduğunun sorulduğu 12. soruda ön testte yanlış cevap verilme oranı %63,6'dır. Son testte bu oran %40,3'lük bir farkla %23,3'e düşmüştür. Şıklardan hangisinin danışma kaynağı olmadığı sorulduğu 13. soruya öğrencilerin %76,4'ü ön testte %20'si ise son testte yanlış cevap vermiştir. %56,4'lük bu fark eğitimin başarısını destekler niteliktedir.

Hangisinden güncel bilgilerin edinilemeyeceğinin sorulduğu 14. soruya öğrencilerin %20'si ön testte doğru cevap verirken son testte bu oran %90'a çıkmıştır. Bir konu ile ilgili daha fazla makale bulmak için hangi kaynaktan yararlanmanın daha doğru olduğunun sorulduğu 17. soruya öğrencilerin %18,2'si ön testte, %63,3 ü son testte doğru cevap vermiştir. Aradaki fark %45,1'dir. Taramalarda aynı sözcükten türetilen tüm diğer sözcüklere erişmemizi sağlayan işlecin sorulduğu 18. soru ön testte %30,9 yüzdeyle doğru cevaplanırken, son testte %91,7'ye çıkmıştır. %60,8'lik bir fark elde edilmiştir. "Türk Edebiyatı" araştırma konusunun nasıl bir araştırma konusu

olduğunun sorulduğu 19. soruda ön testte %52,7 son testte ise %39'luk bir farkla %91,7 oranında doğru cevaplandırılmıştır. Teknolojiyi ve interneti hayatlarının her alanında aktif kullanan öğrencilere, Google arama motorunun modüllerinin sorulduğu 21. soruya öğrenciler ön testte %76,4 oranında yanlış cevap vermişlerdir. Son test verilerinde bu oran %21,7'ye düşmüştür (Fark %54,7).

Danışma kaynaklarının özelliklerinin sorulduğu 22. soruda öğrencilerin %27,3'ü ön testte bu soruyu doğru cevaplamıştır. Son testte bu sorunun doğru cevaplanma oranı %36,7'dir. Oluşan %9,4'lük fark eğitim programında danışma kaynaklarının anlatıldığı bölümün daha genişletilmesi gerektiğini göstermektedir. Süreli yayımlarla ilgili verilen bilgilerin hangisinin yanlış olduğunun sorulduğu 23. soruya ön testte %74,5 son testte %38,3 oranında yanlış cevap verilmiştir. %36,2'lik bir fark görülmektedir. TÜBİTAK tarafından yayımlanan Bilim Çocuk dergisinin ne tür bir süreli yayın olduğunun sorulduğu 24. soruda ön testte doğru cevaplandırma oranı %16,4 iken son testte %70'e çıkmıştır. %53,6'lık bir fark vardır. Okul kütüphanesinin dönem içinde Bilim Çocuk dergisine abone olmasının bu fark oranı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. 27. soruda "2011 yılında meydana gelen Van Depremi'nin eğitime etkisi" konusu verilerek öğrencilere bu konuya ait anahtar sözcüklerin hangi şıkta doğru verildiği sorulmuştur. Öğrencilerin %47,3'ü ön testte, %5'i ise son testte yanlış cevap vermiştir. %42,3 lük farkla son testte bu oranın %5'e düşmesi, eğitim programında anahtar kelimelerin başarılı bir şekilde hedef kitleye aktarıldığını göstermektedir. Kütüphanelerde verilen hizmetlerin sorulduğu 30. soruda öğrenciler ön testte %52,7 son testte %73,3 yüzdesiyle doğru cevap vermiştir. Fark %20,6'dır. Anahtar sözcükler verilerek hangi tarama sonucu daha az kaynağa ulaşılacağı sorulduğu 31. soruya öğrencilerin %21,8'i ön testte %24,9 oranında bir farkla %46,7'si son testte doğru cevap vermiştir. Web aramalarında anahtar kelimeleri tırnak işareti içinde kullanmanın ne anlama geldiğinin sorulduğu 32. soruya ön testte öğrencilerin %74,5'i yanlış cevap vermiştir. Son testte ise bu oran %23,3'e düşmüştür (Fark %51,2). Google Görseller modülünün sorulduğu 40. soruda ön test ve son test arasındaki oran farkının %1,9 olduğu görülmektedir. Ön testte %63,6 son testte %61,7 yanlış cevaplanma oranı eğitim programında konunun yeterince aktarılmadığını göstermektedir. Arama işleçlerinin sorulduğu 52. soruda ön testte %41,8 son testte ise %24,9'luk bir farkla %66,7 doğru cevaplandırılmıştır.

Öğrencilerden doğru/yanlış şeklinde cevaplandırmaları istenilen 55. sorunun b şikkındaki; “aradığımız kaynağın kütüphanede olup olmadığını belirlemek için kütüphane kataloğuna bakarız” ifadesine ön testte %67,3 son testte ise %78,3 oranında doğru cevap verilmiştir. Testler arasındaki oran farkın %11 olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak deney grubunun “bilgiye erişme” aşaması kapsamındaki becerilerle ilişkin tabloda yer alan verilere bakıldığında, doğru yanıt verme fark oranlarının yüzdesinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Deney grubuna verilen bilgi okuryazarlığı eğitiminde bu aşamadaki konuların hedef kitleye başarılı bir şekilde aktarıldığını, dolayısıyla da programın amacına ulaştığını söylemek yerinde olacaktır. Son test verilerindeki fark, öğrencilerin erişme aşamasına ilişkin bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandığını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 5: Bilgi okuryazarlığı erişme aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		
		TOPLAM	TOPLAM	FARK		
		N	%	N	%	%
SORU 2 Hakemli bir makale bulmak için ilk önce hangisinde tarama yapılır?	Yanlış	47	85,5	47	78,3	7,2
	Doğru	8	14,5	8	13,3	1,2
SORU 3 Web’ de bilimsel yayınları taramak için en uygun ortam hangisidir?	Yanlış	46	83,6	46	76,7	6,9
	Doğru	9	16,4	9	15,0	1,4
SORU 4 İki ayaklı ve kanatlı hayvanlarla ilgili bilgi arıyorsunuz ancak tavukları hariç tutacaksınız. Hangi arama ifadesini en uygundur?	Yanlış	36	65,5	36	60,0	5,5
	Doğru	19	34,5	19	31,7	2,8
SORU 6 (a) Genel ve ticari konulardaki web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	43	78,2	35	58,3	19,9
	Doğru	12	21,8	20	33,3	11,5
SORU 6 (b) Üniversite kolej gibi eğitim kurumlarının web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	49	89,1	33	55,0	34,1
	Doğru	6	10,9	22	36,7	25,8

Tablo 4. 5 (devam)

SORU 6 (c) Kâr amacı gütmeyen kuruluşların web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	52	94,5	35	58,3	36,2
	Doğru	3	5,5	20	33,3	27,8
SORU 6 (ç) Devlet kuruluşlarının web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	52	94,5	36	60,0	34,5
	Doğru	3	5,5	19	31,7	26,2
SORU 6 (d) Askeri kuruluşların web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	50	90,9	34	56,7	34,2
	Doğru	5	9,1	21	35,0	25,9
SORU 6 (e) Akademik kuruluşların web sayfalarının uzantısı nedir?	Yanlış	50	90,9	46	76,7	14,2
	Doğru	5	9,1	9	15,0	5,9
SORU 12 Aşağıdakilerden hangisi süreli yayındır?	Yanlış	40	72,7	33	55,0	17,7
	Doğru	15	27,3	22	36,7	9,4
SORU 13 Aşağıdakilerden hangisi danışma kaynağı değildir?	Yanlış	42	76,4	41	68,3	8,1
	Doğru	13	23,6	14	23,3	0,3
SORU 14 Aşağıdaki bilgi araçlarının hangisinden güncel bilgiler edinilemez?	Yanlış	45	81,8	45	75,0	6,8
	Doğru	10	18,2	10	16,7	1,5
SORU 17 Daha fazla makale bulmak için ilk başta aşağıdakilerden hangisini incelemesi Elif için daha yararlı olacaktır?	Yanlış	47	85,5	47	78,3	7,2
	Doğru	8	14,5	8	13,3	1,2
SORU 18 Taramalarda aynı sözcükten türetilen tüm diğer sözcüklere erişmemizi sağlayan işleç aşağıdakilerden hangisidir?	Yanlış	38	69,1	39	65,0	4,1
	Doğru	17	30,9	16	26,7	4,2
SORU 19 Proje ödevinizin konusu olarak belirlenen Türk edebiyatı nasıl bir araştırma konusudur?	Yanlış	26	47,3	26	43,3	4,0
	Doğru	29	52,7	29	48,3	4,4
SORU 21 Aşağıdakilerden hangisi Google arama motorunun modüllerinden değildir?	Yanlış	43	78,2	42	70,0	8,2
	Doğru	12	21,8	13	21,7	0,1

Tablo 4. 5 (devam)

SORU 22 Aşağıda danışma kaynakları ile ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?	Yanlış	41	74,5	40	66,7	7,8
	Doğru	14	25,5	15	25,0	0,5
SORU 23 Süreli yayınlarla ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?	Yanlış	42	76,4	40	66,7	9,7
	Doğru	13	23,6	15	25,0	1,4
SORU 24 TÜBİTAK tarafından çıkarılan bilim teknik dergisi ne tür bir süreli yayındır?	Yanlış	47	85,5	45	75,0	10,5
	Doğru	8	14,5	10	16,7	2,2
SORU 27 Bilgi ihtiyacını tanımlayan anahtar sözcükler hangi şıkta verilmiştir?	Yanlış	33	60,0	26	43,3	16,7
	Doğru	22	40,0	29	48,3	8,3
SORU 30 Aşağıdakilerden hangisi kütüphanelerde verilen hizmetlerden değildir?	Yanlış	31	56,4	25	41,7	14,7
	Doğru	24	43,6	30	50,0	6,4
SORU 31 Aşağıdaki anahtar kelimelerden hangisi ile yapılan bir web taraması sonucunda daha az kaynağa erişilir?	Yanlış	43	78,2	43	71,7	6,5
	Doğru	12	21,8	12	20,0	1,8
SORU 32 Bir arama motorunda tarama yaparken anahtar kelimeleri tırnak işareti içinde yazmamız ne işe yarar?	Yanlış	42	76,4	42	70,0	6,4
	Doğru	13	23,6	13	21,7	1,9
SORU 40 Ali proje ödevi için çiçek resmi aramaktadır. Google arama motorunda tarama yapan Ali Google'ın hangi modülünde tarama yapmalıdır?	Yanlış	40	72,7	35	58,3	14,4
	Doğru	15	27,3	20	33,3	6,0
SORU 52 Hangisi arama işleçlerinden değildir?	Yanlış	36	65,5	35	58,3	7,2
	Doğru	19	34,5	20	33,3	1,2
SORU 55 (b) Aradığımız kaynağın kütüphanede olup olmadığını belirlemek için kütüphane kataloguna bakarız.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	21	38,2	18	30,0	8,2
	Doğru	34	61,8	37	61,7	0,1

Kontrol grubunun erişme aşamasına ilişkin ön ve son test verileri Tablo 4.5’de verilmiştir. Verilere bakıldığında, testler arasındaki fark oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Birçok soruda ön ve son test sonuçları arasındaki fark %10’un altında kalmıştır. İstisnai durum sadece, testlerde alan adı uzantılarının sorulduğu 6 maddeden oluşan 6. soruda görülmektedir. A maddesinde genel ve ticari amaçla kullanılan web sitelerinin alan adı uzantısının ne olduğu sorulmuştur. Ön testte %21,8 son testte %11,5’lik bir farkla %33,3 doğru cevaplanmıştır. B maddesinde eğitim kurumlarının uzantısı sorulmakta ve öğrencilerin %10,9’u ön testte, %36,7’si son testte bu soruyu doğru cevaplamıştır. %25,8 oranında bir fark görülmektedir. C maddesinde kâr amacı gütmeyen kuruluşların web sayfalarının uzantısı sorulmuştur. Öğrencilerin yanlış cevap verme oranı ön testte %94,5 iken bu oran son testte %36,2’lik fark ile %58,3’e düşmüştür. Devlet kuruluşlarının uzantısının sorulduğu ç maddesinin doğru cevaplanma oranı ön testte %5,5 son testte ise %31,7’dir. Testler arasında %26,2’lik bir fark görülmektedir. D maddesinde askeri kuruluşlara ait uzantı sorulmuştur. Ön testte bu soru %90,9 oranında yanlış cevaplanırken, son testte bu oran %34,2’lik farkla %56,7’ye düşmüştür. Akademik kuruluşların uzantısının sorulduğu e maddesine öğrenciler %5,9’luk bir farkla ön testte %9,1 son testte ise %15 doğru cevap vermiştir. 6. soru genel olarak ele alındığında diğer sorulara göre fark oranları daha yüksektir. Doğru cevaplama oranlarının artmasında müfredattaki bilgisayar dersinde aynı konuların işlenmiş olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, bilgi okuryazarlığı eğitiminin verilmediği kontrol grubunun, bilgiye erişme konusundaki becerileri deney grubuna oranla gelişmediğini ifade etmek doğru olacaktır.

Deney grubunun değerlendirme aşamasına ilişkin ön ve son test karşılaştırmalı verileri Tablo 4. 6’da verilmiştir. Bu sonuçlara göre, bir arama sonucunda çok fazla bilgi kaynağına ulaşırsa ne yapılacağı sorulduğu 7. soruya öğrencilerin %89,1 ön testte bu soruya yanlış cevap verirken, son testte bu oran %1,7’ye düşmüştür. %87,4 lük bu fark konunun anlaşıldığının göstergesidir. Güvenli internet protokolünün sorulduğu 8. soru ön testte % 16,4 oranında doğru cevaplanmıştır. Son testte doğru cevap verme oranının %73,3’e çıktığı görülmektedir. Testler arasındaki %56,9’luk fark eğitim programının başarısını ispatlar niteliktedir. Web sayfalarından eriştiğiniz bir bilgiyi değerlendirirken hangisi öncelikli ölçütlerden değildir sorusunun(Soru 33)

ön testte öğrenciler tarafından %21,8 doğru cevaplandığı görülmektedir. Son testte sadece %3,2'lik bir farkla doğru cevap verme oranı %25'e yükselmiştir. Verilen eğitimde ilgili konunun yeterince anlaşılmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. İnternet üzerinde kimlik bilgilerinizin sorulduğu bir sitenin güvenli bir ağ iletişim protokolüne sahip olup olmadığını nereden anlarsınız sorusuna (Soru 34), ön testte %76,4, son testte %20 oranında yanlış cevap verilmiştir. %56,4'lük bir fark görülmektedir.

Tablo 4. 6: Bilgi okuryazarlığı değerlendirme aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		
		TOPLAM		TOPLAM	FARK	
		N	%	N	%	%
SORU 7 Bir arama sonucunda çok fazla bilgi kaynağına ulaşırsa ne yapılır?	Yanlış	49	89,1	1	1,7	87,4
	Doğru	6	10,9	54	90,0	79,1
SORU 8 Kimlik bilgilerinizi gireceğiniz bir web sitesinde internet protokolünün uzantısının aşağıdakilerden hangisi olması sitenin güvenli olduğunu gösterir?	Yanlış	46	83,6	11	18,3	65,3
	Doğru	9	16,4	44	73,3	56,9
SORU 33 Web sayfalarından eriştiğiniz bir bilgiyi değerlendirirken aşağıdakilerden hangisi öncelikli ölçütlerden değildir?	Yanlış	43	78,2	39	65,0	13,2
	Doğru	12	21,8	15	25,0	3,2
SORU 34 İnternet üzerinde kimlik bilgilerinizin sorulduğu bir sitenin güvenli bir ağ iletişim protokolüne sahip olup olmadığını nereden anlarsınız?	Yanlış	42	76,4	12	20,0	56,4
	Doğru	13	23,6	43	71,7	48,1

Tablo 4. 6 (devam)

SORU 35 Hangi web sitesinden alınan bilgi daha güvenlidir?	Yanlış	40	72,7	14	23,3	49,4
	Doğru	15	27,3	41	68,3	41,0
SORU 36 Ödevlerinizi hazırlarken eriştiğiniz bir bilgi kaynağının ödevinizle ilgili olup olmadığını anlamak için öncelikle hangisine bakarsınız?	Yanlış	41	74,5	7	11,7	62,8
	Doğru	14	25,5	48	80,0	54,5
SORU 41 Hangisi bilgi kaynaklarının değerlendirme ölçütlerinden değildir?	Yanlış	42	76,4	21	35,0	41,4
	Doğru	13	23,6	34	56,7	33,1
SORU 45 https://www.anokoramsey.edu adresi ne tür bir kuruma aittir?	Yanlış	44	80,0	28	46,7	33,3
	Doğru	11	20,0	27	45,0	25,0
SORU 55 (a) Araştırma yaparken interneti kullanmak her zaman daha avantajlıdır. (Doğru / Yanlış)	Yanlış	35	63,6	22	36,7	26,9
	Doğru	20	36,4	33	55,0	18,6

35. soruda şıklarda bazı web sayfalarının adresleri verilmiştir. Bu adreslerden alınan bilgilerin hangisinin daha güvenilir olduğunu sorulmuştur. Öğrenciler ön testte bu soruyu %72,7 son testte ise %23,3 oranında yanlış cevaplamıştır. Testler arasında görülen fark %49,4'tür. Ödevlerinizi hazırlarken eriştiğiniz bir bilgi kaynağının ödevinizle ilgili olup olmadığını anlamak için öncelikle hangisine bakarsınız sorusuna (Soru36), öğrencilerin %25,5'i ön testte %80'i ise son testte doğru cevap vermiştir. %54,5'lik bu fark konunun büyük oranda anlaşıldığının göstergesidir. Bilgi kaynaklarının değerlendirme ölçütlerinin sorulduğu 41. soruda ön testte yanlış cevap verme oranı %76,4 iken son testte bu oranın %35 olduğu görülmektedir. %41,4'lük bir fark oluşmuştur. <https://www.anokoramsey.edu> adresinin ne tür bir kuruma ait olduğunun sorulduğu 45. soruya deney grubu öğrencileri ön testte %20 doğru cevap verirken son testte %25'lik farkla bu oran %45'e yükselmiştir. 11 maddeden oluşan 55. Sorunun ilk maddesinde "araştırma yaparken interneti kullanmak her zaman daha avantajlıdır" ifadesi verilerek öğrencilerden doğru/yanlış

şeklinde cevaplandırmaları istenmiştir. Öğrenciler ön testte bu soruyu %63,6 oranında yanlış cevaplamıştır. Son testte ise bu oran %36,7'ye düşmüştür. Aradaki farkın %26,9 olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak deney grubunun değerlendirme aşamasındaki test sonuçlarına bakıldığında oranların, gruba uygulanan eğitimin başarısını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Hedef kitleye bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması amacıyla uygulanan eğitim programında, değerlendirme aşamasına ilişkin konuların başarılı bir şekilde aktarıldığını söylemek yerinde olacaktır.

Tablo 4. 7: Bilgi okuryazarlığı değerlendirme aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		
		TOPLAM		TOPLAM	FARK	
		N	%	N	%	%
SORU 7 Bir arama sonucunda çok fazla bilgi kaynağına ulaşırsa ne yapılır?	Yanlış	48	87,3	49	81,7	5,6
	Doğru	7	12,7	6	10,0	2,7
SORU 8 Kimlik bilgilerinizi gireceğiniz bir web sitesinde internet protokolünün uzantısının aşağıdakilerden hangisi olması sitenin güvenli olduğunu gösterir?	Yanlış	48	87,3	44	73,3	14,0
	Doğru	7	12,7	11	18,3	5,6
SORU 33 Web sayfalarından eriştiğiniz bir bilgiyi değerlendirirken aşağıdakilerden hangisi öncelikli ölçütlerden değildir?	Yanlış	47	85,5	43	71,7	13,8
	Doğru	8	14,5	12	20,0	5,5
SORU 34 İnternet üzerinde kimlik bilgilerinizin sorulduğu bir sitenin güvenli bir ağ iletişim protokolüne sahip olup olmadığını nereden anlarsınız?	Yanlış	44	80,0	43	71,7	8,3
	Doğru	11	20,0	12	20,0	0
SORU 35 Hangi web sitesinden alınan bilgi daha güvenlidir?	Yanlış	40	72,7	40	66,7	6,0
	Doğru	15	27,3	15	25,0	2,3

Tablo 4. 7 (devam)

SORU 36 Ödevlerinizi hazırlarken eriştiğiniz bir bilgi kaynağının ödevinizle ilgili olup olmadığını anlamak için öncelikle hangisine bakarsınız?	Yanlış	42	76,4	41	68,3	8,1
SORU 41 Hangisi bilgi kaynaklarının değerlendirme ölçütlerinden değildir?	Doğru	13	23,6	14	23,3	0,3
SORU 45 https://www.anokoramsey.edu adresi ne tür bir kuruma aittir?	Yanlış	44	80,0	44	73,3	6,7
SORU 55 (a) Araştırma yaparken interneti kullanmak her zaman daha avantajlıdır. (Doğru / Yanlış)	Doğru	11	20,0	11	18,3	1,7
	Yanlış	36	65,5	34	56,7	8,8
	Doğru	19	34,5	21	35,0	0,5

Tablo 4.7’de kontrol grubunun değerlendirme aşamasına ilişkin ön ve son test sonuçları verilmektedir. Sonuçlara bakıldığında doğru cevap oranlarında ön ve son test arasındaki farkın en yüksekinin %5,6 olduğu görülmektedir. Diğer oranlar bu yüzdenin altında kalmış ve birbirine çok yakın oranlarda fark yüzdeleri elde edilmiştir. Bu verilerden hareketle kontrol grubunun değerlendirme aşamasına ilişkin bilgi ve becerilerinde bir gelişme olmadığı, deney grubunda görülen anlamlı farkın kontrol grubu için geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4. 8: Bilgi okuryazarlığı kullanma aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		FARK
		TOPLAM		TOPLAM		
		N	%	N	%	
SORU 38 Ödevlerinizin sonunda kullandığınız tüm kaynakları gösteren kaynakça diye adlandırılan listeye ne ad verilir?	Yanlış	38	69,1	15	25,0	44,1
	Doğru	17	30,9	40	66,7	35,8

Tablo 4. 8 (devam)

SORU 42 Hangisi web sitelerinin adreslerinde kullanılan alan adı uzantılarından değildir?	Yanlış	43	78,2	10	16,7	61,5
	Doğru	12	21,8	45	75,0	53,2
SORU 43 Hangisi bir kitaba ait bibliyografik künyedir?	Yanlış	43	78,2	17	28,3	49,9
	Doğru	12	21,8	38	63,3	41,8
SORU 46 Hangisi bir arama motorudur?	Yanlış	36	65,5	23	38,3	27,2
	Doğru	19	34,5	32	53,3	18,8
SORU 47 Hangisi en güncel olayların yer alacağı bir bilgi kaynağıdır?	Yanlış	33	60,0	1	1,7	58,3
	Doğru	22	40,0	54	90,0	50,0
SORU 48 Aşağıdakilerden hangisi bilgi kaynağı olan kitapların özelliklerinden değildir?	Yanlış	44	80,0	19	31,7	48,3
	Doğru	11	20,0	36	60,0	40,0
SORU 49 Yeni sınav sistemi hakkında bilgi arayan bir kişinin hangi kaynağı kullanması doğru olmaz?	Yanlış	45	81,8	12	20,0	61,8
	Doğru	10	18,2	43	71,7	53,5
SORU 50 Bir konu hakkında ayrıntılı bir bilgi arayan bir kişi öncelikle hangi kaynakları tercih etmelidir?	Yanlış	38	69,1	19	31,7	37,4
	Doğru	17	30,9	36	60,0	29,1
SORU 51 Hangisi kütüphane türlerinden değildir?	Yanlış	34	61,8	12	20,0	41,8
	Doğru	21	38,2	43	71,7	33,5
SORU 53 http://www.acu.edu.au web adresindeki au uzantısı neyi simgeler?	Yanlış	47	85,5	21	35,0	50,5
	Doğru	8	14,5	34	56,7	42,2
SORU 54 Hangisi bir yazım programıdır?	Yanlış	40	72,7	21	35,0	37,7
	Doğru	15	27,3	34	56,7	29,4
SORU 55 (c) Kaynakça hazırlamanın belli kuralları ve standartları vardır.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	24	43,6	19	31,7	11,9
	Doğru	31	56,4	36	60,0	3,6
SORU 55 (h) Araştırma sonunda kontrol listesi oluşturma, araştırmanın başarısı için önemlidir.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	37	67,3	13	21,7	45,6
	Doğru	18	32,7	42	70,0	37,3

Tablo 4. 8’de deney grubunun ön ve son testlerdeki kullanma aşamasına ait analiz sonuçları verilmiştir. Bu aşamada öğrencilere yöneltilen 38. soruda bibliyografya kavramı sorulmaktadır. Öğrencilerin ön testte %69,1’i son testte ise %25’i soruyu yanlış cevaplamıştır. Oranlar arasındaki farkın %44,1 gibi yüksek bir oran olduğu görülmektedir. Alan adı uzantıları ile ilgili olan 42. soruya doğru cevap verme oranı ön testte %21,8 iken son testte bu oran %75’e yükselmiştir. %53,2’lik bu fark eğitimin başarısını desteklemektedir. Şıklarda bilgi kaynaklarına ait bibliyografik künyeler verilerek hangisinin kitaba ait olduğunun sorulduğu 43. soruda öğrenciler %21,8 ön testte doğru cevap vermiştir. %41,8’lik bir fark ile son testte doğru cevap verme yüzdesi %63,3’e çıkmıştır. Arama motorları web üzerinde çok sık kullanılmaktadır. Hedef kitlenin de arama motorlarını sık kullandığı hipotezinden hareketle sorulan 46. soruda deney grubunun %65,5’i ön testte %38,3’ü ise son testte yanlış cevap vermiştir. %27,2’lik bir fark görülmektedir. Bilgi kaynakları eğitim programında en çok yer alan konulardandır. Hangisi en güncel olayların yer alacağı bir bilgi kaynağıdır diye yöneltilen soru (Soru 47), ön testte %40 oranında doğru cevaplanmıştır. Son test sonuçlarına bakıldığında bu yüzdenin %50 oranında bir farkla %90’a yükseldiği görülmektedir. Bu orana bakıldığında hedef kitleye verilen eğitimin faydalı olduğu, bu eğitim sonrasında bilgi ve becerilerinde gelişme olduğunu söylemek doğru bir tespit olacaktır. Şıklarda bilgi kaynaklarına ait özellikler verilerek hangisinin kitaplara ait olmadığını sorulduğu 48. sorunun doğru cevaplanma oranı ön test için %20’dir. Bu oran %40’lık bir fark ile son testte %60’a yükselmiştir.

Yeni sınav sistemi hakkında bilgi arayan bir kişinin hangi kaynağı kullanması doğru olmaz sorusuna (Soru 49), deney grubu öğrencilerinin %81,8’i ön testte yanlış cevap vermiştir. Bir hayli yüksek olan bu oran eğitim sonrası yapılan son testte %20’ye düşmüştür. %61,8’lik bu fark eğitimin başarısını ölçmede önemli bir orandır. Bir konu hakkında kapsamlı bilgi bulmak için hangi kaynağın kullanılması gerektiğinin sorulduğu 50. soruya, öğrencilerin %30,9’u ön testte % 60’ı ise son testte doğru cevap vermiştir. Ön ve son test arasındaki fark %29,1’dir. Kütüphane türleri ile ilgili yöneltilen 51. soru ön testte %38,2 son testte %71,7 doğru cevaplanmıştır(Fark %33,5). <http://www.acu.edu.au> web adresindeki au uzantısının neyi simgelediği 53. soruda sorulmaktadır. Deney grubunun ön testte %85,5’i son testte ise %35’i bu

soruyu yanlış cevaplamıştır. Aradaki farka bakıldığında %50,5 oranının yüksek bir fark olduğu görülmektedir. 54. soruda verilen şıklardan hangisinin yazım programı olduğu sorulmaktadır. Test sonuçlarında ön testte doğru cevaplama oranının %72,7 son testte de %35 olduğu görülmektedir. Testler arasındaki fark %37,7'dir. 55. soruda yer alan c maddesinde “kaynakça hazırlamanın belli kuralları ve standartları vardır” ifadesinin doğru/ yanlış şeklinde cevaplandırılması istenmiştir. Ön testte %43,6 oranında yanlış cevap verilmiştir. Tabloya bakıldığında (Tablo 4. 8), son testte bu oranın %11,9 farkla %31,7'ye düştüğü görülmektedir. “Araştırma sonunda kontrol listesi oluşturma, araştırmanın başarısı için önemlidir” ifadesine (Soru 55/h), öğrencilerin %32,7'si ön testte %70'i ise son testte doğru cevap vermiştir. %37,3'lük fark oranı göze çarpmaktadır.

Tablo 4.8 genel olarak ele alındığında, ön test ve son test sonuçlarında önemli oranda fark görülmektedir. Deney grubunun kullanma aşamasındaki bilgi ve becerilerine, verilen eğitimin büyük ölçüde fayda sağladığı sonucuna varılmaktadır. Hem basılı hem de elektronik bilgi kaynaklarının ayrıntılı olarak yer verildiği bilgi okuryazarlığı programının, kütüphane dersliğinde verilmesi ve verilen oryantasyon eğitimlerinin bu aşamadaki başarı oranında katkısının olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 9: Bilgi okuryazarlığı kullanma aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		
		TOPLAM		TOPLAM	FARK	
		N	%	N	%	%
SORU 38 Ödevlerinizin sonunda kullandığımız tüm kaynakları gösteren kaynakça diye adlandırılan listeye ne ad verilir?	Yanlış	41	74,5	39	70,9	3,6
	Doğru	14	25,5	16	29,1	3,6
SORU 42 Hangisi web sitelerinin adreslerinde kullanılan alan adı uzantılarından değildir?	Yanlış	45	81,8	47	85,5	3,7
	Doğru	10	18,2	8	14,5	3,7
SORU 43 Hangisi bir kitaba ait bibliyografik künyedir?	Yanlış	45	81,8	46	83,6	1,8
	Doğru	10	18,2	9	16,4	1,8

Tablo 4. 9 (devam)

SORU 46 Hangisi bir arama motorudur?	Yanlış	38	69,1	38	69,1	0
	Doğru	17	30,9	17	30,9	0
SORU 47 Hangisi en güncel olayların yer alacağı bir bilgi kaynağıdır?	Yanlış	41	74,5	36	65,5	9,0
	Doğru	14	25,5	19	34,5	9,0
SORU 48 Aşağıdakilerden hangisi bilgi kaynağı olan kitapların özelliklerinden değildir?	Yanlış	46	83,6	46	83,6	0
	Doğru	9	16,4	9	16,4	0
SORU 49 Yeni sınav sistemi hakkında bilgi arayan bir kişinin hangi kaynağı kullanması doğru olmaz?	Yanlış	45	81,8	47	85,5	3,7
	Doğru	10	18,2	8	14,5	3,7
SORU 50 Bir konu hakkında ayrıntılı bir bilgi arayan bir kişi öncelikle hangi kaynakları tercih etmelidir?	Yanlış	39	70,9	39	70,9	0
	Doğru	16	29,1	16	29,1	0
SORU 51 Hangisi kütüphane türlerinden değildir?	Yanlış	33	60,0	34	61,8	1,8
	Doğru	22	40,0	21	38,2	1,8
SORU 53 http://www.acu.edu.au web adresindeki au uzantısı neyi simgeler?	Yanlış	48	87,3	52	94,5	7,2
	Doğru	7	12,7	3	5,5	7,2
SORU 54 Hangisi bir yazım programıdır?	Yanlış	40	72,7	36	65,5	7,2
	Doğru	15	27,3	19	34,5	7,2
SORU 55 (c) Kaynakça hazırlamanın belli kuralları ve standartları vardır.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	36	65,5	25	45,5	20,0
	Doğru	19	34,5	30	54,5	20,0
SORU 55 (h) Araştırma sonunda kontrol listesi oluşturma, araştırmanın başarısı için önemlidir.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	37	67,3	40	72,7	5,4
	Doğru	18	32,7	15	27,3	5,4

Tablo 4. 9’da kontrol grubunun kullanma aşamasındaki ön ve son test sonuçları verilmektedir. 55. sorunun c maddesinde verilen “kaynakça hazırlamanın belli kuralları ve standartları vardır” ifadesinin doğru/ yanlış şeklinde cevaplanması istenmiştir. Ön testte %65,5 son testte %45,5 yanlış cevaplanan bu soru için fark oranı%20’dir. Sadece bu soru için farkın yüksek olduğu, diğer tüm sorularda fark yüzdelerinin çok düşük olduğu görülmektedir. Sonuç olarak bilgi okuryazarlığı eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin bilgiyi kullanma bilgi ve becerilerinin gelişmediği sonucu tablo verilerinden çıkarılmaktadır.

Tablo 4. 10: Bilgi okuryazarlığı etik - yasal aşaması deney grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		FARK
		TOPLAM		TOPLAM		
		N	%	N	%	%
SORU 11 Yukarıdaki tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?	Yanlış	46	83,6	10	16,7	66,9
	Doğru	8	14,5	45	75,0	60,5
SORU 37 Hazırlayacağınız bir proje ödevinde başkalarının bilgilerini kullanmak doğru bir davranış mıdır?	Yanlış	46	83,6	21	35,0	48,6
	Doğru	9	16,4	34	56,7	40,3
SORU 39 Aşağıdakilerden hangisi bilgi kullanımında yanlış bir davranış değildir?	Yanlış	37	67,3	21	35,0	32,3
	Doğru	18	32,7	34	56,7	24,0
SORU 44 Hangisi telif hakkı kapsamına girer?	Yanlış	32	58,2	11	18,3	39,9
	Doğru	23	41,8	44	73,3	31,5
SORU 55 (ç) Başkasına ait olan bir bilgiyi kendi bilgisiymiş gibi kullanmak bilgi hırsızlığına yol açar.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	25	45,5	0	,0	54,5
	Doğru	30	54,5	55	91,7	37,2
SORU 55 (d) Bilgi hırsızlığı yasal değil vicdani bir suçtur.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	37	67,3	11	18,3	49,0
	Doğru	18	32,7	44	73,3	40,6
SORU 55 (e) Ödev hazırlarken kapak oluşturmak gerekli değildir.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	23	41,8	9	15,0	26,8
	Doğru	32	58,2	46	76,7	18,5

Tablo 4. 10 (devam)

SORU 55 (ğ) Başkasına ait olan bir bilgi, kaynağı gösterilmek şartıyla aynen alınıp kullanılabilir.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	37	67,3	10	16,7	50,6
	Doğru	18	32,7	45	75,0	42,3

Araştırmanın etik ve yasal aşamasının deney grubuna ait ön ve son test verileri Tablo 4.9’da görülmektedir. Telif hakkının tanımının verildiği ve bu tanımın hangi şıkka ait olduğunun sorulduğu 11. soruda ön testte öğrencilerin %83,6’sı yanlış cevap vermiştir. Son testte ise bu oran %16,7’ye kadar düşmüştür. %66,9’luk fark oranı verilen eğitimin öğrenciler üzerinde faydalı olduğunu ortaya koymaktadır. 37. soruda hazırlayacağımız bir proje ödevinde başkalarının bilgilerini kullanmak doğru bir davranış mıdır diye sorulmuştur. Deney grubu öğrencilerinin %16,4 ön testte bu soruyu doğru cevaplamıştır. Son testte ise bu oran %40,3 farkla %56,7’ye yükselmiştir. Bilgi kullanımındaki davranışların şıklarda verildiği ve hangisinin yanlış bir davranış olduğunun sorulduğu 39. soruya ön testte %67,3 oranında yanlış cevap verilmiştir. Son testte yanlış cevap verme oranı %35’e düşmüştür. Testler arasındaki fark %32,3’tür. Verilen şıkların hangisinin telif hakkı kapsamına girdiğinin sorulduğu soruda (Soru 44), ön testte %41,8 son testte %73,3 doğru cevap verilmiştir (Fark %31,5). 55. sorunun ç maddesinde verilen” başkasına ait olan bir bilgiyi kendi bilgisiymiş gibi kullanmak bilgi hırsızlığına yol açar” ifadesinin doğru/ yanlış şeklinde cevaplandırılması istenmiştir. Deney grubu öğrencilerinin %45,5’i bu soruyu ön testte yanlış cevaplandırmıştır. Son test sonuçlarına bakıldığında ise soruya yanlış cevap veren öğrenci bulunmamaktadır. %54,5 oranındaki bu artış ile verilen eğitimin öğrenciler üzerinde faydalı olduğu görülmektedir. D maddesinde “bilgi hırsızlığı yasal değil vicdani bir suçtur” ifadesi verilmiştir. Ön testte %32,7 oranında doğru cevaplanan bu soru, son testte %40,6’lık fark ile %73,3’e yükselmiştir. “Ödev hazırlarken kapak oluşturmak gerekli değildir” ifadesinin yer aldığı e maddesini ön testte öğrencilerin %41,8’i yanlış cevaplandırırken, son testte bu oran %15’e düşmüştür (Fark %26,8). Ğ maddesinde “Başkasına ait olan bir bilgi, kaynağı gösterilmek şartıyla aynen alınıp kullanılabilir” ifadesi verilmiştir. Deney

grubu öğrencileri ön testte %32,7 son testte ise %75 oranlarıyla bu soruyu doğru cevaplandırmıştır. %42,3'lük fark görülmüştür.

Sonuç olarak deney grubunun etik- yasal aşamasına ilişkin ön ve son test sorularına verdiği cevaplarda anlamlı bir fark görülmektedir. Deney grubuna uygulanan bilgi okuryazarlığı programında yer alan etik- yasal konuların öğrencilere başarılı bir şekilde aktarıldığı tespitini yapmak doğru olacaktır. Telif hakkı, intihal gibi konularda öğrencilerin bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının artırılmasında verilen eğitimin son derece önemli olduğunu son test verilerine bakarak söylemek mümkündür.

Tablo 4. 11: Bilgi okuryazarlığı etik - yasal aşaması kontrol grubu ön ve son test sonuçları

SORULAR		ÖN TEST		SON TEST		FARK
		TOPLAM		TOPLAM		
		N	%	N	%	%
SORU 11 Yukarıdaki tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?	Yanlış	48	87,3	44	80,0	7,3
	Doğru	7	12,7	10	18,2	5,5
SORU 37 Hazırlayacağımız bir proje ödevinde başkalarının bilgilerini kullanmak doğru bir davranış mıdır?	Yanlış	48	87,3	46	83,6	3,7
	Doğru	7	12,7	9	16,4	3,7
SORU 39 Aşağıdakilerden hangisi bilgi kullanımında yanlış bir davranış değildir?	Yanlış	40	72,7	37	67,3	5,4
	Doğru	15	27,3	18	32,7	5,4
SORU 44 Hangisi telif hakkı kapsamına girer?	Yanlış	36	65,5	32	58,2	7,3
	Doğru	19	34,5	23	41,8	7,3
SORU 55 (ç) Başkasına ait olan bir bilgiyi kendi bilgisiymiş gibi kullanmak bilgi hırsızlığına yol açar.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	28	50,9	27	49,1	1,8
	Doğru	27	49,1	28	50,9	1,8
SORU 55 (d) Bilgi hırsızlığı yasal değil vicdani bir suçtur.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	37	67,3	35	63,6	3,7
	Doğru	18	32,7	20	36,4	3,7

Tablo 4. 11 (devam)

SORU 55 (e) Ödev hazırlarken kapak oluşturmak gerekli değildir.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	23	41,8	22	40,0	1,8
	Doğru	32	58,2	33	60,0	1,8
SORU 55 (ğ) Başkasına ait olan bir bilgi, kaynağı gösterilmek şartıyla aynen alınıp kullanılabilir.(Doğru / Yanlış)	Yanlış	37	67,3	36	65,5	1,8
	Doğru	18	32,7	19	34,5	1,8

Son tabloda (Tablo 4.11), kontrol grubu öğrencilerinin bilgi erişimi ve kullanımında etik-yasal konulara ait ön ve son test sorularının sonuçları verilmiştir. Bilgi ihtiyacının belirlenmesiyle başlayıp araştırmanın tamamlanmasına kadar geçen sürede etik ve yasal aşaması son derece önemlidir. Mekândan ve zamandan bağımsız bilgi arama davranışının her yaş kesiminde olduğu gibi ortaokul öğrencilerinin de bu davranışlar kolayca tespit edilebilmektedir. Son derece önemli görülen bu aşamada, kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test sonuçlarında anlamlı bir fark görülmemektedir. Deney grubunun bu aşamadaki sonuçlarındaki fark oranları oldukça yüksektir. Eğitimin etik ve yasal konularda deney grubunun bilgi ve becerilerinde fayda sağladığı görülürken, kontrol grubu için aynı sonucu çıkarmak mümkün değildir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Teknolojinin ve bilişim sistemlerinin hayatın her alanında yaygın olarak kullanıldığı 21. yüzyılda bireylerin sahip olması gerekli bilgi ve becerilerinde de farklılaşma kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Bireyler hayatları boyunca gerekli olan bilgilerin temelini ilk ve ortaokulda atmaktadır. Yaşam boyu öğrenebilen, öğrenmeyi öğrenmiş bireylerin yetiştirilmesinde hiç kuşkusuz eğitim kurumlarının rolü büyüktür. Sıkça tekrar edilen ve araştırmanın başlamasında kıvılcım niteliğinde olan “ağaç yaşken eğilir” atasözünden hareketle ortaokul 6. sınıf öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmada başarısı ispatlanan bir bilgi okuryazarlığı programı ortaya çıkmıştır.

Hipotezlerin doğruluğunu ölçmeye yönelik gerçekleştirilen uygulama çalışmasında bir deney bir de kontrol grubu oluşturulmuştur. Özellikle son yıllarda öneminin anlaşılması ve yapılan çalışmaların arttığı bilgi okuryazarlığı konusunda, yerli ve yabancı literatür taraması yapılarak, konu ile ilişkilendirilen kaynaklar araştırma süresince kullanılmıştır. Bu aşamada ilk önce araştırma konusu ile ilgili elde edilen genel sonuçlar sonra da bilgi okuryazarlığı eğitim programını değerlendirme adına yapılan testlerden elde edilen sonuçlara yer verilecektir.

Bilgi okuryazarlık konusu her geçen gün daha çok üzerinde durulan ve araştırılan bir konu olmuştur. Okuryazarlık kavramları gelişen teknolojinin hızıyla birlikte durmadan değişmekte ve çeşitlenmektedir. Bilgi çağı olarak adlandırılan 21. yüzyıl, bireylerin hayat boyu öğrenme becerilerini edinmelerini zorunlu kılmıştır. Değişen bilgi ortamları, bilgi kaynakları, bilgi arama davranışları beraberinde bilgisayar okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, kütüphane okuryazarlığı ve bunları bir çatı altında toplayan bilgi okuryazarlığı becerilerinin öneminin her geçen gün artmasına neden olmaktadır.

Bilgi okuryazarlığı becerileri birbirleriyle ilişkili bir bütündür; bilgi ihtiyacını belirleme, bilgiyi arama, bulma, kullanma, değerlendirme ve tüm bu sürecin etik kurallara dikkat edilerek tamamlanmasındaki becerilerin tümüdür. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında en büyük sorumluluk eğitim kurumlarına düşmektedir. Eğitimin ilk halkasını oluşturan ilk ve ortaokullar bu becerilerin kazandırılmasında belirleyici rol oynamaktadır. Araştırmada hazırlanan bilgi okuryazarlığı programı ile eğitim kurumlarında hazırlanacak ve uygulanacak

programları önemi artmış ve araştırma konunun farkındalığının da artmasına destek olmuştur.

Deney ve kontrol grubu olarak belirlenen öğrencilerin bilgi ve becerilerini saptamak ve oluşturulan programın uygulanabilirliği belirlemek amacıyla yapılan ön ve son test uygulamasının sonuçları şu şekildedir;

- Ön ve son testin gruplar üzerindeki anlamlılığını saptamak adına yapılan t testinde, deney grubu öğrencilerinin aritmetik ortalaması ön testte $\bar{X} = 20,45$ iken, eğitim aldıktan sonra uygulanan son testte aritmetik ortalamasının $\bar{X} = 53,63$ olduğu görülmüştür. Deney grubunun verilen bu eğitimle bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Kontrol grubunun ön ve son test sonuçları karşılaştırıldığında, öğrencilerin bilgi düzeylerinde anlamlı bir gelişme olmadığı görülmüştür. Kontrol grubunun ön test aritmetik ortalaması $\bar{X} = 18,00$ iken son test aritmetik ortalaması $\bar{X} = 22,67$ 'dir. Görülen bu ortalama farkının bilişim teknolojileri dersinin etkisiyle olduğu düşünülmektedir.
- Bilgi okuryazarlığı programının bilme aşamasına yönelik sorularda deney grubunun ön ve son test sonuçlarında yüksek oranda bir gelişim olduğu görülmektedir. Eğitimden önce bilgi arama davranışları, anahtar kelimeler, araştırma konusu belirleme, araştırma planı ve zamanlaması oluşturma konularında ön testte bilgi sahibi olmadıkları, aldıkları eğitim sonrasında bu konularda bilgi edindikleri ve edindikleri bu bilgileri uygulanan son testte kullandıkları, kontrol grubunun ise bilme aşamasına ilişkin becerileri kazanmadığı ve bilgi seviyelerinin artmadığı görülmektedir. Araştırmanın hipotezlerinden olan “öğrenciler bilgi ihtiyaçlarını belirlemede ve ifade etmede zorlanmaktadırlar” varsayımı bu sonuçlar ile doğrulanmıştır.
- Bilgi okuryazarlığı programının erişme aşaması kapsamındaki becerilerle ilgili olarak, basılı ve elektronik bilgi kaynakları, arama motorları, alan adı uzantıları, bilgi merkezleri, arama işleçleri gibi konularda deney ve kontrol grubunun ön testte yeterli bilgilerinin olmadığı, deney grubunun aldığı eğitimin bu aşamadaki bilgi düzeyinin artmasında faydalı olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Araştırmanın hipotezlerinden olan “öğrenciler bilgi erişim araçlarını ve etkin kullanımını bilmemektedirler ve öğrenciler bilgi kaynaklarını tam olarak tanımamakta ve özelliklerini bilmemektedirler” varsayımlarının bu sonuçlar ile doğrulandığı görülmektedir.

- Bilgi okuryazarlığı programının değerlendirme aşamasında, web kaynaklarını ve basılı kaynakları değerlendirme, kaynağın güvenilirliğini ölçme gibi konularda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin bilgi seviyesi ön test aracılığıyla ölçülmüştür. Öğrencilerin özellikle web kaynaklarını değerlendirmeyi bilmediği, internet üzerinde buldukları her bilgiyi doğru olarak kabullendikleri görülmüştür. En kapsamlı ve öncelikle tercih edilen bilgi kaynağı olarak kabul edilen internetteki bilgilerin nitelik ve doğruluğuna ilişkin ciddi sorunların olduğu, bu nedenle özellikle internetten elde edilen bilginin kaynağının ve içeriğinin değerlendirilmesi gerektiği konusunda öğrenciler yeterince bilgi sahibi değillerdir. Bu amaçla hem basılı hem de elektronik kaynakları değerlendirme ölçütlerinin ele alındığı eğitim sonrasında deney grubu öğrencilerinin bilgi seviyelerinde yükselme olduğu ve programın öğrenciler üzerinde istenilen etkiyi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma hipotezlerinden olan “öğrenciler elde ettikleri bilgiyi ve bilgi kaynağını doğruluk, geçerlilik ve yansızlık ölçütleri açısından değerlendirmede yetersizdirler” varsayımı bu sonuçlar ile doğrulanmıştır.
- Bilgi okuryazarlığının kullanma aşamasında yazım programları, kaynakça hazırlama, kontrol listesi oluşturma, güncel bilgi araçları ve bilgi kullanımında davranışlar ile ilgili bilgi seviyesini saptamak için öğrenciler ön teste tabi tutulmuştur. Ön test sonuçlarında her iki grup öğrencilerinin de belirtilen konularda bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Deney grubuna uygulanan eğitim sonrası bu konularla ilgili soruların doğru yanıtlanma oranında anlamlı bir artış yaşanırken, kontrol grubunun bilgi seviyesinde yeterli bir artış olmadığı sorulara verilen doğru yanıt oranlarında yaşanan önemsiz değişimle anlaşılmıştır. Araştırmaya başlarken oluşturulan varsayımlarda “öğrenciler bilgi okuryazarlık becerilerinin farkında değiller” ve “öğrenciler elde ettikleri bilgiyi sentezlemede yetersizdirler” ifadesi bu aşama sonuçları ile doğrulanmıştır.

- Bilgi okuryazarlığı programının son aşaması kapsamında değerlendirilen bilgi erişimi ve kullanımında etik-yasal konularına ait bilgi düzeyini saptamak için uygulanan ön testte telif hakkı, bilgi hırsızlığı, kaynak gösterme biçimleri ve kaynak gösterme zorunluluğu ile ilgili konularında öğrencilerin bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Teknolojik çağda dijital yerli olan 6. sınıf öğrencileri araştırmalarında etik ve yasal sorumluluklarının olduğunu farkında değildir. Bu öngörüyle hazırlanan programda etik-yasal konulara oldukça geniş yer verilerek öğrencilerin bu becerileri kazanması hedeflenmiştir. Deney grubuna eğitim sonrası yapılan son testte büyük oranda başarılarında artış olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuçlar oluşturulan programın başarısını teyit ederken, araştırmanın hipotezlerinden “öğrenciler, bilgi hırsızlığı ile ödevlerinde bundan kaçınma anlamında atıf yapmayı ve kaynakça göstermeyi bilmemektedirler” ve “öğrenciler bilgi etiği (akademik etik) konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler” varsayımlarını da doğrulamıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerine uygulanan eğitim programının başarısının ölçüldüğü çalışmada, bilgi okuryazarlığı becerilerinin erken yaşta kazandırılmasının ne denli önemli olduğu sonuçlar ile ortaya koyulmuştur. Eğitimin beşikten mezara kadar olduğu düşünüldüğünde, hayat boyu öğrenme becerilerini edindiren bu eğitimlerin, bireylerin hayatları boyunca yararlanacakları bilgiler ve beceriler kazandırdığı görülmektedir. Özellikle bilginin ve bilgi kaynaklarının büyük bir hızla artış gösterdiği 21. yüzyılda bu beceriler temel okuryazarlık kadar vazgeçilmez bir hâl almıştır. Bilgi okuryazarlığı eğitimlerine dikkat çekmek ve başarısı ispatlanmış bir eğitim programı ortaya koymak amacıyla hazırlanan bu çalışmada konuya ilişkin öneriler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Üretebilen, öğrenebilen, doğru araştırmalar yapabilen, vicdani ve insani sorumlulukların farkında olan, teknolojiyi faydalı kullanabilen ve yaşam boyu öğrenme becerileriyle donatılmış gençlerin ve sonrasında yetişkin bireylerin yetiştirilmesi için eğitim kurumlarında sistemli ve planlı bir şekilde yürütülecek bilgi okuryazarlığı programları hazırlanmalıdır. Bu programların paketlenmesi ve yürütülmesinde eğitim politikalarını belirleyenlerden okul

idarecileri, öğretmenlere ve kütüphanecilere kadar herkesin sorumluluğu ve rolü vardır.

- Türkiye’de uygulanan bilgi okuryazarlığı programı örneklerine bakıldığında, tamamına yakınının özel okullarda ve genellikle kütüphanecilerin bireysel girişimleriyle olduğu görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sınıf düzeylerine göre bir çalışma yapılarak, tüm okullarda bilgi okuryazarlığı programlarının uygulanması ve müfredata entegre edilmesi sağlanmalıdır.
- Türkiye’deki kütüphanelerle ilişkili olan sivil toplum kuruluşları, dernekler, topluluklar vb. bilgi okuryazarlığı eğitimlerine dikkat çekmek ve algı oluşturmak adına çalışmalar yapılmalıdır.
- Bilgi okuryazarlığı programının bireyler üzerinde başarısını arttırmak için oluşturulan programlar, belirli standartlara uygun ve hedef kitlenin nitelikleri göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır.
- İlk ve ortaokul öğrencilerine yönelik hazırlanan programların sıralanmış teorik bilgilerden ziyade öğrencilerin ilgisini çekecek, oyunlaştırılmış interaktif sunumlarla desteklenmesi başarı oranını arttıracaktır.
- Bilgi okuryazarlığı programlarının uygulanmasında okul kütüphanelerinin rolü büyüktür. Hem özel hem de devlet okullarında okul kütüphaneleri iyileştirilerek ve kütüphanelerde bilgi ve belge yönetimi mezunu kişiler istihdam edilerek bilgi okuryazarlığı eğitimlerinin verilmesi sağlanmalıdır.
- Okul kütüphanelerinin sadece kitapların ödünç alınıp verildiği yerler değil adeta bir yaşam merkezi haline dönüşmesi gerekmektedir. Teknoloji ile donatılmış, medya merkezli, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilen ve bilgi okuryazarlığı eğitimlerinin sürekli verildiği merkezler haline gelmesi eğitim sisteminin başarısı için de son derece önemlidir.
- Ulusal ve uluslararası geliştirilen iyi ve örnek uygulamalar medyanın gücü kullanılarak ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Bununla birlikte seminerler, konferanslar ve toplantılar düzenlenerek hem özel okul hem de devlet okullarından öğretmenlerin de katılımı sağlanmalıdır.

- Özellikle öğretmenlerin bu sürece dâhil olması çok önemlidir. Fakat; öncesinde öğretmenlerin konuya hakimiyetini sağlamak adına öğretmenlere yönelik bir bilgi okuryazarlığı eğitimi hazırlanmalı ve her eğitim-öğretim başı ve sonunda yapılan mesleki çalışmalarda bu eğitimi almaları sağlanmalıdır.
- Tüm bu önerilerin gerçekleştirilmesinin ilk adımı ve en önemlisi olarak Türkiye için “Ulusal Bilgi Okuryazarlığı Standartları” oluşturulmalıdır.
- Örgün eğitim kurumlarının yanı sıra yaygın eğitim kurumu olan halk eğitimi merkezlerinde de bilgi okuryazarlığı kursları açılmalı ve bu kurs eğiticilerinin bilgi ve belge yönetimi mezunu kişilerden olması şartı aranmalıdır. Örgün eğitim dışında kalmış kişilerin de bilgi toplumunda var olabilmelerini sağlamak adına verilmesi gereken bu kurslar da son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, A. (2011). Bilgi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 25-28.

Akbaş, O ve Özdemir, S. M. (2002). Avrupa Birliğinde Yaşam Boyu Öğrenme. *Milli Eğitim Dergisi*,(11), 155-156.

Akıncı N. Ç. (2006). *Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Eğitim Olgusu*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Akkoyunlu, B. (1995). Bilgi Teknolojilerinin Okullarda Kullanımı ve öğretmenlerin Rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 105–109.

Akkoyunlu, B. (1996). Bilgisayar Okuryazarlığı Yeterlilikleri İle Mevcut Ders Programlarının Kaynaştırılmasının Öğrenci Başarı Ve Tutumlarına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 127-134.

Akkoyunlu, B. (2008). Bilgi Okuryazarlığı ve Yaşam Boyu Öğrenme [Bildiri]. *Sekizinci Uluslar arası Eğitim Teknolojileri Konferansı, 6 – 8 Mayıs 2007, (s:11-15)*. Eskişehir.: Anadolu Üniversitesi.

Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2002). Bilgi Okuryazarlığı: İlköğretim Okulunda Yürütülen Uygulama Çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, (16), 20-40.

Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2003). Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı ve Bilgisayar Öz Yeterlik Algıları Üzerine Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (24), 1–10.

Aldemir, A. (2004). *Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Aldemir, A. (2007). Bilgiye Erişimde Yeni Yaklaşım: Bilgi Okuryazarlığı. Aytaç Yıldızeli (Ed.), *Adile Günden Anısına Armağan: Bilgiye Erişimde Değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Ulusal Sempozyum Bildirileri*(ss. 271-272) içinde, Ankara: ÜNAK.

Alkan, S. E. (2013). *Okul Kütüphanelerinin Bilgi Okuryazarlığına Etkisi*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Alman Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı Özel Okulları (2019). *Bilgi Okuryazarlığı*. <http://www.alkev.k12.tr/okulda-yasam/kutuphane/alkevde-bilgiokuryazarligi/> (Erişim Tarihi: 22.05.2019)

Altun, A. (2009). Eğitim Bilim Açısından Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Programına Eleştirel Bir Yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (10), 97-109.

Altun, A. (2010). *Medya Okuryazarlığının Sosyal Bilgiler Programlarıyla İlişkilendirilmesi ve Öğretimi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

American Association of School Librarians [AASL] ve Association for Educational Communications and Technology [AECT]. (1998). *Information Literacy Standards for Student Learning: Standards and Indicators*. Chicago: American Library Association.

American Library Association (1989). *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. Chicago: ALA.

Association of College and Research Libraries [ACRL]. (2000). *Information literacy competency standards for higher education*. Chicago: American Library Association.

Argon, T., Öztürk, Ç. ve Kılıçaslan, H. (2008). Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerileri Üzerine Bir Durum Çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (8), 13-22.

Arslan, H. (2012). Dijital Çağda Lider Öğrencilerin Önemi ve Lider Öğrencilerin Seçilmesi [Bildiri]. *Dijital Çağda Eğitimde Fırsatlar ve Sorumluluklarımız Sempozyumu Bildirileri*, 26-28 Ocak 2012, (ss. 98-102). İzmir.

Arslan, M. M. ve Eraslan, L. (2003). Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm Gerekliği. *Millî Eğitim Dergisi*, 160.

Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, (17), 9- 26.

Ata, F. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Web 2.0 Teknolojilerini Kullanım Durumları ile Bilgi Okuryazarlığı Öz Yeterlilik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Aydın, B. (2003). Bilgi Toplumu Oluşumunda Bireylerin Yetiştirilmesi ve Matematik Öğretimi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (12), 183-190.

Aziz, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.

Bawden, D. (2001). Information and Digital Literacies; A Review Of Concepts. *Journal of Documentation*, (2), 58-219.

Big Six Skills (1987). *Big Six Skills*. <https://thebig6.org/> (Erişim Tarihi: 20.05.2019)..

Binark, M. ve Bek, M. G. (2007). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı: Kurumsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Bruce, C. (2004). Information Literacy as a Catalyst for Educational Change a Background Paper. *Lifelong Learning: Whose Responsibility and What Is Your Contribution?*, *The 3rd International Lifelong Learning Conference*, 13-16 June, (ss. 8-19), Yeppoon: Queensland.

Budak, Y. (2009). Yaşam Boyu Öğrenme Ve İlköğretim Programlarının Hedeflemesi Gereken İnsan Tipi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 693 – 708.

Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. İstanbul: Pegem Akademi.

Cribb, G. (1980). Avustralya’da Bir Yüksek Okul Kütüphanesinde Okuyucu Eğitimi. *Türk Kütüphaneciliği*, (29), 211.

Cribb, G. (1981). Kütüphanelerde Kullanıcı Eğitiminin Önemi. *Türk Kütüphaneciliği*, (30), 90-99.

Çakmak, T. ve Önal, İ. (2013). Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılmasında Okul Kütüphanecilerinin Roller ve Algıları. *Türk Kütüphaneciliği*, (4), 633- 647.

Çınar, İ. (2008). İlköğretimin Önemi ve Öğretmen. *Eğitim Dergisi*, (20), 1-28.

Demiralay, R. ve Karadeniz, Ş. (Mart 2008). *İlköğretim Öğrencilerinde Bilgi Okuryazarlığı Becerisinin Geliştirilmesi: B6 Modeli* [Poster]. 2. Uluslar arası Gelecek İçin Öğrenme Alanında Yenilikler Konferansı, İstanbul.

Doktor Natuk Birkan İlk ve Orta Okulu (2012). *Bilgi Okuryazarlığı*. <http://www.itugvo.k12.tr/web/Icerik/Default.aspx?IID=350&DID=1&OkulId=2> (Erişim Tarihi: 21.05.2019).

Doyle, C. (1994). *Information Literacy in an Information Society: A Concept for the Information Age*. New York: Scracuse Univercity.

Dunn, K. (2002). Assensing Information Literacy Skills In The California State University: A Progress Report. *The Journal Academic Librarianship*, (28), 26-35.

Ege Üniversitesi (2015). *Bilgi Okuryazarlığı Çalıştayı*. <https://www.bbyhaber.com/bby/2015/01/05/bilgi-okuryazarligi-calistayi-08-ocak-2015-izmir> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

EndNote (2019). Genel Bilgi. <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/kutuphane.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Endnote-X8.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2019).

Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 81- 87.

Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi Okuryazarlığı Becerileri ve Bu Becerilerin Öğrencilere Kazandırılması İçin Düzenlenecek Öğrenme Ortamlarının Özellikleri. *Journal of Qafqaz University*, (9), 125-132.

Erduran, T. (2010). Yaşam Boyu Öğrenme Teması İçinde Okul Kütüphanelerinin Yeri ve Önemi (Bir Okul Kütüphanesi Örneği). [Bildiri]. A. Aydın, K. Ateş (Ed.). *II. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı: Bilgi Okuryazarlığı'ndan Yaşam Boyu Öğrenmeye*, 27 Haziran 2009, (ss. 116- 134). İstanbul: Üsküdar Amerikan Lisesi.

Forster, M. (2013). Information Literacy as a Facilitator of Ethical Practice in The Professions[Mesleklerde Etik Uygulamaları Kolaylaştıran Bilgi Okuryazarlığı]. *Journal of Information Literacy*, (7), 18-29.

Franklin, K. Y. (2013). *Faculty/Librarian Interprofessional Collaboration And Information Literacy in Higher Education*. (Thesis). California: Claremont Graduate Universty.

Gaziantep Vakıf Okulları Cemil Alevli Koleji (2019). *Bilgi Okuryazarlığı*. <http://www.gkv.k12.tr/fenlisesi/cemilalevli.asp> (Erişim Tarihi:22.05.2019).

Gliksman, S. (2012). Teknoloji ve 21. Yüzyılın Değişen Doğası. *Dijital Çağda Eğitimde Fırsatlar ve Sorumluluklarımız Sempozyumu Bildirileri* (ss. 98-102). İçinde, İzmir.

Grafstein, A. (2002). A Discipline-Based Approach to Information Literacy [Bilgi Okuryazarlığına Temel Disiplin Yaklaşımı]. *The Journal Academic Librarianship*, (28), 197-204.

Güleç, İ., Çelik, S. ve Demirhan, B. (2012). Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavramı ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, (3), 34-48.

Güleken, Ş. A. (2014). *Sağlık Çalışanlarının Bilgisayar Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Aydın Kadın Doğum Hastanesi ve Bozdoğan Devlet Hastanesi Örneği*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Güneş, G. ve Holt, İ. (2006). Üniversitelerde Enformasyon Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılmasında Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinin Rolü: Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi Enformasyon Okuryazarlığı Programları [Bildiri]. *IV. Bilgi Teknolojileri Kongresi, 9-11 Şubat 2006*, Denizli.

Gürdal, O. (2000). Yaşam Boyu Öğrenme Etkinliği: Enformasyon Okuryazarlığı. *Türk Kütüphaneciliği*, 14 (2): 176-187.

Gürsel, Ö. (1971). Kütüphane Okuyucusunun Eğitilmesi. *Türk Kütüphaneciler Dergisi Bülteni*, (20), 39-42.

Gürsul, F. (2016). *İleri İstatistiksel Yöntemler ve Veri Analizi*. İstanbul Üniversitesi.

Güven, M. (2008). Information Literacy: Learning to Learn and Teacher Training [Bilgi Okuryazarlığı: Öğrenmeyi Öğrenme ve Öğretme Eğitimi]. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 20-36.

Hacettepe Üniversitesi (2008). *UNESCO Bilgi Okuryazarlığı Eğitimcilerini Eğitimi Çalıştayı*. <http://bilgiyonetimi.net/tttworkshop/tr/program.php> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

HÜBO Programı (2010). *Genel Bilgi*. http://hubo.hacettepe.edu.tr/bilgi_okuryazarligi.html (Erişim Tarihi: 04.12.2015).

IFLA/ UNESCO (1999). *Okul Kütüphaneleri Bildirgesi*. Çeviren: İnci Önal. <http://kutuphaneci.org.tr/bildirgeler/ifla-unesco-okul-kutuphanesi-bildirgesi/> (Erişim Tarihi: 21.05.2019).

Irmak Okulları (2019). *Bilgi Okuryazarlığı*. <http://www.irmak.k12.tr/bilgi-okuryazarligi-tr-4426> (Erişim Tarihi: 22.05.2019).

Işık Okulları (2019). *Bilgi Okuryazarlığı*. <http://www.fmvisikokullari.k12.tr/web/175-8393-1>
1/anasayfa/kampusler/erenkoy_gunes_kampusu_isik_lisesi_etkinlikler/bilgi_okuryazarligi_egitim_programi (Erişim Tarihi: 22.05.2019).

İleri, F. Y. (2011). *Okul Kütüphanelerinde Bilgi Okuryazarlığı Eğitimi ve Bir Örnek: Marmara Eğitim Kurumları İlköğretim Okulu*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

İstanbul Bilgi Üniversitesi (2011). *II. Bilgi Okuryazarlığı Konferansı: "Dijital Yerlileri Eğitmek"*. <https://www.bilgi.edu.tr/tr/etkinlik/5406/ii-bilgi-okuryazarligi-konferansi-dijital-yerlileri-egitmek/> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

İşler, A. Ş. (2002). Günümüzde Görsel Okuryazarlık ve Görsel Okuryazarlık Eğitimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 153- 161.

Johnson, A. M. (2001). Library instruction and information literacy- 2000 [Kütüphane Eğitimi ve Bilgi Okuryazarlığı]. *Reference Services Review*, (29), 338-361.

Jones, R., Peters, K. ve Shields, E. (2007). Transform your training: practical approaches to interactive information literacy teaching[Eğitim Değişimi: Etkileşimli Bilgi Okuryazarlığına Pratik Yaklaşımlar]. *Journal of Information Literacy*, (1), 35-42.

Kaptan, S. (1989). *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*. Ankara: Tekışık Matbaası.

Kapitzke, C. (2001). Information literacy: the changing library [Bilgi Okuryazarlığı: Değişen Kütüphane]. *Journal of Adolescent & Adult Libraries*, (31), 49-52.

Karaman, S., Yıldırım, S. ve Kaban, A. (2008). Öğrenme 2.0 Yaygınlaşıyor: Web 2.0 Uygulamalarının Eğitimde Kullanımına İlişkin Araştırmalar ve Sonuçları [Bildiri]. *XIII. Türkiye' de İnternet Konferansı Bildirileri: 22-23 Aralık 2008* (ss. 35-40). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Kavuncu, E. (2001). *Özel İlköğretim Okul Kütüphanelerinde Kullanıcı Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Keskinkılıç, F. (2014). *İlköğretim Programlarında Yer Alan Görsel Okuryazarlık Kazanımlarının Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Keyman, D. (1990). Okul Kütüphanelerinde Kullanıcı Eğitimi. *Prof. Dr. Osman Ersoy' a Armağan* içinde(ss. 100-107). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Kızılaslan, D. (2007). *Bilgi Okuryazarlığı ve Üniversite Kütüphaneleri: Bilgi Okuryazarlığı Hazırlama Planı*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Koç, A. (2010). *Bilgisayar Okuryazarlığı Becerisi Ediniminde E-Portfolyo Sürecinin Öğrenen Performasına ve Tutumlarına Etkisi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Kumar, S. ve Edwards, M. E. (2013). Information Literacy and Embedded Librarianship in an Online Graduate Programme [Online Eğitim Programlarında Bütünleşik Kütüphanecilik ve Bilgi Okuryazarlığı]. *Journal of Information Literacy*, (7), 3-17.

Kurbanoglu, S. (2001). Öğrencilere Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılmasının Önemi ve Okul Kütüphanecilerinin Bu Alandaki Rolü. *Bilgi Dünyası*, (1), 1-19.

Kurbanoglu, S. (2003). Bilgi Okuryazarlığı: Öğretmen Adayları İçin Önemi [Bildiri]. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Seminerleri*, Nisan 2003, Adapazarı.

Kurbanoglu, S. (2006). Bilgi Okuryazarlığı ve Kütüphaneler [Bildiri]. *42. Kütüphane Haftası Kutlama Programı*, Nisan 2006, İstanbul.

Kurbanoglu, S. (2008). Bilgi Çağında Bilgi Okuryazarlığının Önemi [Bildiri]. *44. Kütüphane Haftası*, Mart 2008, İstanbul.

Kurbanoglu, S. (Haziran 2009). Açılış Konuşması: Elektronik Çağda Bilgi Okuryazarlığı [Bildiri]. *Bilgi Okuryazarlığından Yaşam Boyu Öğrenmeye: II. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı*, Haziran 2009, İstanbul.

Kurbanoglu, S. (2010a). Bilgi Okuryazarlığı: Kavramsal Bir Analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, (24), 723-747.

Kurbanoglu, S. (2010b). Bilgi Okuryazarlığı Müfredatı Oluşturma [Bildiri], *Öğretmenler İçin Bilgi Okuryazarlığı Eğitim Programı*, Haziran 2010, İstanbul.

Kurbanoglu, S. (2010c). Bilgi Çağında Bilgi Okuryazarlığı. [Bildiri]. A. Aydın, K. Ateş (Ed.). *II. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı: Bilgi Okuryazarlığı'ndan Yaşam Boyu Öğrenmeye*, 27 Haziran 2009, (ss. 9-24). İstanbul: Üsküdar Amerikan Lisesi.

Kurbanoglu, S. ve Akkoyunlu, B. (2001). Öğrencilere Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılması Üzerine Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), 81-88.

Kurt, A. A. ve Kürüm, D. (2010). Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişki: Kavramsal Bir Bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 22-23.

Kütüphane ve Yayınlar Genel Müdürlüğü (2017). *Çocuk Kütüphaneleri Çalıştayı*. https://www.academia.edu/35594839/ÇOCUK_KÜTÜPHANELERİ_ÇALIŞTAYI_SONUÇ_RAPORU (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

Lau, J. (2006). *Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning: Final Draft*. IFLA. <http://archive.ifla.org/VII/s42/pub/IL-Guidelines2006.pdf> adresinden 20 Mayıs 2019 tarihinde erişildi.

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi). (2006). *Türkiye' nin Başarısı İçin İtici Güç Hayat Boyu Öğrenme Politika Belgesi*. MEB, Ankara.

Mendeley (2019). *Genel Bilgi*. <http://kutuphane.cankaya.edu.tr/wp-content/uploads/sites/42/2018/01/mendeley.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2019).

Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı*. Ankara: MEB. <http://metek.meb.gov.tr/dosyalar/Turkiye.HAYAT.BOYU.%20OGRENME.STRATEJİ.BELGESİ.2009.doc> (Erişim Tarihi: 21.05.2019)..

Numanoğlu, S. (1999). Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler 1 Bilgi Toplumu Ve Eğitime Yansımalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (2), 331-339.

Oflas, E. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme Becerisi Düzeyinin İncelenmesi (Van İli Örneği)*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van.

Owusu-Ansah, E. K. (2004). Informaiton literacy and higher education: placing the academic library in the center of a comprehensive solution [Bilgi Okuryazarlığı ve Yüksek Eğitim: Akademik Kütüphaneler Kapsamlı Çözümler], *The Journal of Academic Librarianship*, (30), 3-16.

Önal, H. İ. (2007). Medya Okuryazarlığı: Kütüphanelerde Yeni Çalışma Alanı. *Türk Kütüphaneciliği*, (21), 335-359.

Önal, İ. (2010). Tarihsel Değişim Sürecinde Yaşam Boyu Öğrenme Ve Okuryazarlık: Türkiye Deneyimi. *Bilgi Dünyası*, (11), 101-121.

Önkal, D. (2012). İlk ve Orta Öğretimde Etik İhlalleri. İçinde *Dijital Çağda Eğitimde Fırsatlar ve Sorumluluklarımız Sempozyumu Bildirileri*(ss. 63-71). İzmir.

Özel Arı Okulları (2014). *Bilgi Okuryazarlığı*. <http://www.ariokullari.k12.tr/library/egitim/bilgi-okuryazarligi/> (Erişim Tarihi: 21.05.2019).

Özel, N. (2013). *Araştırma Görevlilerine Bilgi İletişim Teknolojileri Bağlamında Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Özkan, H.H. (2009). Bilgi Toplumu Eğitim Programları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 113-132.

Parlar, H. (2012). Bilgi Toplumu, Değişim ve Yeni Eğitim Paradigması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 193-209.

PLUS Modeli. *Genel Bilgi*. <https://farrer.csu.edu.au/PLUS/outline.html> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

Polat, C. (2005a). Üniversite Öğrencilerinin Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, (4), 408-431.

Polat, C. (2005b). *Üniversitelerde Kütüphane Merkezli Bilgi Okuryazarlığı Programlarının Geliştirilmesi: Hacettepe Üniversitesi Örneği*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Polat, C. (2006). Bilgi Çağında Kütüphane Eğitimi İçin Bir Açılım: Bilgi Okuryazarlığı Öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (30), 249-266.

Polat, C. (2011). Bilgi Okuryazarlığı Modelleri. *Ders sunumu*.

Polat, C. ve Odabaş, H. (2005). *Anahtar: Kütüphanecilik, Arşivcilik ve Dokümantasyon-Enformasyon Alanlarında Yayınlanan Toplantı, Anı, Armağan ve Derleme Kitaplar Bibliyografyası*. Ankara: Alp Yayınevi.

Polat, C. ve Odabaş, H. (2008). Bilgi Toplumunda Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Bilgi Okuryazarlığı. *Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslar Arası Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Antalya.

Rader, H. B. (2000). Libarary instruction and information literacy-1999 [Kütüphane Eğitimi ve Bilgi Okuryazarlığı]. *Reference Services Review*, (28), 378-399.

RTÜK (2018). *Medya Okuryazarlığı*. <https://www.medyaoakuryazarligi.gov.tr> adresinden 3 Nisan 2018 tarihinde erişildi.

Saatçioğlu, Ö., Özmen, Ö. ve Özer, S. (2003). Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Geliştirilmesinde Kütüphanelerin Rolü ve Dokuz Eylül Üniversitesi Uygulaması. *Bilgi Dünyası*, (4), 45-63.

Saygılı, S. (2013). Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Eğitimde Dönüştürücü Bir Entelektüel Olarak Öğretmenler. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 263- 274.

Selvi, Ö. (2012). Bilgi Toplumu, Bilgi Yönetimi ve Halkla İlişkiler. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, (3), 191-214.

Soran, H., Akkoyunlu, B. ve Kavak, Y. (2006). Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri ve Eğitimcilerin Eğitimi Programı: Hacettepe Üniversitesi Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 201-210.

Spitzer, K. L., Eisenberg, M. B. ve Lowe A. C. (1998). *Information Literacy: Essential Skills for the Information Age*. New York.

Şahin, A., İşcan, A. ve Maden, S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Okul Kütüphaneleri ve Sınıf Kitaplıklarını Kullanma Durumları (Erzurum İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 183-196.

Şenyurt, Ö. (2018). *Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerinin Karşılanması*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji (2001). *Bilgi Okuryazarlığı Programı*. <https://library.tedankara.k12.tr/index.php/be> (Erişim Tarihi: 21.05.2019).

Uçak, N. Ö. ve Birinci, H. G. (2008). Bilimsel Etik ve İntihal. *Türk Kütüphaneciliği*, (2), 187–204.

Üstün, A. (1983). Eğitim-Kütüphane İlişkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, (3), 103-107.

Yalvaç, M. (2001a). 21. Yüzyılda Enformasyon Profesyonellerinin Eğitim ve Öğretimde Enformasyon Okuryazarlığı Standartları. *Türk Kütüphaneciliği*, (15), 136-149.

Yalvaç, M. (2001b). Web’de Enformasyon Okuryazarlığı. *Bilgi Dünyası*, (2), 48-66.

Yıldırım, Z. (2016). Selçuk Üniversitesi Öğrencilerinin Bilgi Okuryazarlığı Becerileri. *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (2), 133–153.

Yıldız, A. K. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Bilgi Okuryazarlığı Becerisinin Gelişiminde Araştırma Metotları Dersinin Rolü. *Uluslar arası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, (2): 155-169.

Yurdadoğ, B. (1972). Eğitim ve Kütüphane. *Türk Kütüphaneciliği*, (21), 21-30.

Yüksel, M. (2014). *Bilgi Çağında Değişen Eğitim Paradigmalarını Çerçevesinde Öğretmen İstihdamı: Türkiye Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Zeren, G. ve Arslan, R. (2009). Bir Eğitim Süreci Olarak Görsel Okuryazarlık. *TSA*, (13), 43–52.

Zotero (2019). *Genel Bilgi*. <https://www.zotero.org/> (Erişim Tarihi: 23.05.2019).

EKLER

EK- 1: İlköğretimde Bilgi Okuryazarlık Düzeyini Belirleme Ön Testi

Sevgili Öğrenciler;

Bu testten elde edilen verilerle ilköğretim öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı beceri düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. . Elde edilen sonuçlar yürütülecek olan bilgi okuryazarlığı dersi içeriğinin şekillendirilmesine ve program sonrası başarı düzeyinin belirlenmesine yardımcı olacaktır.

Araştırmanın başarısı test sorularına vereceğiniz içten yanıtlara bağlıdır. Test sonuçlarına ilişkin tüm bilgiler gizli kalacak ve sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır.

İlginiz ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Serpil FIRAT

Atatürk Üniversitesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

SORULAR

1. “Bilgi gereksiniminin fark edilmesi, bu bilginin elde edilmesi, değerlendirilmesi ve etkin bir biçimde kullanılması için bireylerin gereksinim duyduğu beceriler bütünüdür.” Tanımı aşağıdakilerden hangisine aittir?
 - A) Ağ okuryazarlığı
 - B) Medya okuryazarlığı
 - C) Bilgisayar okuryazarlığı
 - D) Bilgi okuryazarlığı
2. Araştırmanız için hakemli bir makale bulmak istiyorsanız ilk önce aşağıdaki kaynaklardan hangisinde tarama yaparsınız?
 - A) Magazin
 - B) Dergi
 - C) Gazete
 - D) Web
3. Web’de bilimsel yayınları taramak için en uygun ortam aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Google Kitap
 - B) Google Teknik
 - C) Google Akademik
 - D) Google Doküman
4. İki ayaklı ve kanatlı hayvanlarla ilgili bilgi arıyorsunuz, ancak tavukları hariç tutacaksınız. Hangi arama ifadesi en uygundur?
 - A) İki ayaklı hayvanlar VEYA kanatlı hayvanlar VE tavuk
 - B) İki ayaklı hayvanlar VE kanatlı hayvanlar DEĞİL tavuk

C) İki ayaklı hayvanlar YA DA kanatlı hayvanlar DEĞİL tavuk

D) İki ayaklı hayvanlar VE kanatlı hayvanlar YA DA tavuk

5. Aşağıda bibliyografik künyesi verilen kaynağın türü nedir?

Polat, C. (2005). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 19, 408-431.

A) Makale

B) Kitap içinde bölüm

C) Kitap

D) Bildiri

6. Web sitelerinin alan adı uzantılarını verilen şıklarla eşleştiriniz.

A) com B) org C) gov D) edu E) tsk F) ac

-Genel ve Ticari konulardaki web sayfaları :

.....

-Üniversite ve kolej gibi eğitim kurumları :

.....

- Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar.....

- Devlet kuruluşları.....

- Askeri kuruluşlar.....

- Akademik kuruluşlar.....

7. Bir arama sonucunda çok fazla bilgi kaynağına ulaşırsa, ne yapılır?

A) Soruyu genişletilir.

B) Tarama daraltılır.

C) Konu genişletilir.

D) İlk birkaç sonucu kullanılır.

8. Kimlik bilgilerinizi gireceğiniz bir web sitesinde internet protokolünün uzantısının aşağıdakilerden hangisi olması sitenin güvenli olduğunu gösterir?

- A) http
- B) www
- C) com
- D) https

9) Aşağıdakilerden hangisi bir araştırma konusunun özelliklerinden değildir?

- A) Konu anlamlı olmalıdır.
- B) Konu bir amaç içermelidir.
- C) Konu ilgi çekici olmalıdır.
- D) Konu daha önce çalışılmış olmalıdır.

10) Araştırmanın zamanlaması hangi evrede olmalıdır?

- A) Araştırmaya başlamadan önce
- B) Araştırmada birkaç adım ilerledikten sonra
- C) Araştırmanın bitimine yakın
- D) Araştırma bittiğinde

11) “Bir eserin ya da yapıtın kullanılması ve yayılması ile ilgili hakların yasalarla belli kişilere verilmesidir.”

Yukarıdaki tanım aşağıdakilerin hangisine aittir?

- A) Bilgi hakkı
- B) Telif hakkı
- C) İntihal hakkı

D) Erişim hakkı

12) Aşağıdakilerden hangisi süreli yayındır?

A) Magazin

B) Rehber

C) Almanak

D) Yıllık

13) Aşağıdakilerden hangisi danışma kaynağı değildir?

A) Ansiklopedi

B) Broşürler

C) Almanaklar

D) Biyografiler

14) Aşağıdaki bilgi araçlarının hangisinden güncel bilgiler edinilmez?

A) Kitap

B) Haber sitesi

C) Süreli yayınlar

D) Bloglar

15) Aşağıdakilerden hangisi araştırmaya başlarken web kaynaklarını kullanmanın dezavantajıdır?

A) WEB üzerindeki kaynaklara ulaşmak daha hızlıdır.

B) WEB üzerindeki bilginin çoğu ücretsizdir.

C) WEB üzerinde herkes özgürce bilgiyi yayımlayabilir.

D) WEB üzerinde 7 / 24 araştırmaya yapılabilir.

16) Aşağıdakilerden hangisi araştırma yaparken kütüphanelerden yararlanmanın avantajlarından değildir?

- A) Kütüphane kaynaklarının büyük bir bölümü yayımlanmadan önce denetimden geçmiştir.
- B) Kütüphane kaynaklarını kullanmak için bir ödeme yapmanız gerekmez.
- C) Kütüphane kaynakları aradığınızı kolayca bulabileceğiniz şekilde düzenlenmiştir.
- D) Kütüphane kaynakları en güncel bilgileri içerir.

17) Elif, ödevi ile ilgili bir makale bulmuştur. Fakat ödevini tamamlaması için daha fazla makaleye ihtiyacı vardır. Daha fazla makale bulmak için ilk başta aşağıdakilerden hangisini incelemesi Elif için daha yararlı olacaktır?

- A) Kütüphane kataloğu
- B) İnternet
- C) İlgili makalenin kaynakçası
- D) Dergiler

18) Arama motorlarından arama yaparken işimizi kolaylaştıracak bazı işaretler vardır. Arama işleçleri diye adlandırılan bu işaretlerle, daha net arama ifadeleri oluşturabiliriz. Taramalarda *aynı sözcükten türetilen tüm diğer sözcüklere erişmemizi sağlayan işleç* aşağıdakilerden hangisidir?

- A) +
- B) –
- C) *
- D) /

19) Proje ödevinizin konusu olarak belirlenen “Türk Edebiyatı” nasıl bir araştırma konusudur?

- A) Geniş bir araştırma konusudur.
- B) Araştırılmaz bir araştırma konusudur.
- C) Yetersiz bir araştırma konusudur.
- D) Dar kapsamlı bir araştırma konusudur.

20) Aşağıdakilerden hangisi ödev konusu belirlerken başvurulabilecek bir yöntem değildir?

- A) Konu ile ilgili beyin fırtınası yapmak
- B) İnternette araştırma yapmak
- C) Dersin öğretmenine danışmak
- D) Önceden hazırlanan ödev konusunu seçmek

21) Aşağıdakilerden hangisi Google arama motorunun modüllerinden değildir?

- A) Google Akademik
- B) Google Süreli Yayınlar
- C) Google Görseller
- D) Google Kitap

22) Aşağıda danışma kaynakları ile ilgili verilen bilgilerden hangisi Doğrudur?

- A) Düzenli aralıklarla belirli sürelerde yayınlanırlar.
- B) Konu ile ilgili genel bilgi verirler.
- C) Kütüphanelerden ödünç alınabilirler.
- D) Konu ile ilgili kapsamlı bilgi verirler.

23) Süreli yayınlarla ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi Yanlıştır?

- A) Düzenli aralıklarla yayınlanırlar.
- B) Birden fazla yazarın katkısıyla oluşturulur.

- C) Ödev hazırlanırken en sık başvuru kaynaklarıdır.
- D) Ticari firmalar tarafından çıkarılırlar.
- 24) TÜBİTAK tarafından çıkarılan Bilim Teknik dergisi ne tür bir süreli yayındır?
- A) Ticari
- B) Akademik
- C) Popüler
- D) Bilimsel
- 25) Aşağıdakilerden hangisi bir bilgi merkezi değildir?
- A) Türkiye İstatistik Kurumu
- B) Kızılay Kan Merkezi
- C) Atatürk Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Enstitüsü Arşivi
- D) Gaziantep Hayvanat Bahçesi
- 26) “Çevre Kirliliği” konusunda size verilecek bir proje ödevinde aşağıdaki aşamaları hangi sırayla uygularsınız?
- I – Konu ile ilgili eriştiğim derginin son sayısını incelerim.
- II – Çevre kirliliği ile ilgili anahtar terimleri incelerim.
- III – Araştırmamı kapsayacak araştırma soruları oluştururum.
- A) I , II, III
- B) II , III , I
- C) II , I , III
- D) III , I , II

27) “2011 yılında meydana gelen Van Depremi’ nin eğitime etkisi” konulu bir proje ödevi hazırlarken bilgi ihtiyacını en iyi tanımlayan anahtar sözcükler hangi şıkta verilmiştir?

- A) Van, deprem
- B) Van, eğitim, deprem
- C) Van, deprem, eğitim, 2011
- D) Van, deprem, 2011

28)

Yukarıdaki kitabın sırt etiketine bakarak aşağıdaki bilgilerin hangilerini edinebilirsiniz?

- I. Kitabın raftaki yeri
- II. Kitabın adı
- III. Kitabın kaç sayfa olduğu
- IV. Kitabın konusu

- A) I, II
- B) I, IV
- C) I, III
- D) III, II

29) “ISBN” nedir?

- A) Kitaplar için belirlenen yer numarası
- B) Uluslar arası sınıflama numarası
- C) Uluslar arası standart kitap numarası
- D) Uluslar arası standart dergi numarası
- 30) Aşağıdakilerden hangisi kütüphanelerde verilen hizmetlerden değildir?
- A) Okuyucu rehberliği hizmeti
- B) Danışma hizmeti
- C) Ödünç – iade hizmeti
- D) Kitap satış hizmeti
- 31) Aşağıdaki anahtar kelimelerden hangisi ile yapılan bir web taraması sonucunda daha az kaynağa erişilir?
- A) Radyo AND Sinema
- B) Radyo AND Sinema NOT Televizyon
- C) Radyo OR Televizyon
- D) Radyo
- 32) Bir arama motorunda tarama yaparken anahtar kelimeleri tırnak işareti içinde (örn. “Türk Edebiyatında Akımlar”) yazmanız ne işe yarar?
- A) Arama kapsamını genişletmenize
- B) Arama kapsamını daraltmanıza
- C) Arama ile ilgili tüm sonuçları görmenize
- D) Kelimelerin yan yana geçtiği sonuçları görmenize
- 33) Web sayfalarından eriştiğiniz bir bilgiyi değerlendirirken aşağıdakilerden hangisi öncelikli ölçütlerden değildir?

- A) Sayfanın güncellenme tarihi
- B) Sayfanın görsel znrlğ
- C) Sayfanın erişilebilirliği
- D) Sayfanın tarafsızlığı
- 34) İnternet üzerinde kimlik bilgilerinizin sorulduğu bir sitenin güvenli bir ağ iletişim protokolüne sahip olup olmadığını nereden anlarsınız?
- A) Sayfanın görsellerini inceleyerek
- B) İnternet sitesini başka sitelerden araştırarak
- C) Sayfanın web adresinin başında https olup olmadığına bakarak
- D) Sayfanın iletişim bilgilerine bakarak
- 35) Hangi web sitesinden alınan bilgi daha güvenlidir?
- A) www.erkurum.gov.tr
- B) tr.wikipedia.org
- C) https://eksisozluk.com
- D) Hepsi
- 36) devlerinizi hazırlarken eriştiğiniz bir bilgi kaynağının ödevinizle ilgili olup olmadığını anlamak için öncelikle aşağıdakilerden hangisine bakarsınız?
- A) Bilgi kaynağının kim/kimler tarafından yazıldığına
- B) Bilgi kaynağının adına
- C) Bilgi kaynağının içindekiler tablosuna
- D) Bilgi kaynağının yayın yılına
- 37) Hazırlayacağımız bir proje ödevinde başkalarının bilgilerin kullanmak Doğru bir davranış mıdır?

- A) Hayır. Bir araştırmada başkalarının fikirlerini kullanmak Doğru bir davranış değildir.
- B) Evet. Fakat o kişilerin hakları verildiği takdirde kullanılmalıdır.
- C) Evet. Fakat o kişilerden tek tek izin alınmalıdır.
- D) Evet. Fakat kişilerin ifadeleri değiştirilmeden kullanılmalıdır.
- 38) Ödevlerinizin sonunda kullandığınız tüm kaynakları gösteren “kaynakça” diye adlandırılan listeye ne ad verilir?
- A) Bibliyografya
- B) Alıntı
- C) Gönderme
- D) İndeks
- 39) Aşağıdakilerden hangisi bilgi kullanımında Yanlış bir davranış değildir?
- A) Vizyondaki bir filmi kameraya almak.
- B) Kitabın içindeki bir bölümü fotokopi yapmak.
- C) Basılı bir kitabı taratıp e- kitap haline getirmek.
- D) Başkasına ait bir şiiri Facebook’ta şairin adını vermeden paylaşmak.
- 40) Ali, proje ödevinde kullanmak için çiçek resimleri aramaktadır. Google arama motorunda tarama yapan Ali, Google’ nin hangi modülünde tarama yaparsa aradığı resimlere daha hızlı ulaşır?
- A) Google Akademik
- B) Google Web
- C) Google Görseller
- D) Google Kitap

41) Aşağıdakilerden hangisi bilgi kaynaklarının değerlendirme ölçütlerinden değildir?

- A) Yazar
- B) Doğruluk
- C) Genişlik
- D) Tarafsızlık

42) Web sitelerinde kullanılan alan adı uzantıları, bize web sitelerinde arama yaparken, web sitesinin adresine bakarak site hakkında fikir sahibi olmamızı sağlar. Aşağıdakilerden hangisi web sitelerinin adreslerinde kullanılan alan adı uzantılarından değildir?

- A) org
- B) com
- C) pdf
- D) edu

43) Aşağıdakilerden hangisi bir kitaba ait bibliyografik künyedir?

- A) Aziz, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- B) Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Türk Kütüphaneciliği*, 37(2), 61–82.
- C) Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı. *Çağdaş Eğitim*, 23, 81–87.
- D) Polat, C. (2011b). *Bilgi Okuryazarlığı ve İlişkili Kavramlar*. ders sunumu, Erzurum.

44) Aşağıdakilerin hangisi telif hakkı kapsamına girer?

- A) Film

- B) Müzik
- C) Kitap
- D) Hepsi

45) <https://www.anokaramsey.edu> adresi ne tür bir kuruma aittir?

- A) Eğitim kurumu
- B) Ticari kurum
- C) Devlet kuruluşu
- D) Özel şirket

46) Aşağıdakilerden hangisi bir arama motorudur?

- A) Google
- B) Dogpile
- C) Yandex
- D) Hepsi

47) Aşağıdakilerden hangisi en güncel olayların yer alacağı bir bilgi kaynağıdır?

- A) Web
- B) Ansiklopedi
- C) Sözlük
- D) Atlas

48) Aşağıdakilerden hangisi bilgi kaynağı olan kitapların özelliklerinden değildir?

- A) Kapsamlı bilgi içerirler.
- B) Uzman kişiler tarafından yazılırlar.
- C) Kaynakçaları yoktur.

D) Yayın süreci uzun olduğu için genellikle güncel bilgi içermezler.

49) Yeni sınav sistemi hakkında bilgi arayan bir kişinin aşığıdakilerden hangi kaynağı kullanması Doğru olmaz?

A) Magazinler

B) Ansiklopediler

C) Gazeteler

D) Web

50) Bir konu hakkında ayrıntılı bilgi arayan bir kişi aşığıdakilerden öncelikle hangi kaynakları tercih etmelidir?

A) Sözlükler

B) Atlaslar

C) Ansiklopedi ve kitaplar

D) Magazinler

51) Aşığıdakilerden hangisi kütüphane türlerinden değıldir?

A) Milli kütüphane

B) zel kütüphane

C) Halk kütüphanesi

D) Karma kütüphane

52) Aşığıdakilerden hangisi arama işleçlerinden değıldir?

A) Ve

B) Ya da

C) Değıl

D) Hiç

53) <http://www.acu.edu.au/> web adresindeki “au” uzantısı neyi simgeler?

- A) Ülke kodu
- B) Sayfa içeriği
- C) İletişim protokolü
- D) Adres kodu

54) Aşağıdakilerden hangisi bir yazım programıdır?

- A) Microsoft Power Point
- B) Prezi
- C) Paint
- D) Microsoft Word

55) Aşağıdaki bölümde verilen ifadeleri Doğru – Yanlış şeklinde doldurunuz.

- a) Araştırma yaparken interneti kullanmak her zaman daha avantajlıdır. ()
- b) Aradığımız kaynağın kütüphanede olup olmadığını belirlemek için kütüphane kataloguna bakarız. ()
- c) Kaynakça hazırlamanın belirli kuralları ve standartları vardır. ()
- ç) Başkasına ait olan bir bilgiyi kendi bilgisiymiş gibi kullanmak bilgi hırsızlığına yol açar. ()
- d) Bilgi hırsızlığı yasal değil vicdani bir suçtur. ()
- e) Ödev hazırlarken kapak oluşturmak gerekli değildir. ()
- f) Araştırma yaparken daha önce yapılan araştırmaları incelemek zaman kaybıdır. ()
- g) Araştırmaya başlarken zaman planlaması yapmak önemlidir. ()
- h) Başkasına ait olan bir bilgi, kaynağı gösterilmek şartıyla aynen alınıp, kullanılabilir. ()

- i) Araştırma sonunda kontrol listesi oluşturma, araştırmanın başarısı için önemlidir. ()
- ı) Araştırmaya başlarken amaç belirleme, araştırmanın süresini uzatır. ()

EK- 2: Uygulanan Bilgi Okuryazarlığı Programı Planı

PROGRAM AŞAMALARI	KONU	EĞİTİMİN VERİLDİĞİ SÜRE
GİRİŞ	Bilgi okuryazarlığı nedir? Niçin bilgi okuryazarlığı? Bilgi okuryazarlığı becerileri nelerdir? Bilgi okuryazarlığı programının amaçları ve kazandırdıkları nelerdir?	1 hafta
ARAŞTIRMA SÜRECİ	Araştırma konusunu belirleme Araştırma sorusu oluşturma Hipotez kurma Araştırma yöntemi belirleme Zaman planlaması yapma Veri toplama yöntemleri Literatür taraması yapma	2 Hafta

<p>BİLGİ İHTİYACINI BELİRLEME AŞAMASI</p>	<p>Bilgi kaynaklarının türleri</p> <ul style="list-style-type: none">• Kitaplar• Süreli yayınlar<ul style="list-style-type: none">✓ Magazinler✓ Bilimsel dergiler✓ Gazeteler• Danışma kaynakları<ul style="list-style-type: none">✓ Ansiklopediler✓ Sözlükler✓ Atlaslar✓ Almanaklar✓ Biyografiler✓ Kronolojiler• Güncel bilgi araçları<ul style="list-style-type: none">✓ Haberler✓ Süreli yayınların son sayıları✓ Bloglar <p>Araştırmaya başlarken seçilecek iki yol</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Kütüphane (avantajlar – dezavantajlar)✓ WEB (avantajlar – dezavantajlar)	<p>3 Hafta</p>
---	--	----------------

BİLGİYİ ARAMA VE ELDE ETME AŞAMASI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Arama terimlerini belirleme • Boole işleçleri ✓ Araştırmaya uygun kaynak seçimi ✓ Arama motorları ✓ Kütüphane türleri <ul style="list-style-type: none"> • Kütüphane katalogları • Toplu kataloglar ✓ WEB kullanımı <ul style="list-style-type: none"> • WEB' de basit / gelişmiş arama 	3 Hafta
BİLGİYİ DEĞERLENDİRME AŞAMASI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kaynak değerlendirme ölçütleri ✓ Bilimsellik / Popülerlik (örnek kitap, dergi, web dokümanları gösterilerek) ✓ Web siteleri domain adresleri ✓ Örnek web sitelerini inceleme ve değerlendirme ✓ Kontrol listesi oluşturma 	1 Hafta
BİLGİYİ DÜZENLEME AŞAMASI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Alıntı yapma yöntemleri ✓ Sunum programları ✓ Ödev hazırlama teknikleri ✓ Yazım programları 	2 Hafta
BİLGİNİN ETİK KULLANIMI AŞAMASI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Telif hakkı ✓ İntihal <ul style="list-style-type: none"> • İntihalin nedenleri ve sonuçları ✓ Kaynak gösterme zorunluluğu ✓ Kaynak göstermenin önemi ✓ Kaynak gösterme yöntemleri 	4 Hafta

	✓ Kaynakça hazırlama	
	✓ Kaynakça hazırlama programları	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Serpil FIRAT
Doğum Yeri	ERZURUM
Doğum Tarihi	27.06.1989

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Bilgi ve Belge Yönetimi

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Erzurum Büyükşehir Belediyesi
Görevi/Pozisyonu	Uzundere ESMEK Merkez Yöneticisi
Tecrübe Süresi	4 yıl

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Uzundere ESMEK Eğitim Merkezi Uzundere / ERZURUM
E-mail	serpilfirat8925@gmail.com